

Efterkrigsborn

Barneliv i Snedsted

1946 - 1965

Fortalt af:
**Inger Møller Rysgaard, Ruth Munk, Bertel Jepsersen, Borge Søndergaard,
Finn Munk, Johannes Yde, Kristian Kveiborg, Svend Christensen**

FORORD

Vi er 8 gamle thybo-børn, som her omkring 2017-18 runder de 70 år. Vi er ikke så gamle, men alligevel bliver vi i den alder ind imellem lidt nostalgiske og tænker tilbage på vores opvækst i og omkring Snedsted. Når man gør det, forbløffes man uvilkårligt over det barneliv, der var dengang sammenlignet med i dag. Og det synes vi er vigtigt at bevare erindringen om.

Vi er et almindeligt udsnit af børn på den tid. Vi var som børn var flest, men måske var vi dog blandt de børn, som socialt havde det bedst i en relativ fattig egn.

Vi har ikke dramatiske ting at fortælle, men vi håber, at vores personlige fortællinger om vores liv, vores forældres liv og livet omkring os kan beskrive og dokumentere de sociale udfordringer, der var i Thy i 50`erne og deromkring. Og formentligt vil mange nikke genkendende og andre vil forbløffes.

God fornøjelse med læsningen.

Udgivet af forfatterne - september 2018.
c/o Johannes Yde; yde@dadlnet.dk

Indholdsfortegnelse

Inger Møller Rysgaard	side 3
Ruth Elisabeth Munk	side 25
Bertel Jespersen	side 45
Børge Yde Søndergaard	side 57
Finn Munk	side 77
Johannes Yde	side 87
Kristian Kveiborg	side 111
Svend Christensen	side 131

Inger Rysgaard Møller

Født 17-07-1948 i Snedsted

Jeg var knap tre år og sad på bagsædet af fars bil. Vi var på vej hjem fra Thisted sygehus, hvor vi havde hentet min mor, som lige havde født min lillebror. Far sad ved rattet og mor sad på forsædet af bilen med min lillebror på skødet. Jeg kunne lige se ham, når jeg lænede mig frem mellem de to forsæder.

Det er min første barndomserindring, så det må have gjort et stort indtryk på mig, at jeg havde fået en lillebror og nu var blevet storesøster. Mine tre ældre søskende var sandsynligvis også med i bilen og sad ”i løs vægt” på bagsædet sammen med mig.

Thorsten, som min lillebror blev døbt, var nummer fem af en søskendeflok. Min ældste bror, Flemming var ni år ældre end mig, min storesøster, Birgit seks år ældre og min anden storebror, Carl Erik fire år ældre.

Flemming har fotograferet sine søskende sammen med kusine Else og Anette på gartnerens dige bag ved trykkeriet.

Vi voksede op i et kærligt hjem, med forældre, der ville os det bedste. Jeg kan huske, at mor engang sagde: "I er det bedste, vi har".

Nej, "jordisk gods" havde mine forældre ikke meget af, men vi var også opflaskede med, at vi ikke skulle samle os skatte på jorden.

Vi fik tidligt pligter derhjemme. Drengene skulle gå med pakker og post til stationen - ofte kransbånd, der skulle sendes i sidste øjeblik, og vi to søstre skulle hjælpe til i huset.

Engang imellem syntes jeg, at jeg skulle lave for meget og sagde irriteret, at jeg godt kunne forstå, at mine forældre havde fået fem børn med "alt det, vi skulle lave".

Min lørdagsopgave var at pudse messingstangen omkring komfuret og dørhåndtaget i fordøren. En pligt jeg slap for et års tid inden min ældste brors konfirmation. Da var brændselskomfuret nemlig skiftet ud med et gaskomfur og her var ingen messingstang, der skulle pudses. Der skulle også gerne vaskes gulv i køkken og bryggers hver lørdag, og mor kunne da heller ikke acceptere, at vinduerne var snavsede om søndagen, så lørdag eftermiddag var ofte rengøringsdag. Det var også om lørdagen, vi spiste ugens rester eller fik grød til middagsmad.

Som barn elskede jeg fløjlsgrød, sagosuppe og øllebrød med flødeskum og havde bestemt ikke noget imod lørdagsgrøden heller ikke "sagosuppe med globoller".

Økonomi og trykkeri eller trykket økonomi

Min far havde startet et firma, længe før jeg blev født. Firmaet fremstillede blandt andet telegrammer. Firmaet hed NIRY efter mor, som hed Anine, men altid blev kaldt Ninna. De to første bogstaver i firmanavnet var fra "Nina" og de to sidste fra "Rysgaard".

Der arbejdede i en periode, mens jeg var lille, 10-15 unge piger på trykkeriet med fremstilling og pakning af telegrammer, julekort, julepynt, puslespil og meget andet. Pigerne flettede blandt andet stjerner, smurte lim på og dryssede glimmer på stjernerne.

På trykkeriet blev der også fremstillet smørebrætter med glansbilleder af kvinder i nationaldragter. Der var et lille hul i hvert bræt, så det også kunne hænge på væggen. Smørebrætterne skulle sprøjtelakeres med celluloselak. Det gjorde far om aftenen, når pigerne var gået hjem. Der måtte ikke være støv i lokalet, når de skulle sprøjtes. Nogle gange gik jeg med på trykkeriet, når der skulle sprøjtes. Far lakerede uden maske og vinduerne var lukkede, for at det ikke skulle støve. En af fars venner blev, som om han var fuld, når der blev lakeret. Det snakkede de om, kan jeg huske. Det var det glade vanvid.

Mor stod for regnskabet og var meget på kontoret, mens der var en ung pige til at tage sig af os børn og hjælpe til i huset.

Økonomisk blev det ikke ved med at gå godt for firmaet. Mine forældre måtte afskedige de fleste af medarbejderne, og kun Bang Thorsted var tilbage, da firmaet blev omdannet til et bogtrykkeri, Nordjysk Tryk. Der var snak om, at vi måske skulle flytte til Hanstholm eller måske Aalborg. Det blev ved snakken, fordi det lykkedes at gøre bogtrykkeriet til en rentabel forretning.

Mor sagde, at økonomiske problemer var ved at slå far ihjel. De ansatte fik ugelønnen udleveret i små papirsposer, men der var ikke altid penge nok til at putte i poserne.

Jeg kan huske, at jeg en lørdag eftermiddag blev bedt om at gå over til Bang med en konvolut, som kun indeholdt en del af lønnen. Han og hans familie boede også i Søndergade ikke langt fra os. Jeg tror, han fik sin løn, men altså ikke til tiden.

For at få penge til lønninger kørte far rundt til håndværkere og gartnerne i Thy for at bede dem betale deres regninger. Da jeg var mindre, var jeg flere gange med far på inkassature i Thisted, Hundborg og Sjørring. Jeg tog med for køreturens skyld undertiden sammen med Bodil, min bedste veninde.

Det var før den tid, hvor vi skulle sidde fastspændt i bilen. Det var sjovt at sidde på knæ og se ud af bagruden på bilen, især når far kørte lidt hurtigt over ujævne bump på vejen. Der var en særlig sjov strækning mellem Hundborg og Snedsted. Det var en rigtig ”kilimawvej”!

Som regel legede jeg i bilen, mens far gik ind til kunderne med regninger. En undtagelse var på møllen i Skjoldborg. Her var jeg med inde i møllen og glemmer aldrig oplevelsen af en mølle, der malede korn til mel. Vingerne, der drejede rundt, tandhjul af træ, der greb ind i hinanden og kværnstenene, der kørte rundt. En knirken og knagen. Det var ikke til at få ørenlyd. Og hvor det dog støvede og sikke tunge og meledede sække.

Efter en af disse ture, hvor far havde kørt rundt og samlet penge ind for tilgodehavender, råbte han på mor og vi børn, at vi skulle skynde os ind i stuen.

Han hev sin slidte, sorte pung op og tog den ene pengeseddel efter den anden op af pungen og lagde pengene ved siden af hinanden på spisebordet:

” Skynd jer at se.” sagde han. ” Så mange rede penge har jeg aldrig haft og jeg har dem kun i ti minutter mere”. Pengene skulle bruges til at betale en regning med. Hvis regningen ikke straks blev betalt, ville der blive lukket for telefonen. Det ville være en katastrofe, for hvordan kunne man drive en forretning uden en telefon?

Mors store ønske var, at have sine egne penge til husholdningen, så hun ikke hele tiden skulle bede far om penge.

Det var som oftest mor, der lavede kransébåndene. Hun foreslog far, at hun fik pengene for båndene. Det blev nu aldrig gennemført, egentlig ikke fordi far havde noget imod det, men pengene for kransébåndene skulle altid bruges til at fylde i et eller andet hul.

Veksler, kaution og inkasso var ord, der blev brugt en del i mit barndomshjem. For økonomisk at hjælpe hinanden kautionerede venner og familie, når der var behov for det. Det betød også, at der løb renter på, og afdragene skulle betales til tiden. Når sparekassedirektøren ringede og sagde, at det var "ultimo" betød det noget i retningen af, at det var sidste frist for at skaffe penge til lån og afdrag. Far var temmelig træt af ordet ”ultimo”.

Fogeden kom også på besøg engang, da far ikke var hjemme. De ville tage skæremaskinen på trykkeriet, men mor nægtede at udlevere den, da den ikke kunne undværes på trykkeriet.

En aften, da vi sad og spiste aftensmad, ringede kassereren for Sygekassen. Han ville snakke med far. Da samtalen var slut, kunne far ikke lade være med at more sig. Far refererede samtalen: "Do, Harald." sagde kassereren, ”Æ er ve or afslut æ regnskab fur æ Sygekas. Ka do æ betal mæ en dækningsløs check, så æ ka gye æ regnskab færdi". Kassereren var ikke kun kasserer i Sygekassen, han var også ansat i Sparekassen og vidste, hvordan fars økonomi så ud.

Penge var efter fars opfattelse et nødvendigt onde, og alle de moderne bekvemmeligheder gjorde det ikke lettere, da der skulle slides hårdt, for at vi kunne få dem allesammen. Det fik vi så heller ikke.

En by med heste og andet godt

Min moster Lis fra Kolding havde køleskab. Det havde vi ikke. Mælken stod under køkkenbordet og blev engang imellem sur. Da vi fik et køleskab og et rigtigt gaskomfur, var det en stor forbedring i køkkenet. Køleskabet var et brugt Gram køleskab, stort og hvidt og fyldte godt på køkkengulvet. På gulvet havde far selv lagt linoleumsfliser oven på det gamle trægulv. Det var bare flot og meget lettere at holde rent end det gamle trægulv, som mor så slap for at fernisere, og jeg blev fri for at kaste op af fernislugten.

Nu, når jeg er ved køkkenet, må jeg også fortælle, at før vi fik mælkeflasker, hentede vi mælken i et stort hvidglaseret lerbåd, dekoreret med runde blå nister. Vi skulle ikke gå langt for at hente mælk. Når mælkekusken kom kørende med mælkevognen med Musse foran, ringede han med klokken, så vi kunne høre, at han kom. Han holdt lige foran indkørslen til huset. Før han gik over til de glasklare flasker, var der mælkejunger med haner på i vognen. Mælken blev så transporteret hjem i de skåle, vi selv havde medbragt. På køkkenbordet stod der indimellem tallerkner med mælk, hvori der var hældt en lille smule sur fløde. I løbet af en dags tid var mælken blevet til tykmælk. Det smagte rigtig godt med revet rugbrød og mørkt puddersukker eller farin, som vi kalder det i dag.

”Musse”, Ingvars hest var meget fredelig. Mælkemanden gav den en mulepose, så den kunne stå og spise havre, og imens fik vi lov til at klappe den.

Så var det noget andet med gartnerens hest. Den turde jeg ikke klappe. Engang løb den løbsk med hestevogn og det hele ned igennem hovedgaden i Snedsted. Jeg kan den dag i dag stadig fremkalde synet af løbsk hest. Folk styrtede ud til siden for at komme væk. Jeg var bange.

Gartnerens jord stødte op til vores baghave i Søndergade. Der var et dige imellem og vi børn legede ofte ved diget. Når vi skulle købe grøntsager hos gartner Pedersen, kunne vi gå på gartnerens markvej bag vores hus og gennem en lille beplantning med træer, som vi kaldte en skov, når vi gik på ”skovtur”

med dukker, Mariekiks og saftevand. Bagvejen til gartnerens butik gik gennem drivhusene. Her lugtede det fugtigt, og der var grønt af alger ved vandbeholderen midt i drivhuset. Fra drivhuset gik der en stejl trappe op til butikken. Gartneren brugte rabarberblade til at pakke ind i, og ofte vankede der et stykke frugt.

Billedet er fra marken bag trykkeriet før der var noget, der hed Gartnervænget. Jeg er den mindst modige.

Jeg gik i aflagt eller omsyet tøj fra min storesøster og tøj, som mine ældre kusiner ikke mere kunne passe. Det var der ikke noget underligt i. Min mormor var dygtig til at sy tøjet om, og der boede også to syersker i Søndergade, som min mor fik til at omforandre brugt tøj. Selv strikkede mor trøjer og sokker til os. Hun havde altid noget i hænderne. Det havde hendes gigtplagede krumme fingre ikke godt af, men mor kunne ikke bare sidde stille uden at bestille noget og der var mange, der skulle strikkes trøjer til.

Bad, bedsteforældre og fjernsynsfri fællesskab

Fra mormor fik vi altid "bløde pakker" i julegave. Morfar havde været brugsuddeler i Nors, men blev sat fra bestillingen, da han var en rar mand, der gav bønderne for meget kredit.

Min mormor var en fin dame med opsat hår og hvid stivet krave med kniplingskant eller orkiskant. Hun var yderst sparsommelig. Når hun kogte vand til kaffe, hældte hun nøjagtigt de kopper vand i kedlen, hun skulle bruge til at lave kaffe af. Der var ingen grund til at bruge mere gas end højst nødvendigt.

Hun havde for øvrigt en kedel, der hylede, når vandet kogte. Den var jeg meget imponeret af.

Jeg elskede at lege inde på hendes loft, hvor hun sirligt havde lagt brugte købmandsposer og garntrisser til opbevaring. Alt, hvad der kunne bruges igen, blev gemt.

Min mormor boede til leje hos en anden dame i Vestervig. Mormor havde en lille lejlighed med en stue, et lille køkken og soveværelse. Da jeg var mindre, sov jeg i mormors seng sammen med hende. Sengen var hvidmalet ligesom toiletbordet og kommoden.

Toilettet delte hun med ejeren af huset. Det var et ret lille toilet under trappen. Her var træk og slip og en lille håndvask med koldt vand. Hos mormor vaskede vi os i køkkenet ved køkkenvasken. Det gjorde vi for øvrigt også derhjemme, indtil jeg kom i teenagealderen. Nogle gange gik mine forældre op på mejeriet for at blive vasket. Her var rigeligt med varmt vand.

Så var det noget andet med min farfar og farmor. De boede også i Søndergade ca. 100 meter fra os. De havde et badekar. Hvert år den 23. december var vi i bad i deres badeværelse. Det var vild luksus, selv om min lillebror og jeg delte det samme vand. Når jeg skulle være rigtig fin, tog mor toiletpapir, som hun bandt om små totter af mit våde hår. Det sov jeg med om natten, og når knuderne på toiletpapiret næste morgen blev knyttet op, havde jeg fået krøller.

Min farfar havde tre sønner i Snedsted. Foruden min far, var der to farbrødre. Maynard, den ældste af brødrene, havde overtaget farfars tømmerhandel og møbelforretning sammen med Poul, fars yngste bror. Poul tog sig især af tømmerhandlen og solgte også brugte biler.

Farfar var også medejer af Sundby Teglværk. Engang imellem tog far os med ud på teglværket. Det mest spændende var at gå oven på ovnene. Med en krog løftede far en luge, så vi fik lov til at kigge ned til ilden i ovnen. Her lugtede tørt af brændt moler, og der var lyserødt støv over det hele. De varme ovne var et godt overnatningssted for skærslippere eller landevejens vandrende ridere.

Tømmerhandlen brugte vi til at lege i. Her var rigtig gode gemmesteder, når vi legede "sparke til dåsen". Her var også en af byens bedste kuglebaner, hvor vi spillede marmorkugler. Den bare jord var jævn og stampet godt til på hele banen. Stenene var fjernet og hullet til kuglerne perfekt.

Vi var ret mange børn, der legede sammen i Søndergade og på Margrethevej. "Drivbold" og "gemmeleg" kunne vi lege i dagevis. Om sommeren legede vi på gaden, til gadelysene blev tændt. Så var det "gå hjem tid". Et ur var noget, man kunne ønske sig til sin konfirmation.

Når der var fødselsdag kom fætre, kusiner, tanter og onkler til chokolade, nybagte boller og lagkage. Kunne vi få de voksne med til at spille "Femhundrede", var det ren hygge. Matador nægtede far at spille sammen med os. Hans undskyldning var, at han havde nok af bøvl med pengesager til dagligt.

Ofte satte faster Maja sig til klaveret, og så blev der sunget. FDF sangbogen "March og lejr" kunne vi nærmest udenad. De største af fætrene og kusinerne gav et lille solonummer og fars brødre sang flerstemmigt akkompagneret af Maja ved klaveret. Havde far skrevet et nyt digt på jysk blev det læst op.

Vi kunne godt være mellem 20 og 30 til fødselsdagene i familien med bedsteforældre, onkler, tanter, fætre og kusiner. Indenfor en radius af 300 meter var vi 14 fætre og kusiner, så der var mange fødselsdage. Det var før fjernsynets tid. Vi måtte selv finde på underholdning. Selskabslege var der nok af, og de var bestemt ikke kedelige.

Kristendom og tryghed

I starten af mine barndomserindringer skrev jeg, at jeg kom fra et hjem, hvor man ikke skulle samle sig skatte på jorden, men i himmelen.

Mine forældre var begge aktive i Indre Mission. Det prægede min opvækst. "Alt var tilladt", som Paulus sagde, "men ikke alt var gavnligt".

Når vi skulle spise til middag bad far en kort bordbøn inden mor sagde "værsågod". Efter middagen blev der læst et lille andagtsstykke fra "Brødre-menighedens Kalender." Ingen måtte forlade bordet, før mor sagde "velkomme" og det, vi selv havde øst op på tallerkenen, skulle spises. Mad var

ikke noget, man levnede og vi skulle tænke på, at der var børn i Afrika, der ikke kunne spise sig mætte hver dag.

Hjemmets bibelsyn var nok præget af Indre Mission, men mine forældre var bestemt ikke fundamentalister. Gud havde givet os vores fornuft, for at vi skulle bruge den. Det førte til mange diskussioner over middagsbordet, og når fars venner kom på besøg, var det naturligt, at der blev snakket kristendom.

Mor bad ”Fadervor” sammen med os, når vi lå i sengen og skulle sove, og hun bad også for familie og venner. Vi sang: ”Nu lukker sig mit øje” og ”Jeg er træt og går til ro” Jeg følte det som trygt og godt og tvivlede ikke et øjeblik på, at der var en Gud, der ville passe på mig og min familie.

Der var aldrig låst på trykkeriet, og hvis jeg om aftenen skulle hente et eller andet derude, smækkede jeg døren op med et brag og sang, så højt jeg kunne: ”Ingen er så tryk i fare, som Guds lille børneskare.” Det var en sang, jeg havde lært udenad ved at gå i søndagsskole. Når jeg skrælede sangen af fuld hals, kunne jeg ikke høre husets lyde, og hvis der endelig skulle være en eller anden, der havde gemt sig på trykkeriet, så kunne vedkommende høre, at jeg kom og så forsvinde.

Far var med til at starte søndagsskolen i Snedsted. Det skulle han, efter min mening, ikke have gjort. Jeg syntes som regel, det var usigeligt kedeligt at gå i søndagsskole. Nogle søndage mere end andre alt afhængig af, hvem der underviste os. Når jeg brokkede mig, sagde mor, at det var en god søndag, når vi havde været i søndagsskole, og jeg tænkte: ”Ja, søndagen var god, når jeg *havde* været der.”

Sommerudflugten, juletræsfesten og basaren i missionshuset var derimod noget jeg glædede til.

FDF

Far havde også startet FDF sammen med sin ældste bror, Christian. FDF står for ”Frivilligt drengeforbund” og her havde piger på det tidspunkt ikke noget at gøre.

Da der også skulle være en fornuftig fritidsaktivitet for pigerne, var mor medstifter af KFUK spejderne. Det betød, at der i mit barndomshjem kom mange unge mennesker især FDFere. Mor kunne ikke finde tid til at holde fast ved spejderarbejdet, men hun støttede på alle måder far i FDF og lavede spandervis af kaffe og bagte boller i massevis.

FDF'ere til morgensang i Søndergade 16. Ved siden af far står Laurids Søndergård. Datoen er den 14. november 1962, hvor mine forældre Harald og Nina Rysgaard havde sølvbryllup.

Mine tre brødre blev nærmest født som FDFere. Min søster, Birgit, og jeg måtte ”nøjes” med at være spejdere. Vi var to piger mod tre drenge og kunne godt høre at spejdernes motto ”Ja, vi er beredt” ikke kunne hamle op med brødrenes ”Ret ryggen og tal sandhed”.

Sommerens højdepunkt var FDF lejren. Det var mine forældres eneste ferie. Far var med som leder, og mor var med som ”tante”, dvs. en der sørgede for, at maden blev lavet og serveret til tiden og tog sig af drenge, der havde hjemve og savnede deres mødre.

Det var en kunst at købe billigt ind, så prisen for at deltage i en lejr ikke blev for høj. Millionbøf og boller i karry var sikre retter på enhver lejr. Det kunne være svært at holde madbudgettet de år, hvor man ikke kunne få flere gamle kartofler.

Da jeg blev stor nok til at kunne gøre nytte, fik jeg lov til at komme med på lejrene som tante.

I skole hos frk. Stensgaard

Men først skulle jeg i skole. Min bedste veninde, Bodil var et år ældre end mig, og hun havde allerede gået i skole et stykke tid. Skolen startede til april, og da jeg er født i juli, var jeg alt for lille til at komme i skole, så jeg kedede mig.

Hvad gjorde jeg så? Ja, jeg gik ikke *i* skole med *til* skole i frikvartererne. Jeg kunne nemlig stå bag hønsetræden, som omhegnede skolegården og se på, at de andre børn legede. Så var jeg ligesom lidt med.

Frk. Stensgaard fik øje på mig og tog mig med ind i klassen, hvor jeg på den forreste bæk til højre – vist nok ved siden af en dreng - fik en plads, og hun gav mig også en "Svanebog". Jeg var godkendt som elev og kom triumferende hjem med min bog. Samme eftermiddag tog far mig med over til Larsen, marskandiseren, der havde forretning skråt over for os i Søndergade. Vi skulle finde en skoletaske.

På vej til skole sammen med Anette Overgård.

I forskolen hos Frk. Stensgaard sad vi to og to sammen på en fast bæk med et træbord foran. I bordet var der en rille til blyanter og et lille hul til at sætte blækhuset ned i, så det ikke væltede. Vi øvede os i at skrive bogstaver på sorte tavler med skiferpenne, som undertiden hvinede, så de små hår på armene rejste sig. Særlig let var det nu ikke at skrive med blækpen. Fingrene blev blå af blæk, og hvis der var problemer med pennen, klattede blækket på papiret, og trækpapiret måtte tages i brug.

I klasselokalet var der to årgange samtidigt. Når de yngste havde dansk, havde de ældste regning. Vi var omkring 34 i kassen. Frk. Stensgaard havde en beundringsværdig evne til at organisere undervisningen, så der hele tiden var udfordringer til alle elever.

Jeg elskede at lægge bogstaver op fra ”De røde kasser” Nogle af kartonbogstaverne var godt slidte af mange børnehænder før mine. Lykke var at få en kasse med fine nye bogstaver.

Når undervisningen var færdig, og vi skulle hjem, skulle vi først rydde op i klasselokalet. Hver eneste lille stykke papir skulle samles op.

Inden vi kunne komme ud af klasselokalet, skulle vi gå forbi frk. Stensgaard, som stod i døråbningen. Drengene skulle bukke og pigerne neje, når vi gik forbi.

Det var vist meget i tråd med især min mors opdragelse af os. Mor sagde nemlig, at jeg altid skulle neje, når jeg kom forbi min lærerinde, også hvis jeg mødte hende på gaden. Man kan faktisk godt stå på en cykel og neje, men det gjorde jeg nu kun en enkelt gang. Jeg er heller ikke sikker på, at frk. Stensgaard lagde mærke til det, men jeg fik konstateret, at det godt kan lade sig gøre.

Mor havde ikke helt fulgt med tiden, hvad takt og tone angik. Det var helt i orden med mig, at jeg skulle sige ”De” til frk. Stensgaard, men det var lidt overdrevet, at ”De” ikke var fint nok. Det var efter mors mening bedre, at jeg i stedet for ”De” i tiltale brugte navnet ”Frk. Stensgaard”.

Engang, da jeg blev sendt om for at invitere frk. Stensgaard på vist nok gule ærter, gik jeg længe og øvede mig på en sætning, der var høflig nok. Den lød vist i retningen af. ”Vil frk. Stensgaard komme og spise gule ærter hos os?” Jeg syntes, det lød komplet åndsvagt!

Forskellige skikke og steder

Mor kom fra Vestervig, hvor de var lidt mere fine på den end i Snedsted. I Vestervig var der mere aristokrati end i Snedsted. Her var både dommer og posthus. Folk ansat ved etaten, var lidt mere end almindelige mennesker. De var for fine til, at man kunne sige ”du” eller ”De” til dem. De skulle tituleres med først titel og så navn.

Da mor blev gift med far og flyttede til Snedsted, blev han nødt til at lære hende, at hvis hun ville begå sig i Snedsted, skulle hun ikke sige ”De” til mælkemanden. Selv om far snakkede dialekt og skrev jyske digte, snakkede vi ikke uforfalsket dialekt derhjemme. Det lærte jeg først, da jeg kom i skole.

Jeg husker endnu, hvordan jeg blev irettesat af en klassekammerat, da jeg spurgte hende, hvad klokken var? Hun kiggede på mig og sagde så: ”Det hikker det æ. Det hikker, hva er æ klok!”

Vi kom ellers godt ud af det med hinanden i skolen. Mobning eksisterede ikke, selv om det selvfølgelig var sjovest at være den, der skulle starte med at vælge et hold til fangeleg, end den, der blev sidst valgt.

Efter de to første skoleår i ”den bette klas” blev vi rykket op til de store i tredje og fjerde klasse.

Nu havde jeg lært at læse, og da frk. Stensgaard godt kunne bruge et par ekstra hænder til første og anden klasse, spurgte hun, om vi ville hjælpe hende med at læse med de små. Det var vi nogle piger, der gjorde.

Var vejret godt, og det egnede sig til havearbejde, tog frk. Stensgaard hele klassen med i sin have, hvor vi hjalp til med haverengøringen. Engang imellem så vi lysbilleder fra hendes rejser i udlandet. Island var en af rejserne og billederne af Gejser, der sprang, husker jeg endnu. En del af lysbillederne stod på hovedet. Vi tog det pænt. Det var jo ikke hver dag, vi så lysbilleder.

Vi så faktisk også en enkelt gang fjernsyn i stuen hos frk. Stensgaard. Nemlig da Sputnik 1 blev sendt i kredsløb omkring jorden. Det var i 1957 og en fantastisk begivenhed.

Vores ”eksamen” var en gang om året, hvor skolekommissionen kom på besøg. De sad som ”kødrand” i klassen og fulgte med i undervisningen. Det var en særlig dag, og vi børn måtte have slik med i skole.

Besøg af skolelægen og et sidespring

En anden særlig dag var, når skolelægen kom på besøg. Vi blev vaccineret, målt og vejjet og der blev lyttet til hjerte og lunger.

Skolelægen konstaterede, at jeg havde en mislyd ved hjertet og sendte mig videre til doktor Sørensen, vores familielæge, der også boede i Søndergade. Det var rigtig nok, at der var en mislyd. Det vidste doktor Sørensen i øvrigt godt, men da jeg var en pige og ikke skulle lave hårdt legemligt arbejde, mente han ikke, det var nødvendigt at gøre noget ved det.

Jeg blev dog alligevel indlagt nogle få dage på Thisted sygehus til videre undersøgelse, og da jeg alligevel var indlagt, kunne de jo lige så godt fede mig lidt op. I stedet for mælk at drikke gav de mig fløde, indtil de konkluderede, at jeg nok bare var tynd af natur og egentlig ikke trængte til ekstra næring. Lidt øv, da jeg godt kunne lide flødeskum.

For at gøre en lang historie kort, så skulle jeg som niårig i november måned til Rigshospitalet for at få lukket et hul mellem de to hjertekamre, så der kunne ske en bedre iltning af blodet. Hullet lukker sig normalt efter fødslen, men jeg var altså ikke normal.

Mor og jeg tog toget til København. Det var en lang togrejse, og på vej derover gjorde vi ophold i Gelsted, hvor mors ældste bror var slagter. Ham besøgte vi ikke så tit, og nu var der en lejlighed. Morbror Christian var mors halvbror. Christians mor døde, da han var lille og morfar blev gift med moderens veninde, Petrine, min mormor. Mor havde også en halvsøster, der immigrerede til USA sammen med sin kæreste, Johannes fra Hundborg.

Amerikanerne kom nogle få gange på besøg i Snedsted og Hundborg, og de sendte breve og billeder fra USA. Mor skrev regelmæssigt med sin søster.

Christian sendte hvert år til jul en gris, som han havde slagtet og parteret. Grisen blev sendt med toget og det, vi ikke skulle spise med det samme, kom i frysehuset på Vinkelvej. Jeg kan ikke huske, vi nogensinde havde besøg af

Christian, selv om han kun boede på Fyn og ikke i USA. Han havde sin slagterbutik at passe, og så var han blevet skilt fra sin kone, fordi hun havde fundet en anden. Det var flovt og måske også en af grundene til, at han blev på Fyn.

Skilt var ikke noget, man blev i min familie!

Efter det lille sidespring kom vi til København, hvor mor afleverede mig på Rigshospitalet, og tog sporvognen til Valby til mors moster Else. Her boede hun det meste af en måned, mens jeg lå på hospitalet. Mor kom til alle besøgstiderne. Besøgstiderne skulle overholdes, og når sygeplejersken kom og sagde: ”Besøgstiden er slut”, ja, så var besøgstiden slut. Hvis jeg græd, når hun gik, fik hun ikke lov til at komme. Sådan var det, og jeg lod være med at græde.

Jeg blev glad, da jeg fik at vide, at vi godt kunne komme hjem til jul.

Det blev en meget lang togrejse, og toget kørte ikke længere end til Struer. Her hentede far os i bilen sammen med mine andre søskende.

Hjerteoperationen har nok på en eller anden måde haft indflydelse på min barndom. Nogle måneder efter operationen begyndte jeg igen at gå i skole hos frk. Stensgaard, men ikke på fuld tid. Jeg havde brug for en middagssøvn, og når jeg blev træt, mistede jeg stemmen og kunne kun hviske.

Operationen betød også, at mor var bekymret for, hvad jeg kunne holde til. Jeg måtte f.eks. ikke spille håndbold, da mor mente, det var for hårdt. Til gengæld måtte jeg godt cykle til Vilsund for at lære at svømme. Om sommeren var der svømmeundervisning i Limfjorden. Gymnastik og spejder fik jeg også lov til at gå til.

Den stue skuel og Snedsted Centralskole

Til april skulle vi rykkes op i ”den stue skuel”. Her var to klasselokaler og tre lærere, nemlig Præstgaard, Lønborg og Søltoft. Når læreren kom ind i klassen, rejste vi os op og satte os først, når der blev sagt ”Sæt jer” og selvfølgelig sagde vi ”De” og efternavn til læreren. Nye fag som geometri, historie, engelsk og historie blev introduceret. Alle tre lærere var gode fortællere, der evnede at gøre undervisningen interessant.

Da Snedsted centralskole stod færdig, begyndte jeg der i 6. klasse. Far syntes egentlig, at den nye skole var for flot. Det duede ikke, at børnene kom til at gå i skole et sted, der var så meget finere, end de hjem de kom fra, mente han. ”Børnene kunne komme til at ringeagte deres egne hjem”. Tankegangen slog nu ikke igennem, og der blev ved med at skyde fine centralskoler op til alle os efterkrigsbørn.

Et nyt skoleår startede fra nu af efter sommerferien. Et par af mine klassekammerater gik dog ud af skolen til april året efter. Da havde de nemlig gået i skole i syv år og behøvede ikke længere gå i skole. De var skoletrætte. Det var jeg ikke. Mine forældre holdt på, at vi skulle have en uddannelse, og lærerne fortalte os, at vi kunne blive det, vi gerne ville, og at der var arbejde til os bagefter. Vi var født på et heldigt tidspunkt.

På den splinternye skole var der gymnastikhal, fysiklokale og lokale til skolekøkken. Der var også et bibliotek, som dels var skolebibliotek og et offentligt bibliotek, som havde åbent to gange om ugen.

Grete, Magda og jeg hjalp frk. Stensgaard på biblioteket med at stemple bøger til udlån og sætte bøger på plads. Indimellem var der også tid til at se i bøgerne. Det var ikke alle bøger, frk. Stensgaard syntes, vi skulle se i. Bøger om graviditet og fosterets udvikling, skulle vi helst holde os fra.

I 1970, da jeg var 12 år, blev der indført obligatorisk seksualundervisning i folkeskolen. Det medførte en del diskussioner hjemme, da mine forældre var bekymrede for, at børn blev indprentet en frisindet seksualopfattelse. ”Sex hørte ægteskabet til, som noget fint mellem ægtefællerne. Det skulle ikke gramses væk og gives ud til højre og venstre.”

Konfirmation og fester

I syvende klasse begyndte jeg at gå til præst sammen med klassekammeraterne. Konfirmationslokalet lå i præstegården.

Jeg kan huske tre ting fra konfirmationsforberedelserne:

1) Gregersen var meget optaget af astronomi og vidste en masse om verdensrummet

2) Han opfordrede os til at skrive dagbog, hvad jeg så gjorde i en længere periode.

3) Når vi havde pause mellem de to undervisningslektioner, legede vi i præstegårdshaven, og det varede temmelig længe, inden der igen var styr på flokken til anden lektion. Der var altid en dreng, der tilbød at hente de kammerater, der manglede, så det kunne der gå lang tid med.

Og ja, så er der en fjerde ting, jeg husker. Da vi inden konfirmationen var i kirken for at øve, hvor vi skulle gå, hvad vi skulle svare, og hvor vi skulle sidde, var der nogle af kammeraterne, der dansede omkring døbefonten! Det forargede mig. ”Det kunne man da ikke. Det var en alvorlig sag at blive konfirmeret”

Indimellem overvejede jeg også, om jeg overhovedet ville konfirmeres, da jeg ikke syntes, at jeg troede nok. Trosbekendelsen kunne jeg ikke skrive under på, men jeg ville nu også gerne have en fest.

Jeg fik en fest, min første helt nye kjole, nye hvide sko med lille hæl og håret blev permanentkrøllet. På den store dag sad jeg til højbords mellem mine forældre. Far havde skrevet en sang, onkel Gotfred og vel også præsten holdt tale, der blev sunget flere sange og læst telegrammer op, og læst telegrammer op og læst telegrammer op.....

Festen blev holdt på trykkeriet. Kogekonen kom dagen før og havde styr på det hele. Menuen var selvfølgelig suppe, steg og is. Med til selve festen var hele familien med onkler, tanter, fætre og kusiner på både fars og mors side foruden præsten, som skulle inviteres i god tid.

I ugen efter konfirmationen, var der ”ettergilde”. Det betød, at alle der havde givet gave, blev inviteret til kaffe. Gaverne stod stadig på gavebordet, telegrammerne var lagt frem og sangene kunne synges en ekstra gang.

Det var min opgave at invitere og ved samme lejlighed sige tak for opmærksomheden. Det kunne godt blive til mange gilder for de voksne og helt morsomt var det vel heller ikke at mødes med de samme mennesker aften efter aften. Som en god gammel nabo sagde: ”Vi bøjler wos siel ihjel”, men han var jo også gammel.

Så var det noget helt andet med ungdomsfesterne i private hjem efter konfirmationen. Nogle få af klassekammeraterne inviterede til fest efter konfirmationen. Når vi havde spist, legede vi lidt ”vovede lege”, som f.eks. ”Lille mis, miav”, hvor vi sad i en rundkreds og den, der stod i midten af kredsen, havde bind for øjnene. Han eller hun blev snurret rundt, mens vi, der sad på stolene, byttede pladser. Legen bestod så i, at personen med bind for øjnene skulle sætte sig på skødet af en fra rundkredsen og prøve at gætte, hvem han sad på skødet af. Der blev også sat LP plader på, så vi kunne danse.

Efter konfirmationen var man gammel nok til at gå til bal i idrætshuset. Det blev der snakket meget om i klassen. Ballerne var jeg udelukket fra, da jeg på forhånd vidste, at mor absolut ikke brød sig om, at jeg gik til bal. Dans og druk hørte efter hendes opfattelse sammen, og så var der ikke så meget at gøre ved det. Jeg havde for øvrigt aldrig lært at danse.

Lidt oprør gjorde jeg da engang, hvor jeg med kuglepen og store bogstaver skrev på væggen på trykkeriet ”*Jeg VIL til dilettant*”. Det måtte jeg nemlig ikke. Dilettanten foregik på Snedsted kro, og en veninde havde fortalt, hvor sjovt det var.

Skulle vi have lov til noget, skulle vi gå til far først, men når han spurgte: ”Hvad siger mor?” kunne vi som regel godt glemme det.

Far fik for øvrigt lokket min mormor med i biografen i Snedsted. Det var første gang i hendes liv, hun så en biograffilm. Vi skulle se ”Far til Fire i Sneen”, og han mente bestemt ikke, at det var noget, hun tog skade af.

Selv om det var sparsomt med ungdomsballer og dilettant i min barndom, vil jeg bestemt ikke sige, at jeg har haft en trist barndom. Biografture var der en del af især Morten Koch film og den obligatoriske julefilm, ”Jul i Den gamle Købmandsgård”.

Gennem FDF, spejdere og fritidsklubben, som far også var med til at starte i Snedsted, var der mange gode muligheder for at have det sjovt sammen med jævnaldrende.

Nye tider

Egentlig kunne jeg også godt lide at tegne eller gå lange ture alene. Engang imellem gik jeg til Elsted for at besøge Kate Johansen, vores klasselærer og den lærer jeg beundrede mest i hele min skoletid. Hun gav meget af sig selv og var en fantastisk god lytter. Pædagogisk brugte hun moderne undervisningsmetoder. Vi prøvede gruppearbejde og havde i forbindelse med ”klassens time” forskellige emner, som vi selv valgte, vi ville diskutere, mens vi spiste ”klassens time kage”, som vi skiftedes til at tage med.

Kate Johansen læste som led i undervisningen digte op, hun selv havde skrevet. Hun var rigtig god at snakke med, når tilværelsen ikke var let. Jeg skrev alenlange stile til hende, som hun besvarede med personlige kommentarer og nye spørgsmål, som jeg så svarede på. Jeg må have brugt en masse af hendes tid og jeg elskede hende.

I realen sagde vi for resten ikke længere ”De”, men ”du” til læreren, og vi brugte stadig deres efternavne. En enkelt undtagelse var Ras og Grete. De var helt unge og nyuddannede.

Tilværelsen var ikke altid let i teenageårene. Som lærer var Kate Johansen med til at gøre livet lettere i hver fald for mig. Ikke fordi hun malede tilværelsen rosenrød, men fordi hun gik ind i usikkerheden sammen med os.

Vi levede i en koldkrigstid og atomtruslen lå som en skygge over os. Jeg glemmer aldrig den alvor, hun mødte os med i klassen, da Cubakrisen i oktober 1962 var på sit højeste. Det gik op for mig, at fred ikke var en selvfølge.

Der var langt til USA, og i Snedsted var der trods alt stadig trygt og godt. Som lærer Præstegård sagde, da Berlinmuren blev bygget, så var vi heldige, at vi boede i et land, hvor kanonerne vendte udad for at holde fjenderne borte i stedet for indad for at holde befolkningen inde.

I ottende klasse så vi ved selvsyn vagttårne med vagter, der vogtede grænsen mellem Øst – og Vesttyskland. Vi stod og kiggede på vagterne sammen med tyske pennevenner.

Vores tyskklasse var på udveksling hos en jævnaldrende tysk klasse. Gustav Johansen, vores tysklærer, havde aftalt med en lærer på en tysk skole i

Kirchwerder, at vi skulle lære hinanden at kende. Vi startede med at få en penneven fra den tyske klasse og efter et års tid, skulle vi besøge pennevennen, som så også senere skulle bo hos os en uge.

Da jeg havde pakket min hvide konfirmationskuffert for at tage med klassen til Tyskland, kom Jensigne, vores genbo over til mig og sagde: ”Do vil da vel æ besøg de dumme tyskere”. Hun havde oplevet anden verdenskrig. Det havde jeg ikke.

Besøget i Tyskland blev en succes, og vi fik lært en masse tysk. Det var også første gang, jeg var så langt væk hjemmefra.

Sommeren efter rejste jeg alene med tog til Tyskland for at besøge en penneveninde fra den tyske klasse. Efter en uges besøg hos hende og hendes familie hentede mine forældre og Thorsten mig der. Nu skulle vi for første gang holde ferie sammen i udlandet! Vi skulle til Harzen og bo i telt på campingplads. Teltet var et gammelt FDF telt, som far havde lånt af FDF i Snedsted og bilen en gammel Austin, som kogte på motorvejen. Kileremmen var gået i stykker, så vi måtte finde en tysk mekaniker. Den tyske mekaniker havde aldrig repareret en engelsk Austin før, men det lykkedes ham at skaffe en ny rem.

Vi kom godt frem og tilbage og efter sommerferien begyndte jeg i 1. g på gymnasiet i Thisted.

Nu var jeg ikke barn mere.

Ruth Elisabeth Munk

Født 05-08-1947 lidt nord for Snedsted by

Min far og mor var Aksel og Inger Katrine (Tinne) Christensen. De ejede gården ”Skadholm”, Gjersbøl ved Snedsted med 11 ha. jord og en mose. Jeg blev født på en varm sommerdag den 5. august 1947 i Skadholm som nr 3 ud af en søskendeflok på 4.

Jeg har en storesøster Grethe, der er 12 år ældre end jeg, en storebror Holger, der er 8 år ældre end jeg, og han døde 9 mdr. gammel. Min mor var 43 år, da hun fik mig og 4 år senere kom Else Marie.

Vores gård lå 2 km fra Snedsted. En vinkelbygget ejendom i røde mursten, med røde vinduer og en grøn ladeport i den ende, der vendte ud mod vejen. Ovenover stod navnet ” Skadholm” i sort på en hvid baggrund.

I den ene længe var der lade, kostald og svinestald. I den anden længe, var der hestestald med plads til 3 heste, tørvehus med wc, bryggers med en trappe til loftet og med en skorsten, hvor der næsten altid hang en røget skink og desuden en gruekedel og en vask med vandhane (koldt vand).

Køkkenet var med gule vægge og blåmalede døre, et komfur og et langt køkkenbord. Under køkkenbordet var der en låge ned til kælderen, der blev brugt til opbevaring af kød, grønsager og frugt.

I dagligstuen stod kakkelovnen (husets eneste opvarmningskilde), et vægur, der slog hele og halve timer, en radio (så far kunne høre nyheder og vejrudsigter både middag og aften) samt et spisebord, hvor vi spiste hver dag.

I den pæne stue var sofa og lænestole betrukket med rødt uldstof. Det var her vi sad, når der kom gæster. Det var også her juletræet blev stillet ind og pyntet med alle de stjerner og hjerter, vi havde lavet i ugerne op til jul, samt levende lys og guirlander. Far tændte lysene, mens vi spændte ventede i spisestuen.

Mit værelse lå i det sydøstlige hjørne. Jeg havde et lille bord, en stol, en kommode og en seng, der gik fra den ene væg til den anden. Der var ingen varme i værelset, så om vinteren fik jeg en varmedunk lagt i sengen en halv time før, jeg skulle sove. Efter at have bedt aftenbøn sammen med mor, sov jeg godt under en tung dyne.

En hverdag i ”Skadholm”

Morgenen startede med, at min far stod op lidt i seks, tog tøj på og gik i stalden for at fodre grisene. Vi havde en halv snes stykker + en so og smågrise. Grisene lavede larm om morgenen, hvis de ikke blev fodret på samme tid hver dag, så min Far stod altid op på samme tid – hver evige eneste morgen. Grisene var fordelt i 2 bokse i den ene side af stalden, og var der en so, havde hun sin egen boks, hvor hun fødte sine grise og spiste alene i lang tid, indtil smågrisene kunne klare sig selv.

Inden grisene kunne få deres mad, skulle der et par gange om ugen grattes korn til mel. Det skete ved, at far spændte motoren på kværnen og hældte sække med korn op i en tragt. Efterfølgende satte han sækken under et hul, hvor melet kom ud. Vi havde en beholder på et par meter – opdelt i 2 rum og med låg, hvor melet blev opbevaret. Før grisene kunne få deres mad, blev melet blandet med vand eller måske lidt komælk fra dagen før. Far rørte godt rundt og til sidst hældte han det i trugene til grisene. Grisene sloges lidt om pladserne ved trugene, men endelig fik alle en plads, og der blev ro i grisestalden.

Min far gik ind for at spise morgenmad ved 7-tiden, hvor min mor var stået op lidt i syv for at tænde op i det sorte jernkomfur i køkkenet. Bagefter satte hun den blå kedel over med vand og gik ind i stuen, for at tænde op i kakkelovnen, og så gik hun ind for at vække mig i soveværelset, hvor både min lillesøster og jeg sov.

Min lillesøster sov i en seng ved siden af min mor, og min seng stod for enden af fars og mors seng. Jeg kan huske, at vi også havde en lille kakkelovn i soveværelset i hjørnet mod køkkenet. Den blev der tændt op i, hvis det var koldt om vinteren.

Da jeg blev 11 år, fik jeg mit eget værelse i den anden ende af stuehuset. Vi

blev vasket hver morgen, inden vi fik tøj på. Om vinteren foregik det i et vaskfad i køkkenet med varmt vand fra den blå kedel, og så hentede mor koldt vand fra pumpen i bryggerset. Var det sommer, blev vi vasket i bryggerset i koldt vand fra pumpen – friske blev vi.

Morgenmaden bestod af rugbrød og franskbrød med pålæg, ost, mælk og kærnemælk for mit vedkommende, for jeg kunne ikke lide mælk.

De voksne drak kaffe, som min mor havde lavet i den blå kaffekande – hun hældte de maledede kaffebønner + en teskefuld Richs kaffeerstatning i en tragt, og til sidst blev der hældt kogende vand på. Derefter blev kaffen hældt om et par gange, så smagen rigtig kom frem. Min far spiste et par rundtenommer og min mor og vi to piger en skive franskbrød.

Med Richs pakken fulgte gerne et par eventyrbilleder til mit album, men jeg skulle dele dem med min lillesøster, så det gik langsomt med at få den fyldt. Når jeg havde samlet flere billeder, fik jeg lov til at klistre dem fast i albummet.

Efter morgenmaden skulle jeg i skole og cyklede de 3-4 km i al slags vejr. Jeg gik i den gamle skole hos Søltoft og Præstgaard til og med 4. klasse. Alle elever var delt i 2 hold – de ældste og de yngste.

Far gik ud til dyrene for at muge ud og starte på markarbejdet indtil middag (som vi kaldte det), for vi fik altid varm mad om middagen kl.12. Dvs. efter jeg kom i skole, fik vi den varme mad om aftenen, og far og mor fik varme levninger, brasede kartofler o. lign. til middag. Når middagen var spist, og de havde hørt radioavisen, sov de til middag – far en lille time og mor indtil kl. to.

Herefter gik far i marken, og jeg kom hjem ved to-tiden og snakkede med min mor om dagens oplevelser, samtidig med at hun gjorde kaffen klar til kl. tre, hvor far kom ind fra marken. Han fik for det meste en mad og et stykke kage til, og var vi ved at bage småkager, snupede han altid et par stykker på vejen ud.

Efter kaffen skulle jeg nogle dage hjælpe mor med at gøre rent, skrælle kartofler og gulerødder. Andre dage måtte jeg gerne gå ud og lege.

Jeg fandt hurtig ud af at gå om til naboen og lege med Annelise eller finde nogle af de andre nabobørn, for min lillesøster Else Marie var 4 år yngre end jeg.

Når far havde fodret grisene, malket køerne og fodret dem, kom han ind kl. 6 til aftensmad, der for det meste bestod af kartofler, kød med brun sovs og grød bagefter. Jeg kunne ikke lide mælk, så jeg fik lov at slippe for grøden og drak et glas kærnemælk i stedet for.

Der var stille omkring bordet, mens vi spiste, nok fordi far skulle høre radioavisen, så han kunne følge med i tingene og ikke mindst vejret.

Efter aftensmaden læste far avisen. Vi andre vaskede op og lavede aftenkaffen klar til ved 8-tiden. Efter vi havde drukket den, legede vi to børn, læste i bøger, strikkede eller broderede til ved 9/10 – tiden, alt efter, hvor gamle vi var, og så var det sengetid.

Hø

Vi havde sået græs, der som hø skulle bruges som foder til dyrene. Når det var langt nok, blev det slået med en slåmaskine, som blev trukket af hestene. Derefter blev det vendt et par gange med en høvender og stakket på et trekantet stativ af træ, så det kunne tørre der. Når det var tørt, blev det kørt hjem og stakket sammen i laden for at blive brugt som foder til køer og grise. Efterfølgende fik køerne lov til at græsse på marken.

Køer på græs

En morgen, som regel midt i maj evt. tidligere, hvis vejret var godt, blev køerne lukket ud på græs. Jeg husker endnu duften af det grønne græs, og som regel var der strålende solskin med blæst.

Vi havde 10 køer, og det var gerne den ældste, der fik grime på og blev trukket gennem hestestalden og ud på gårdspladsen og videre ned ad græsset til drikketruget, før far slap grimen. Og så fik den lov til at løbe videre ud på marken. Gårdspladsen mod vejen blev lukket med et led med strøm i, og det var her, mig og min lillesøster stod på vagt. Hvis køerne ville den vej, skulle vi genne dem indad igen. De fleste af dem opførte sig underlige, syntes vi. De hoppede – ja næsten dansede rundt på gårdspladsen, til far fik dem gennet videre. Heldigvis kunne de se den ko, der havde grime på nede ved vandtruet, og stormede afsted i retning af den. De var ikke så længe ude de første dage, og det var svært at få dem gennet ind igen, for de var vilde med at spise det saftige

grønne græs. Til sidst måtte far lægge grimen på førerkoen og trække den ind. Så fulgte de andre med. Kalvene, vi havde op til fire, fik grime på og blev trukket ud og tøjret ude på græsset i nærheden af gården. Først med en kort snor og senere blev den længere og længere, til de blev vant med at være ude og store nok til, at kunne gå løs i folden sammen med køerne. Når køerne havde vænnet sig til at være ude, blev de lukket ud om morgenen og lukket ind om aftenen til malkning og fodring. Det var som regel mig eller min lillesøster, der skulle genne dem ind, og det gik ikke altid lige let.

Korn

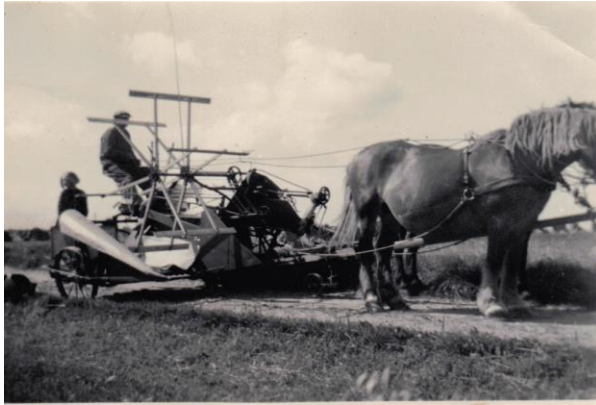
Først skulle jorden pløjes, så harves og gødes – alt med hestekræfter, og jeg skulle afløse far, så han kunne få eftermiddagskaffe kl. 15. Så glad gik jeg afsted med hestene og de to harver og nød det dejlige forårsvejr – indimellem måtte jeg stoppe hestene for at tømme harverne for ukrudt og tunge sten, der ikke kunne slippe ud mellem tænderne – og tit gik jeg videre sammen med far for at hjælpe med at tømme harverne. Der var altid solskin og lidt blæst. Lærken sang højt i sky og viberne flaksede over markerne - herligt.

Når kl. blev halv fem skulle jeg gå hjem for at læse lektier til næste dag. Det foregik i stuen, og da jeg blev ældre, fik jeg lov til at høre radio – Jørgen de Mylius med hitlisten, eller jeg fik radioen stillet ind på Luxemburg (når mor var ude i haven). Jeg kunne bedst huske lektierne, når jeg læste dem højt, så døren til køkkenet blev som regel lukket.

Så blev hestene spændt for såmaskinen, og der blev sået byg, havre, rug og hvede. Kornet voksede, og vi børn måtte ikke gå ud i det, for så blev stråene ødelagte. Vi prøvede som regel, men det blev altid opdaget, og vi fik skældud. Korn mellem fingrene er en skøn fornemmelse. Rugen var meget grov både i strå kerner. Hveden var også med store kerne og en aflang frøstand øverst, hvor der gik strå ud fra – det stak meget. Havren med mange små bjælder med korn indeni på hver strå.

Sommeren gik, og endelig var det tid til at høste. Vi havde en selvbinder og to heste til at trække, men far gik over til naboen Chresten efter en tredje hest, for så gik det meget hurtigere.

Inden det startede, slog far et stykke for med leen, så de kunne komme i gang med selvbinderen, og så gik det bare omgang efter omgang. Stråene blev bundet med snore til kornneg. Det var en spændende dag, og det var de næste dage også, for hvornår var vi færdige?

Den sidste dag, der blev høstet, holdt vi høstgilde ude i laden med alle, der havde hjulpet til. Vi fik æbleskiver, som mor lavede på gasblusset nede i bryggerset, og hjemmelavet jordbærsyltetøj – uhm - hvor det smagte godt.

Efter at vi selv var færdige med at høste, hjalp vi mange gange naboerne med at blive færdige, især hvis der var udsigt til regn. Så blev der gennet ekstra på hestene.

Alle kornnegene lå nu ude på markerne og skulle sættes sammen – to og to i traver for at tørre. Der var som regel naboer og venner til at hjælpe. Vi børn hjalp også, men negene var lidt tunge, da vi var små, men vi hjalp, så godt vi kunne – selv mor var ude og hjælpe, selv om hun også skulle lave mad til os alle. Det korn, som far havde slået for med leen, blev bundet til små kornneg, som vi børn satte i traver. Når de var tørre, blev de gemt til fuglene ved juletid. Når kornnegene var tørre, skulle de køres hjem. Vognen blev forhøjet med sider, og så kørte vi afsted hele familien. Far og mor forkede negene op på vognen, og jeg skulle så lægge dem på plads, så der kunne være så mange som muligt og ikke højere end at vognen kunne køres ind i laden. Vognen blev læsset, og til sidst var der kun et lille hulrum foran, hvor jeg kunne sidde. Så kørte vi hjem med kornet. Far styrede hestene, til vi kom hjem til laden, men det var mig, der kørte læsset ind gennem den grønne ladeport - jeg var rigtig stolt over, at det lykkedes.

Hestene blev spændt fra og kom ind i hestestalden for at få noget hør, og vi andre tog fat på at læsse kornnegene af. Mor kravlede op på loftet, og far forkede negene op til hende. I begyndelsen hjalp jeg mor på loftet og slæbte negene ind til det inderste loft, hvor mor stakkede dem. Når det var blevet fyldt, og mor selv kunne nå negene, som far forkede op, måtte jeg gå ned og lege eller læse lektier, for det var efter, at skoleferien var slut.

Mange dage hjalp jeg efter skoletid med at køre korn ind. Når vi var færdige hos os selv, og de andre naboer ikke var færdige, hjalp vi dem – det var som regel til sent på aftenerne, hvis der ikke var faldet dug, og der blev ikke tid til at læse lektier, for jeg var alt - alt for træt.

Inden vi kunne bruge kornnegene, skulle de tærskes til halm. Vi havde et lille tærskværk, som blev trukket af en el-motor med en lang rem. Vi skulle passe meget på, når vi skulle hjælpe. Jeg forkede negene ned fra loftet til far, som skar snoren over og puttede stråene ind i tærskværket. De kom så ud som halmballer i den anden ende, og de blev stakket i laden, så det var nemt at komme til at bruge af dem. Der blev tærsket flere gange i løbet af efterår, vinter og forår.

Alle kornsækkene blev båret op på loftet over stuehuset og tømt ud. Kornet skulle ligge der og tørre. Far havde en trærive, som han vendte kornene med - mindst én gang om ugen. Når det var klar, blev det brugt til grutting til dyrene, og det bedste blev gemt til sædekorn til foråret, og resten blev solgt til Brugsen.

Roer

Såning

Når roemarken var forårsklar, blev såmaskinen fundet frem, rensed for støv og andet og fyldt med frø til roer. Så blev hestene spændt for og frøene blev puttet i jorden. Der var ofte en hel del ukrudt, der kunne hænge fast, så jeg var tit med for at løfte rørene, så det kunne komme af.

Hakning og udtynding

Skulle gøres 2 gange - Første gang for at tynde ud og anden gang for at holde rent. Efter skoletid fik vi tildelt rækker, som vi skulle nå at hakke, inden vi skulle spise. Det var ikke altid lige spændende - især hvis rækkerne var lange - et - to hak og valg af plante, der skulle blive stående - videre med et - to hak og valg af næste plante.

Somme tider var vi så heldige, at mor kom med sodavand, koldt vand eller kaffe og gav et nap med. Husker som mindre, at vi alle både far, mor, min lillesøster i barnevogn og jeg var med i marken for at luge roer. Jeg fik lov at hakke små rækker, der passede med, at når de voksne var færdige med deres række - så var jeg også færdig med min - jeg var rigtig stolt, når jeg var færdig. Anden roehakning var hen i juni måned og meget nemmere. Det var kun ukrudt, der skulle hakkes væk, og der hvor der var to roer skulle den ene hakkes væk.

Da jeg var 16 år tjente jeg penge nok til at kunne tage toget til København for at besøge mine fastre og anden familie.

Roeoptagning

Om efteråret skulle roerne hjem, men først skulle toppene hakkes af og efterfølgende skulle roerne tages op. Det sidste var med en roeoptager med vore to heste spændt for.

Bagefter skulle der læsses roer to eller tre gange om ugen og køres hjem i laden til brug som foder til køerne.

Når alle roer var taget op og en stor del kørt ind i laden, blev de resterende gemt i en roekule ude på marken eller bagved laden, inden frosten kom. Kulen blev dækket med halm og jord. Når roerne i laden var brugt, blev der åbnet for kulen, så vi kunne hente roerne ind i laden.

Den ene dag var det mit job at læsse roerne fra kulen på vognen, når jeg kom hjem fra skole. Den næste dag kørte far vognen ind i laden med hestene spændt for, og jeg skulle så læsse roerne af, når jeg kom hjem fra skole.

Efterfølgende blev de hakket i en roesnitter, der var spændt for en el-motor med en lang rem, der krydsedes undervejs. Til sidst endte roerne som føde for køerne, og hestene fik flere hele roer at bide af.

En forårsdag, hvor vi skulle hente roer hjem fra roekulen oppe på den fjerneste mark, var min kusine og et par venner med for at hjælpe. Da vi holdt foran kulen, ville jeg smide min greb ned. Den kom til at vende forkert - med grenene opad - samtidig med, at jeg hoppede af vognen. Jeg var så uheldig, at jeg landede på grenene - de sad fast på min mave.

Far turde ikke tage greben ud, men lagde mig på bunden af vognen og gennede de andre op og kørte hjemad så hurtigt, som hestene kunne løbe. Jeg blev lagt på sofaen og far kørte videre til Snedsted efter lægen. Han kørte hestene så hårdt, at de havde skumsprøjt fra munden, for han var rigtig bange for, at

min mave var beskadiget.

Lægen kom, jeg blev undersøgt, og han konstaterede, at grenene var gået op under huden og ikke indad - så rigtig heldig var jeg.

Mad

Vi havde selv grise, så der blev slagtet et par gange om året - sommetider tre, hvis der skulle være fest. Grisen blev trukket ud i gården, lagt på et bræt over et kar, hvor blodet blev samlet i, og slagtet med en kniv, imens den hvinede og skreg rigtigt højt. Hårene blev svedet af - det lugtede meget brændt. Jeg syntes, det var uhyggeligt, så de fleste gange, fik jeg lov til at gå over til én af naboerne og lege.

Blodet, som der skulle røres rundt i for at det ikke koagulerede, blev først tilsat forskellige gryn, mel og krydderier, og så blev der lavet blodpølse. Dagen efter skulle jeg hjælpe med at partere grisen.

Dele af den blev lagt i saltkrukker og stillet ned i kælderen. Andre blev skåret i stykker og hakket i den gamle kødmaskine. Farsen blev endnu engang puttet i kødmaskine og presset ud i tarmene og blev til medisterpølse.

Andet af farsen blev lavet til frikadeller. Der blev kogt suppe på benene, og af hovedet blev der lavet sylte til jul. Af det ene baglår blev der lavet en skinke, som blev afleveret hos slageren og røget.

Senere fik vi en boks i frysehuset på Vinkelvej, hvor kødet blev opbevaret. Det blev pakket i fryseposer og omhyggelig mærket, så vi kunne tage den pakke ud, vi havde brug for. Jeg skulle sommetider hente kød, og der var hundekoldt.

Vi slagtede ikke køerne, men solgte dem. Ind imellem fik vi slagtet en kalv hos slagteren, og fik den hjem til partering.

Vi havde høns og kyllinger og dermed æg. Både høns og kyllinger blev slagtet i årets løb. Om foråret fik vi et hold nye kyllinger.

De fleste dage skulle vi børn hente æg, men det kunne jeg bestemt ikke lide – min storesøster påstår, at det er fordi hanen var efter mig, da jeg var fire år gammel.

Hver dag kom mælkebilen og hentede mælk – én eller to junger - afhængig af, hvor meget mælk køerne gav, og hvor mange køer vi havde.

En gang om ugen måtte jeg stille min lille tomme spand til kærnemælk ud sammen med de store.

Så blev den fyldt op på mejeriet og kom tilbage næste dag. Hvis jeg havde

glemt det, kunne jeg få lov til at cykle op på mejeriet eller mejeriudsalget og få den fyldt.

Med jævne mellemrum kom en fiskebil forbi. Så købte vi rødspætter og fiskefileter og en gang i mellem torsk; det ville min far gerne have med en stærk sennepssovs. Min mor kogte torsken på gasblusset nede i bryggerset, for det lugtede meget.

En gang om ugen kom bagerens bil forbi. Så købte vi rugbrød og engang imellem wienerbrød fra dagen/eller dagene før – det var billigere, og for os var det en himmerigsmundfuld.

Vi fik også leveret varer fra brugsen. Min mor havde en ”kontrabog”, hvor vi fik skrevet de ting, hun bestilte, og så betalte de, når de havde solgt en ko, grise eller havde høstet korn – der skyldtes sommetider en hel del penge.

Da jeg blev større, skulle jeg sommetider cykle op og hente de ting, der manglede i husholdningen.

Hastede det meget, fik jeg penge med og kunne købe det hos Magnhild - den første købmand jeg kom til - ellers skulle jeg cykle ned i Brugsen og få varerne skrevet i bogen.

Sommetider fik jeg en 5-øre til pinocchiokugler eller en 10-øre, så jeg kunne købe en salmiakstang – det kunne jeg godt lide.

Tøj

Da vi var små, gik vi altid i hjemmelavet tøj, som mor havde syet, strikket eller hæklet. Det kunne være tøj, der var blevet for lille, og derfor skulle gå i arv til den næste i søskendeflokken eller til den næste i den nærmeste familie. Tøjet blev syet af gamle faldskærme fra krigen eller syet om, så det bedre kunne passe.

Alle i familien gik i hjemmestrikkede sokker; så mor var flittig om aftenen. Jeg lærte også at strikke sokker, og fik selv lov til at vælge garn og farve; så var det lidt sjovere.

Når vi skulle have nyt tøj, blev der solgt en ko eller grise, så der kunne blive penge til det.

Vi fik syet en ny kjole hvert år oppe i Snedsted hos syersken. Der var flere stoffer at vælge imellem. Det var praktiske farver og stoffer; bl.a. skotskternet rød med grønne striber. En rød sommerkjole med hvidt mønster og bolero. Vi fik også syet en flot taftkjole i lyseblå med små hvide stjerner og en fin flåse for neden, rundt om ærmegabet og halsen til mors og fars sølvbryllup i 1955.

Vi købte også tøj hos Nordentoft i Snedsted, lange bukser, undertøj og overtøj, men jeg arvede en hel del fra min storesøster, der jo var blevet voksen, og dermed vokset fra det, hun brugte derhjemme.

Da vi blev større, bestilte mor tøj til os i Daells Varehus. Der kom et katalog med posten, og det studerede vi indgående og fremsatte ønsker, men det var nu mor, der bestemte til sidst, så det blev praktisk tøj og varmt overtøj.

Ordresedlen blev sendt med posten, og vi to piger ventede spændt på, at den brune pakke skulle komme. Endelig kom den, og vi hjalp hinanden med at pakke op, og var rigtig glade for det nye tøj.

Jeg lærte også at sy i skolen og øvede mig på mors gamle sorte Singer symaskine. Det var svært, men jeg fik det lært.

Vaskedag

En gang om måneden eller efter behov blev der vasket tøj. Der blev tændt op i gruekedlen, og mens vandet blev varmt, blev tøjet lagt i blød i vaskebaljer og spande; så var det lettere at få rent.

Far spændte den lange tørresnor op tværs over gården fra enden af laden og hen til enden af stuehuset. De 2 støttepinde blev fundet frem. De skulle bruges, når tøjet var hængt til tørre, så det ikke kunne røre jorden.

Der blev vasket sengetøj, duge, håndklæder, viskestykker, hverdagstøj. Først blev det vredet op af iblødsætningen, så blev det puttet over i gruekedlen og vasket i det varme vand, siden blev det skyllet og kørt gennem den gamle rulle, for at vandet kunne komme af, og siden hængt til tørre på snoren. Det pæne tøj og strømper blev vasket i hånden på et vaskebræt. Da jeg var blevet lidt større, fik vi en vaskemaskine til strøm.

Far spændte en lang rem på hjulet på vaskemaskinen ud gennem tørverummet og ud i hestestalden, hvor motoren stod. Det lettede en del, og lidt senere fik vi også en slynge til at slynge tøjet i, så alt vand blev slynget af, hvilket gjorde tørretiden meget kortere.

Om vinteren, når vi vaskede og tøjet skulle ind inden det blev mørkt, var det mange gange stivfrossent, og så havde vi vasketøj til tørre over hele huset.

Hvis det var stort og ville tage lang tid at tørre, blev det hængt op på loftet. Når tøjet var tørt eller så tørt, at det kunne blive tørt ved at blive strøget, blev strygebrættet fundet frem og strygejernnet varmet op på kakkelovnen, og jeg blev sat til at stryge det mindste, såsom viskestykker. Indimellem skulle strygejernnet varmes igen, og så var der pause imens. Det var sjovt, men jeg blev nu hurtigt træt af det, og så tog mor over et stykke tid, og vi skiftede igen. Tøjet skulle også lægges pænt sammen, det var svært, for det skulle passe i hjørnerne. Sengetøjet skulle vi være to om – hver havde fat i de to ender med den korteste afstand og vi samlede sammen mod midten og rykkede skiftevis, så det blev mere glat.

Vinter

Vi havde en lang grusvej hen til den store vej, og når der kom sne, skulle den skovles fri, så mælkebilen kunne komme ind efter mælk.

Sommetider sneede det i flere dage, så sneen gik helt op til taget af stuehuset. Vejen blev kun skovlet fri i et spor, så far måtte køre mælken hen til den store vej i trækvognen, så mælkebilen kunne samle spanden op der. Kunne vi ikke nå at rydde en sti, måtte mælken fordeles mellem kalve og grise; selv kattene fik ekstra mælk.

Det var også svært at komme i skole, men så blev den gamle jumbe gjort fri for spindelvæv, forsynet med meder og dermed lavet om til en kane. Den røde hest blev spændt for, og vi blev ”jumpet” i skole – tværs over markerne – først op til Gudruns hjem for at hente hende, så blev Erna samlet op, og vi kørte videre til skolen. Det var rigtig koldt, så vi havde store frakker, halstørklæder og huer på, samt gummistøvler med varme sokker på fødderne. Vi blev også hentet igen, hvis vejret var for slemt, ellers måtte vi gå hjem.

Nede ved bedstefar og bedstemor – Wolle Haring - ca. 1 km vest for os, var der en kælke- og skibakke, der blev brugt af alle børn i Snedsted og omegn.

Vi, min lillesøster og jeg, drog afsted med hver sin kælke, og fik mange gode oplevelser på denne bakke. Åen løb lige nedenfor, så vi skulle holde igen på kælken på det flade stykke foran; det var svært, men jeg kom aldrig i åen. Når det blev for koldt, var det skønt at kunne gå over til bedstemor og få varm kakao med nybagte boller.

Jeg var så heldig, at min storesøster havde fået ski, da hun var barn, så dem måtte jeg gerne låne sammen med skistøvlerne, som dog var et par numre for store, så de blev stoppet med papir i næsen. Rigtig skønt at stå på ski ned ad bakken, men rigtig svært at lære at bremse, og det skulle jo være før, jeg nåede åen. Omkring med skiene og op på toppen igen. Det var rigtig sjovt. Dejligt når det var søndag, for så skulle vi ikke i skole og kunne kælke og stå på ski hele dagen.

Alle vintre var kolde, og på marken ud for pumpen dannede regn og sne en sø, hvor vi kunne løbe på skøjter. Jeg fik et par skøjter i julegave et år. De skulle spændes på gummistøvlerne eller på skistøvlerne, og så skulle jeg lære at stå på skøjter nede på søen.

Før vi måtte gå ud på søen, havde far testet, at isen kunne holde. Selv om søen ikke var dyb, var der jo vand under. Det var svært at holde balancen, så der blev gået meget på skøjter, men sjovt var det, da jeg endelig fik det lært. Alle nabobørn kom også og stod på skøjter på søen.

Min kusine Karen Johanne, som boede nede ved siden af bedstefar og bedstemor kom også, og en dag hen på foråret, hvor isen var blevet tyndere, var der kun os to, og hun var først skøjtet et godt stykke ud og faldt igennem isen.

Hun blev forskrækket og råbte, at jeg skulle hente hjælp. Jeg løb efter far, som var inde i stalden, og han tog et langt reb med, og vi skyndte os ud til hende. Men da vi kom ned til søen, var hun næsten inde; hun havde slået isen i stykker foran sig og var næsten kommet ind. Da vi fik hende op, skyndte vi os ind til mor, så hun kunne få det våde tøj af og noget varmt at drikke. Hun blev lidt forkølet, men slap med skrækken.

Da vi blev større, fik vi lov til at gå til Hundborg og skøjte på søen ved Herregården Ulstrup. Søen var meget dybere, men det var sjovere, for der kom mange flere børn

Lege

Når vejret var dårligt, blev jeg som regel inde for at lege med dukker. Jeg havde en rigtig fin fletvugge og en stor dukke, som jeg var meget glad for. Jeg legede også gemmeleg med min lillesøster, og vi tegnede og maledede masser af fine ting med blyanter og oliekridd, eller vi læste i børnebøger, som vi lånte på biblioteket i skolen.

Jeg samlede også på hønseringe, som man kunne sætte sammen til mange forskellige ting; bl.a. ringe, armbånd, halskæde lang eller kort, og jeg byttede med andre legekammerater, ligesom vi gjorde med marmorkugler. Jeg lærte også at strikke, hækle og brodere med korssting. Det var spændende, men det tog lang tid at blive færdig med broderierne.

Min mor var god til at gætte kryds og tværs, så det lærte jeg også. Hun blev lidt sur, når jeg havde startet på hendes.

Jeg legede også sommer om foråret, når det var for koldt til at lege ude, og solen skinnede så dejligt ind gennem vinduet i spisestuen – hele spisestuebordet var badet i solskin. Så mens mor og far sov til middag i hver sin stol/sofa, fik jeg lov til at ligge på spisebordet og lege sommer – ih, hvor var det dejligt. Mange gange hørte vi giro 413 i radioen.

Der var også udelege, som at spille bold med to, tre og fire bolde op ad væggen – det var sjovest, når vi var flere til det. Var vi flere, der legede sammen, var langbold, rundbold og ”to mand frem for en enke” også hyggeligt. Jeg hoppede også meget i mand. Ham fik vi lov at tegne på fliserne foran huset, og så hoppede vi med hinkesten. Sjippetov – det lange, hvor vi skulle være to til at svinge det, var sjovest, når vi havde nabobørn på besøg, ellers hoppede jeg i det almindelige, på mange forskellige måder; det var også sjovt.

Cykelture var der mange af – alene eller sammen med mor og Lillesøster eller legekammeraterne. Da jeg var blevet 10 år, fik jeg lov til at cykle til Sundby for at besøge min faster, som havde en iskiosk. Det var spændende, for så fik jeg lov til at sælge ispinde og isbåde. Som betaling fik jeg en ispind – det var Premier Is – den bedste is.

Om sommeren, når solen skinnede rigtig dejligt, og det blæste lidt, listede jeg op ved diget bag hønsehuset og lagde mig i det høje græs for at lege med skyerne. De havde forskellige former, og jeg skulle gætte, hvad de forestillede – en kat, en krokodille, som ændrede sig til noget helt andet. Det kunne der nemt gå lang tid med.

Vi legede tit med naboens børn, selv om vi ikke gik i samme skole før 5. klasse. De hed Annelise, som var på min alder, Børge som var på alder med min lillesøster og Egon, som var et par år ældre end mig. Vi mødtes mange gange nede i grusgraven ved det tomme hus og legede alt fra købmandsbutik til gemmeleg, byggede huler mm.

Det var også nede i grusgraven, vi havde Sct. Hansbål. Vi børn skiftedes til at lave heksen af gammelt tøj, og vi fandt et gammelt kosteskraft, som hun kunne ride på øverst på bålet. De voksne havde i årets løb slæbt grene og træ derned. Der blev bagt kager og lavet kaffe. Hvis vejret var godt, drak vi kaffen dernede, mens heksen blev sendt ad Bloksbjerg til på sit kosteskraft. Alle børn fik lov til at være længe oppe, og vi legede nede i grusgraven.

Interesser

Det første, jeg fik lov at cykle op til Snedsted til, var til søndagsskole i missionshuset. Jeg gik også til gymnastik. Så på cyklen igen og op til forsamlingshuset, hvor det foregik. Det kunne jeg godt lide. Som regel fulgtes jeg med min kusine Karen Johanne, som også gik til gymnastik.

En gang om ugen gik jeg til spejder. Det var de grønne KFUK-spejdere. Det syntes jeg var rigtig spændende. Vi lærte at lave masser af knob samt mad over bål, og så var vi på sommerlejr forskellige steder i landet bl.a. Læsø og Oksbøl ved Blåvandshuk.

En overgang spillede jeg håndbold, men det var jeg ikke så god til. Jeg gik også til dans, og det kunne jeg rigtig godt lide.

Da jeg var blevet konfirmeret, fik jeg lov til at cykle til Vildsund og bade. I skoleferien lærte jeg at svømme. Vi var en hel flok, der fulgtes ad til svømmeundervisning i Vildsund.

Ud af skolen

Jeg fik lov til at tage med skolen på udvekslingstur i 1. real til Kirchwerder ved Hamburg. Det var spændende at lære en anden kultur og begå sig på et andet sprog. Senere kom de på genvisit hos os.

Tredie real blev afsluttet med en tur til Salzburg i Østrig, hvor alle tidligere elever fra samme realklasse var med.

Det var vist det, der sendte mig videre på livets vej, for da jeg gik ud af 3. real, blev jeg ansat ved Post- og Telegrafvæsenet

som elev, hvor jeg skulle lære engelsk, tysk og fransk og lære at bruge det, så jeg kunne fortælle, hvornår et brev fra Snedsted, nåede frem til sit bestemmelsessted i udlandet.

Bertel Jespersen

Født 05-08-1947 i Snedsted

Min barndomshjem

Min mor har fortalt mig mange gange, at sommeren 1947 var meget varm. Varmen varede lige til den 1. september, dagen efter jeg blev døbt i Snedsted Kirke.

Min ankomst til verden var i en familie med far, mor og 3 søstre. Senere kom en efternøler, så jeg har i alt 4 søstre.

Mine forældre havde ostebutikken i Vestergade. Mor passede butikken og far kørte landtur med faste kunder på ruter rundt omkring i Thy. Med de mange børn og butikken der skulle passes, var det nødvendigt med en ung pige i huset. Butikken åbnede ved syv-otte tiden om morgenen og lukkede kl. halv seks, om fredagen dog kl. 20:00 og lørdag kl. 14:00.

Mine første erindringer går tilbage til mine bedsteforældre som havde haft en gård i Årup. Da de solgte gården flyttede de til et hus i Nørregade, hvor der var en lille stald med en ko og et par grise. Da min bedstefar blev syg flyttede de til Vestergade, et hus fra hvor vi boede. Min bedstefar kunne trods sygdom ikke helt slippe landbruget, hvorfor han havde beholdt et par grise, som var i en stald bag ved bager Madsens bageri. Hver morgen gik han med en vandkedel i den ene hånd og mig i den anden ned for at fodre grisene. Jeg kan stadig se stedet for mig. Jeg var 4 eller 5 år da han døde.

Noget af det jeg husker fra min tid før skolestart var leg med nabobørn, hvor vi blandt andet legede ”dåsekammerat” og spillede ”Antonius” over baghuset. En anden ting jeg husker, var da min far omkring 1952 fik bygget nyt ostelager i den anden ende af haven ud mod Møllevej. Der blev kørt jord væk og materialer til. Det var vognmandsfirmaet Holger & ”Sjarles” der kørte. Holger var en rar mand som spurgte, om jeg ville med en tur i grusgraven. Det var naturligvis spændende med en tur i lastbilen. Da vi kom tilbage, stod min mor, og var noget ophidset over, at Holger havde taget mig med uden at sige det til nogen. En anden ting i forbindelse med byggeriet, og som måske har fået følgevirkninger for mig, var en dag, da der kom en fin mand fra Thisted for at se på byggeriet. Det var vist dengang, jeg fandt ud af, at jeg ville være en med hvid hjelm, der gik rundt på en byggeplads og så klog ud. I hvert fald var jeg ikke i tvivl, inden jeg gik ud af skolen. Jeg skulle være bygningskonstruktør.

En søndag morgen i starten af halvtresserne havde jeg fået det fine søndagstøj på. Jeg skulle selvfølgelig ud og se på verden. Det var dengang Vangsgade blev asfalteret. Der holdte en stor vejtrønde lige neden for Møllevej, som jeg ville undersøge nærmere. Det viste sig, da jeg kom hjem godt indsmurt i olie, at det ikke behagede min mor, og far fortalte mig, at man ikke måtte kravle rundt på sådanne maskiner, det kunne være farligt.

En anden fare opstod ved jernbanen som går gennem Snedsted. I min barndom var der manuelt betjente bomme ved jernbaneoverskæringen. Bommene havde en kontravægt som gik ned i et hul i jorden. En dag bommen var nede, ville jeg undersøge, hvad der var nede i hullet. Heldigvis havde Johannes Mikkelsen som arbejdede på stationen set mig. Han hev mig op af hullet, hævde bommen og slæbte mig hjem med en alvorlig besked til mine forældre om, at de skulle passe ordentlig på deres dreng.

I skole hos frøken Steensgaard

Min skolegang startede ved frøken Steensgaard i den lille skole på Møllevej. Det var sådan dengang, at vi startede som de små i 1. klasse, det næste år var vi de store i 1. klasse. Skoletiden var fra 13- 16. Det 3. skoleår var vi de små i 2. klasse og 4. år de store i 2. klasse. I 2. klasse gik vi fra 8 – 12. Jeg huser, at da vi var de små i 2. klasse, rykkede en del af dem, der skulle være de store i 1. klasse med op i anden. Det betød, at vi var 3 årgange i anden og i alt 42 elever. Om vi lærte noget? Jah, jeg fik da lært at regne, fik lært en del bibelhistorie og geografi. Jeg kan stadig på remse de danske købstæder, de danske øer, Egyptens 10 plager, Jakobs sønner og Jesu disciple. Efter anden klasse rykkede vi op i 3. klasse, altså 5 skoleår. 3. klasse var i ”æ stue skul” oppe ved Søltoft og Præstgaard. Her gik vi dog kun fra 1. april til sommerferie. Efter sommerferien startede vi i 5. klasse i den nye Snedsted Centralskole. Jeg har derfor kun gået 3 måneder i 3. klasse og aldrig i 4. klasse.

Tre årgange i samme klasse.

Mælkedreng

Da jeg var 8-9 år og gik i 1. klasse om eftermiddagen, var jeg mælkedreng om formiddagen. Skråt overfor hvor vi boede, lå mælkeudsalget. Petrea passede udsalget, og Ingvard kørte rundt i byen med mælk. En af mine opgaver var at ringe med klokken ligesom den nu kendte fra "Hjemis bilen". Når jeg ringede, kom konerne ud med deres kander og fade og fik fyldt mælk eller kærnemælk i. Det var også min opgave, at gå ind til folk med mælkeflasker og modtage penge herfor. Mange fik det samme hver dag. Jeg kan stadig huske, at Krogsgaard på Nyvej hver dag fik en $\frac{1}{2}$ sød og en lille kaffefløde. De tomme flasker stod på trappen og pengene lå under. Der lå altid 7 ører for meget, som var drikkepenge til mig. Sortimentet i bilen var Sødmælk og kærnemælk i løs vægt og i flasker samt kaffefløde og piskefløde i flasker. Mælkebilen var en gammel Ford med en påbygget kasse. Mælketuren startede i vest enden af byen. Når vi var færdige der, kørte vi helt ned i den østlige ende til alderdomshjemmet. Jeg stod under turen på bagskærmen og holdt fast ved kassen. Det var sjovt at stå der, men også koldt om vinteren. Det værste ved at være mælkedreng var, når vi kom til Brugsen. Ingvard skulle altid derind, og jeg skulle blive ved bilen og passe på og sælge mælk, hvis der kom kunder.

Jeg syntes, han var længe væk hver dag. Det var vel nok en bajers tid. Det kunne være rigtig koldt, at stå der og vente.

Nede ved cykelhandler Ejnar Jensen, hvor jeg kom ind med mælk, stod der en meget flot cykel inde i entreen. Det var sønnen Jens Kristians. Den forelskede jeg mig i, og en dag spurgte jeg om, hvad den kostede, og om jeg kunne købe den. Det endte med, at jeg købte den for 100 kroner. Pengene havde jeg tjent ved mit arbejde som mælkedreng.

Noget særligt var, når jeg var med om søndagen, hvor lønnen var lidt højere. Søndagen startede altid med, at køre op på mejeriet og hente mælk. Hvis de ikke var blevet helt færdige med at tappe det vi skulle have, kunne jeg hjælpe med at sætte kapsler på flasker. Når vi kom tilbage fra mejeriet, var der friske rundstykker i udsalgets baglokale. En anden god ting ved søndagsturene var, at Brugsen var lukket, så Ingvard holdt ikke pause.

Rejse tørv i mosen

Sommeren var tiden hvor der blev produceret tørv i mosen. Her fik jeg en opgave med at rejse tørv for maler Balsby, som havde en mindre moseparcel. Da jeg var i mosen, mødte jeg Preben, hvis far arbejdede i et tørvesjak for en af de store tørveentreprenører. Preben og jeg fik arbejdet med, at rejse alle de tørv de producerede. Tørveproduktionen foregik på den måde, at tørvejorden blev skovlet op i en maskine, hvor det blev tilsat vand og æltet. Tørvemassen blev derefter hældt ud på jorden i forme. Efter nogle dage var de så tørre, at de kunne rejses. Vi rejste tørvene på højkant, så de kunne tørre på bagsiden. Når tørvene var tørre blev de stakket. Det havde vi dog ikke noget med at gøre. Ude i mosen var der et skur, hvor tørvesjakket holdt deres pauser. Inde i skuret var der et hul i gulvet med en lem over. Nede i hullet var der kolde øl til mændene og sandelig også sodavand til drengene.

En dag Preben og jeg skulle gå fra et område til et andet, gik vi skråt over mosen i stedet for med vejen. Pludselig sank jeg i til knæene. Jo mere jeg arbejdede for at komme fri, jo mere sank jeg i. Til sidst stod jeg med røven i vandskorpen. Mosen var ikke ufarlig at færdes i. Heldigvis kunne Preben give mig en hånd og trække mig op. Efter den sommer i mosen havde jeg tjent så mange penge, at jeg kunne gå ned til urmageren og købe et brugt ur for 112 kroner. Urmageren havde taget uret tilbage, fordi den tidligere ejer ikke kunne betale afdragene.

Mælk til mejeriet

Mælk til mejeriet blev leveret af mælkekuske, som med deres hestevogne kørte fra gård til gård og hentede mælken. Der kom mange af disse vogne gennem byen hver dag. På mejeriet var der en stald, hvor hestene stod medens vognene blev læsset af og fik returnmælk/skummet mælk læsset på. Returnmælken blev blandt andet brugt til grisefoder. Nogle heste skulle ofte have nye sko. En del af dem blev trukket ned til smeden HG Nielsen, hvor jeg kom meget og legede med Finn. Det var altid spændende at se på, at smedesvendene skoede hestene. Det mest fascinerende var dog, at se den gamle smed stå ved essen og ambolten, hvor han smedede hestesko og meget andet. Når jernet skulle bankes ud, kaldte han på en af svendene som kom og slog med forhammeren i takt med, at han selv slog med håndhammeren. Gnisterne fra det gloende jern kunne stå omkring dem, så man skulle holde sig på sikker afstand.

Om vinteren, når der var sne på vejen, var det en yndlingsbeskæftigelse, at stå på skøjter bag efter mælkevognene, når de kørte gennem byen. Nogle af mælkekuskene ville dog ikke have det, og kunne godt komme i tanke om at slå ud med pishen. Jeg havde et par hjemmelavede sneskøjter til at binde på gummistøvlerne. De var lavet af træ og med et metalbånd på undersiden. Dengang blev der ikke strøet salt på vejene, men det kunne hænde, at der kom en grusspreder gennem byen og ødelagde noget af fornøjelsen ved skøjtøløbet på vejen.

Snedsted central

På Vestergade lige over for Idrætsvej ligger min fars barndomshjem. Hans far havde her barbersalon, og var samtidig centralbestyrer. Ved hans død i 1916 overtog min farmor centralen, og blev centralbestyrer. Hun døde i 1939, hvorefter min faster Elise overtog hvervet, og faster Ellen blev telefonistinde. De bestyrede herefter sammen centralen, til den blev nedlagt i 1973.

Fra centralen, hvor jeg tit kom, husker jeg, at den blev passe af mine 2 fastre og en fast ansat, der vist også var pige i huset. I dagtimerne sad der to ved centralen og om aftenen kun en. Efter at centralen blev udvidet til 3-4 borde, var der 10-12 ansatte.

Snedsted central. I midten faster Elise og bag hende faster Ellen

Når jeg var der om aftenen, kunne det ske, at jeg fik lov til at betjene centralen. Når en abonnent ringede, kom der en brummetone, og en lille hvid klap ved nummeret faldt ned. Jeg stak derefter en stikprop med ledning i hullet ved nummeret, skød en lille stang frem og sagde Snedsted. Abbonenten bad derefter om at få forbindelse med et nummer eller en person. Han kunne for eksempel bede om nummer 3 eller sige, at han gerne ville snakke med bager Madsen. Kendte jeg ikke personen, han skulle have fat i, måtte jeg bede om nummeret. Herefter tog jeg en anden stikprop og stak i hullet ved det nummer han ønskede, og trak derefter tilbage i den lille stang. Herved ringede jeg til det ønskede nummer. Ved at skyde stangen frem igen, kunne jeg høre, om der var forbindelse. Når samtalen var slut, skulle abonnenterne ringe af, hvorved den lille hvide klap igen faldt ned, og jeg kunne afbryde forbindelsen ved at tage stikpropperne ud.

I forbindelse med centralen var der samtalestation. Folk som havde behov for at telefonere kunne komme ind på centralen og bede om at benytte telefonen. De blev herefter henvist til et lille rum ved forgangen, hvor der var en telefon. Efter samtalen kom de ind for at betale. Det var telefonboksen i Snedsted.

Idrætspladsen

Fra idrætspladsen husker jeg det gamle grønne træhus, der lå ved enden af fodboldbanen. Det var dengang Snedsted "kålhold" spillede i noget der hed Mellemrækken. I 1954 blev det gamle skur afløst af det nye idrætshus, der havde en sal på 12,5 x 20 meter og 6 meter høj, 2 omklædningsrum med brusebade, toiletter, en udmærket tilskuerbalkon ved salens ene ende og en lejlighed på 1. sal til den mand, der skulle føre tilsyn med fodboldbanen og huset. Idrætshuset blev opført af frivillige med en meget entusiastisk Henning Poulsen som drivkraft. Byggeriet blev påbegyndt i 1951. Der blev støbt og muret op. I Karup blev købt en gammel tyskerbarak, som blev monteret ovenpå murværket. Barakken blev med tog fragtet til Snedsted. Byggeriet strakte sig over 3 år og blev indviet i juli 1954. Den nye sal blev blandt andet brugt til gymnastik, indfodbold om vinteren og især badminton, som i de år havde stor fremgang i hele landet.

Idrætspladsen og idrætshuset fik stor betydning for min barndom og ungdom, hvor jeg spillede fodbold og badminton. Vores fodboldtræner Henry Svankjær også kaldet Henko boede i idrætshuset. Jeg husker, at han var noget skrap, men alligevel vellidt. En gang kaldte han os sammen på midten af banen for at fortælle, at der var blevet stjålet en pung i omklædningsrummet. Den skyldige blev udpeget og bedt om at tage hjem og ikke komme mere i klubben. Jeg tror nok, vi alle var noget rystede over den oplevelse. På et tidspunkt blev Henko fyret. Alle fodbold drenge gik derefter i protest til formanden for idrætsforeningen, for at få Henko genansat, men forgæves.

Min første fodboldkamp spillede jeg på Hørdum stadion. Beskeden om at jeg skulle spille fik jeg på en lap papir fra Henkog. Beskeden lød således: "Bertel Jespersen. Fodbold i Hørdum Mandag Aften den 21. kl. 18:00. Afg. Chr Brunsborg kl. 17:30". Fra kampen husker jeg, at vi tabte 5-1. Vores enlige mål blev scoret af Martin Frederiksen. Han blev med en lang bold frem spillet fri af en af fædrene, som stod på sidelinjen. Siden gik det bedre for os. Som lilleputter blev vi amtsmestre og scorede 32 mål mod 6. På drengeholdet har vi sikkert også vundet noget. Det husker jeg dog ikke. Som første års junior i junior B-rækken spillede vi alle modstandere ud af banen. Året efter rykkede vi op i junior A, hvor vi virkelig fik modstand. Vi var blandt andet i pulje med Thisted, Nykøbing, Viborg og 5 hold i Randers. Det gav nogle lange køreture, men vi nød det. Det var en god dag, da vi bankede Randers Frejas bedste

juniorhold med 5–1 på Snedsted stadion. Flere af vore modstandere fra den gang endte med at spille divisionsfodbold. I slutningen af juniortiden var vi flere, der blev rykket op på serie 2 holdet, der var i nedrykningsfare og trængte til forstærkning. Fra seniortiden på serie 2 husker jeg især landspokalkampen mod Stoholm, som dengang spillede i 3. eller 4. division. Vi tabte desværre. Efter kampen var der fælles spisning på kroen.

I vinterperioden blev meget tid efter skole brugt i idrætshuset med badminton. Herfra husker jeg især en dag, hvor jeg spillede med Hanne, Johannes og andre, det var den 22. november 1963. Møllermor, tror jeg boede i idrætshuset dengang, kom ud på balkonen og fortalte, at præsident Kennedy var død.

Begivenheder i Snedsted

Året 1954 var et år i Snedsted med en del begivenheder. Ud over indvielsen af idrætshuset blev en ny brugsforening bygget på rekordtid. Brugsforeningens bestyrelse vedtog i marts måned at bygge nyt. I maj var der licitation. Det gamle gæstehjem/afholdshotel der lå, hvor brugsen skulle bygges, blev revet ned, og det nye byggeri med afdeling A og B blev indviet i november samme år. Jeg husker nedrivningen af afholdshotellet og udgravningen til den nye brugs. Det blev udført med en gravemaskine med slæbeskovl og en rød Nuffield traktor med frontlæsser.

Tre dage efter indvielsen af brugsen brændte elektricitetsværket i Snedsted. Det lå på hjørnet af Vestergade og Idrætsvej kun 50 – 100 meter fra mit hjem. Det skete om aftenen efter jeg var kommet i seng. Vi måtte ikke gå derhen. I stedet hang vi ud af vinduerne i kvisten mod gaden. Det var lidt skræmmende for en syvårig, at se på flammerne mod den mørke himmel og høre brandbilernes tuden og folks råben på gaden. Vi havde jævnstrøm indtil branden. Efter branden fik vi strøm fra Bedsted. Problemet med det var, at strømmen fra Bedsted var vekselstrøm. Dette krævede, at elmotorer og lignende skulle udskiftes. Nogle mente, at vi i stedet for jævnstrøm fik en jævn strøm af vekslers. Ved siden af det gamle elektricitetsværk blev der i 1959 bygget et nyt fjernvarmeværk. Det betød, at mange huse skulle have indlagt centralvarmeanlæg og tilsluttes fjernvarmen. Alle vvs-folk i byen fik meget travlt. Min gode legekammerat Finn boede 4 huse fra os. Hans far var smed og lavede også vvs-arbejde. Mine forældre gik med på fjernvarmen, og Finns far skulle lave

installationen. Huset havde krybekælder, hvor rørene skulle føres rundt til radiatorerne. Visse steder i huset var højden i krybekælderen så lille, at en voksen mand ikke kunne komme ind. Finn og jeg var ferme med en rørtang og kunne skrue rør sammen under gulve, hvor ingen voksne kunne komme ind. Rørene længst inde, skruede jeg sammen og isolerede, da ingen anden kunne komme derind. Det gik jo meget godt ved vores hus, så flere huse fulgte efter. Blandt andet kan jeg huske skolen ved frøken Steensgaard.

Fjernsyn kommer til Snedsted

Min legekammerat Ingolf boede skråt overfor. Hans far var radiomekaniker og karetmager. Jeg tror nu ikke han lavede mange kareter, men han lavede mange smørdritler til mejeriet. Det var Ingolfs opgave at stille dritler op. Jeg hjalp ham nogle gange. Om aftenen når dagens produktion af dritler var færdig, blev de på trækvogn kørt op til mejeriet.

Midt i halvtresserne udvidede Ingolfs far sin forretning med også at sælge og reparere fjernsyn. De havde derfor altid et fjernsyn på prøve i stuen. En dag i 1958 sad vi og så på snevejr i apparatet. Vi ventede på et prøvebillede sendt fra den nye mast i Mejrup ved Holstebro. Pludselig kom der en hyletone, og et klart prøvebillede uden rystelser og sne dukkede op på skærmen. Nu begyndte en ny tid for salg af fjernsyn i Vestjylland. Da endnu kun få havde fået fjernsyn, kunne man stå udenfor forretningen og se på fjernsynet i udstillingsvinduet. Ved særlige lejligheder blev butikken åbnet om aftenen, og folk kunne sidde eller stå inde og se udsendelser. Det kunne for eksempel være Kvit eller Dobbelt med Svend Pedersen. Det helt store hit var seksdagesløb fra Aarhus eller Forum i København med Kay Werner og Palle Lykke. Især på afslutningsaftenen kom der mange i butikken. Der var god stemning, når par nummer 7 vandt en omgang. OL i Rom i 1960 var også et stort hit.

Søndagsture

Om søndagen kørte vi nogle gange ture rundt i Thy. Min fars ostebil blev ommøbleret. Der blev fjernet en hylde, skillerummet mellem forsæder og varerum blev fjernet, og der blev sat trækasser ind, som vi børn kunne sidde på. Der var ingen sikkerhedssele eller anden form for sikkerhedsudstyr. Når vi kom ud, hvor der var langt mellem husene, kunne min far godt foreslå, at nu

skulle vi have en is. Så lød det bagfra: ”Jamen far, der er jo ingen ishus her”, hvortil han svarede, at det var dog skammelig, nu hvor han lige havde lyst til at give en is. Der var det mærkelige ved bilen, at hvis der blev for meget støj bagi i form af råben og skænderi, så holdt den op med at køre.

Tryghed i frihed

Min barndom ser jeg tilbage på som en god tid, med meget stor grad af tryghed og frihed til at færdes rundt omkring i byen. Om formiddagen kunne jeg måske gå en tur over til barberen og få sat håret, og derefter gå en tur ned på kroen og få en bolle i slyngelstuen, hvor mændene sad og spillede kort. Hvor jeg kom hos mine venner Ivan, Ingolf, Clas, Finn og Knud var der altid nogen hjemme. Mødrene havde ikke udearbejde. Vi børn gik ikke i vuggestue, børnehave og SFO. Vi boede i et byfællesskab, hvor næsten alle kendte hinanden, eller i det mindste viste hvem hinanden var.

Børge Yde Søndergaard

Født 18-09-1947 i Gjersbøl

Barndom i Gjersbøl

Jeg er født og opvokset på en gård i Gjersbøl 2 km nord for Snedsted. Mine forældre, Mette Katrine Yde og Erik Nicolaj Søndergaard, blev gift i 1946, hvorefter de købte gården af min mors forældre, Jens A. Yde og Christine Yde, der flyttede i en aftægtsbolig beliggende 200 meter fra gården.

Jens A. Yde havde købt gården af sine forældre, Anders Theodor Jensen Yde og Mette Fink, der fik 7 børn, 5 sønner og 2 døtre. Forældrene Anders og Mette udstykkede deres gård, således at der kunne blive en ejendom til hver af sønnerne. Formålet med denne udstykning havde måske været at holde på sønnerne, så de ikke emigrerede til Amerika. Til hver ejendom hørte agerjord og jord i mosen, således at hver søn kunne tjene penge ved tørveproduktion.

Der boede dermed 5 sønner i Gjersbøl på ejendomme, hvor jorden stødte op til hinanden. Dette er vist ikke set magen til i Danmark siden da. En af sønnerne Frederik Andersen Yde blev gift med Kirstine Rysgaard, og de fik 8 sønner. Da den yngste søn var 4 år, døde faderen, men Kirstine levede videre under særdeles ringe, økonomiske vilkår. Hun syede tøj til alle sønnerne, og de fik alle en god opdragelse.

Min far er opvokset på ”Damgaard” i Årup. Her boede min bedstefar Nicolaj Søndergaard sammen med hustruen Katrine. De fik 4 børn. Først en datter Thea og derefter tre sønner, Christian, Lars og Erik.

Min far Erik var den yngste, og han døde først, mens datteren Thea, der var ældst, døde sidst. Min bedstefar Nicolaj var med på det gymnastikhold, der repræsenterede Danmark ved de olympiske lege i Stockholm i 1908.

En frygtelig drukneulykke og tragedie ramte min familie

Min første erindring fra barndomshjemmet var meget ulykkelig. Jeg var knap 3 år gammel. Jeg kom ind i køkkenet hos mine bedsteforældre, og der stod min mor, min mormor, min moster Johanne og tante Magda. De græd højlydt, og de holdt armene om hinanden. Jeg kiggede op mellem deres kjoler, der flagrede i vinden, fordi døren stod åbent. Jeg spurgte, hvorfor græder I. Jeg

tror ikke, at jeg fik et korrekt svar, men jeg er senere blevet fortalt om årsagen til, at de græd.

Min fætter, Karl Emil, boede i Nors Kirkeby sammen med sine forældre, Johanne og Johannes Frostholt. Karl Emil, der var 11 år, havde længe glædet sig til at skulle på ferie hos sine og mine bedsteforældre i Gjersbøl. Karl Emil skulle alene rejse med tog fra Nors til Snedsted, hvor han blev hentet af mine forældre.

Karl Emil skulle med sin bedstefar Jens A. Yde på fisketur, og de skulle om på gården for at hjælpe med at passe grise, kreaturer, får, høns og spise jordbær direkte fra køkkenhaven. Bedstefar Jens A. Yde havde selvfølgelig også glædet sig til at være sammen med barnebarnet.

Om aftenen den 24. juli 1950 gik de ned til Hundborg mose. Jens ville reparere en mølle, som han havde købt til at pumpe vand op med. Imens ville Karl Emil sidde og fiske. Uheldigvis skred brinken under Karl Emil, og Karl Emil forsvandt ned i mosehullet. Et mareridt udspandt sig. Bedstefar, der var 72 år gammel, spang i mosehullet, der var mudret af det nedfaldne jord og det grønne andemad, som der altid fandtes i mosehuller. Bedstefar kæmpede for at finde Karl Emil, men desværre forgæves. En katastrofe var indtruffet. Karl Emil var druknet, og forældrene Johanne og Johannes havde mistet deres søn og eneste barn.

Lykkeligvis var Johanne igen gravid, da ulykken skete. Johanne og Johannes havde gennem flere år ønsket at få yderligere et barn, men det var ikke lykkedes, men på tidspunktet for drukneulykken, var det lykkedes for Johanne at blive gravid, og 7 1/2 måneder efter ulykken fødtes en sund datter.

Denne tragedie er det første, jeg erindrer fra min barndom. Senere oplevede jeg den sorg at miste en kær kusine Ella Yde, og min altopofrende far døde alt for tidlig i 1970 i en alder af blot 47 år.

Det er med tårer i øjnene, når jeg tænker på, hvor mange oplevelser og hvor meget livsglæde Karl Emil, Ella og Erik er gået glip af. Erik nåede ikke at se sine børnebørn og oldebørn.

Mit hjem

Når jeg ser bort fra ovennævnte begivenheder har min barndom og opvækst hos mine forældre været meget lykkelig, morsom og meget spændende.

Mine forældre fandt sammen allerede som 15 årige, og de blev viet i Snedsted Kirke den 28. april 1946. De fik 2 sønner. Jeg så dagens lys i september 1947, og min bror Jens kom til verden i juni 1950. Familien levede lykkelig indtil min fars død i 1970.

Ægteskabet og hjemmet var særdeles harmonisk. Vi børn har aldrig hørt et skænderi eller lignende mellem vore forældre. Mine forældre var gavmilde, gæstfrie, selskabelige, behandlede de ansatte godt, havde mange hyggelige stunder med gode venner, og de var særdeles vellidt også blandt unge mennesker.

Her billede fra en fest i Gjersbøl. Min far serverer og nyder det.

Landejendommens drift

Mine forældres ejendom kan efter datidens forhold betegnes som en middelstor gård. I dag ville gården blive betegnet som en fritidsejendom, som ikke kan give det fornødne udkomme til at leve af.

Til gården var der tilknyttet ca. 24 ha. Der var 2-3 heste, indtil der blev købt en grå Ferguson traktor. Der var 12-15 køer og 30-40 kreaturer i alt. Der var 6-8 søer og 30-40 grise. Der var høns og nogle får.

Tæt op af stuehuset var der anlagt en køkkenhave, hvor der blev dyrket kartofler, gulerødder, jordbær, stikkelsbær, hindbær og solbær. Der var blomster og mirabellatræer. Alt sammen var medvirkende til, at familien var næsten selvforsynende med madvarer.

Min mor ordnede alt inde i huset. Hun syede meget af vores tøj, og hun passede køkkenhaven. Hun rev jævnlige jorden rundt om stald og lade, så gården så pæn og vedligeholdt ud. I travle periode hjalp hun tillige med arbejdet ude sammen med en medhjælper, der var ansat. Vi børn hjalp også til ved gårdens drift, herunder med at hakke roer, sætte kornneg i rækker og køre korn ind i laden. Vi kørte traktor, når der skulle pløjes, harves og tromles. Vi hjalp med at samle sten ind fra markerne, og vi hjalp med at samle kartofler, som blev avlet i mosejord. I skolen fik vi kartoffelferie også benævnt som efterårsferie i en hel uge.

På et tidspunkt først i 50'erne købte mine forældre en lille naboejendom, der havde tilhørt Christian Sørensen, der nu var kommet op i alderen og derfor ville sælge. Naboejendommens jord var af bedre kvalitet end den jord, der i forvejen tilhørte gården. Naboejendommens beliggenhed var perfekt tæt op af gården, hvorved der ikke spildtes tid på transport til og fra ejendommen. Det var et godt køb. På de lavtliggende marker ned mod mosen blev der ofte avlet rapgræsfrø, og i et enkelt år midt i 50'erne var prisen på rapgræs så høj, at min far besluttede at købe en ny bil, en Fiat 1100. Indtil da havde mine forældre kørt i en Ford.

I forbindelse med købet af naboejendommen, solgte mine forældre et stykke jord, som lå langt væk fra gården. Jorden stødte op til Ulstrups jorde. Salget hjalp med finansieringen af købet af naboejendommen.

Der blev avlet rapgræs på den fjerntliggende jord. Høsten af rapgræs skete ved hjælp af en skårlægger, der blev trukket af heste. Der var ansat 10 sæsonarbejdere, der havde til opgave at samle det skårlagte rapgræs i neg, der blev bandt sammen med strå, og derefter sat op i rækker, ligesom korn blev det. Herefter skulle det tørre i en uges tid. De 10 arbejdere var nødvendige for at man kunne få gjort arbejdet færdig før skårlæggeren igen havde nedlagt næste skår rapgræs.

Engang havde min mor bagt sirup og krum kager, og min bror Jens Jørgen skulle gå den lange vej, ca. tre km. hen til høstfolkene med de nybagte kager til eftermiddagskaffen. Da min bror nåede frem, var kurven tom. Der var forskel på os to brødre. Det kunne jeg aldrig have fundet på.

I staldbygningen var der et særskilt rum, hvor malkemaskinerne blev rengjorte og hængt til tørre. Over for malkemaskinrummet var der et karlekammer, der var stillet til rådighed for den ansatte, og hvor den ansatte sov om natten. Karlekammeret var ikke opvarmet, og der var ikke vand eller toilet. Ved toiletbesøg måtte karlen anvende toilettet inde i stuehuset eller gå ud i stalden bag køerne. Karlen kunne vaske sig i malkerummet. I enkelte perioder har der været ansat 2 medhjælpere.

Engang var en karl nede ved mosen for at arbejde ved hjælp af 2 heste. Min far opdagede, at hestene i længere tid gik rundt alene og spiste græs og korn. Min far og jeg kørte derned for at se, hvad der kunne være i vejen, og vi fandt karlen sovende på brinken ned til kanalen. Vi vækkede ham og spurgte med et smil på læben, om han havde været på pigebesøg om natten. Herefter gik arbejdet i marken videre.

Kl. 12,00 samledes vi alle om køkkenbordet for at nyde mors velsmagende mad. Der blev snakket, fortalt historier og vitser, og der blev grinet meget. Måltidet blev efterfulgt af en halv times middagssøvn eller hvile.

Mine forældre var meget gæstfrie. Alle, der besøgte gården, blev budt inden for til kaffe og varme boller med marmelade. Mælkekusken og postbuddet blev hver dag budt på kaffe eller noget at drikke.

Mine forældre solgte gården i 1968. Kræftsygdom var begyndt at tære på min far. Han følte ofte træthed, og måtte hen og ligge. Mine forældre flyttede til Snedsted Idrætshus, hvor de levede i to år sammen med pasning af fodboldklubbens trøjer, fodboldbanerne og kiosken. De var særdeles vellidte blandt de unge mennesker, der kom i idrætsforeningen, og mine forældre nød samværet med alle omkring idrætslivet og klubben.

Far døde, som tidligere nævnt i oktober 1970. Mor fortsatte arbejdet i idrætsforeningen nogle år endnu. Jeg tror, at arbejdet med de unge mennesker langt hen af vejen hjalp hende gennem sorgen efter fars død.

Før møllen brændte

Gården efter at møllen var brændt

Senere tilbygning af staklade

Mælkekusk

Hundborg mose

Hundborg Mose strakte sig fra Todbøl i øst til Årup i vest, en strækning på 6-7 km. Mosen varierede i bredden, men i gennemsnit var mosen 2 km bred. Der var et rigt fugleliv med tusindvis af måger, mange vildænder, viber, lærker, agerhøns, spover og flere andre arter. Der blev drevet fiskeri og jagt i mosen.

Fra gammel tid har der været gravet tørv i Hundborg Mose. Tørvne blev brugt til opvarmning af huse. I besættelsestiden, hvor tilførsel af kul og olie fra udlandet gik i stå, blev der stor efterspørgsel efter tørv, og produktionen steg derfor voldsomt. I besættelsestiden arbejdede ca. 500 personer hver sommer i mosen, heraf ca. halvdelen kvinder og børn. Arbejdet var akkordarbejde, og der kunne tjenes gode penge. Mine forældre tillod ikke, at jeg arbejdede i mosen. De havde stadig drukkenulykken i erindring. Efter krigens afslutning blev kul og olie igen tilgængelig og til en billig pris, hvilket gjorde, at tørvefabrikationen faldt drastisk.

På et tidspunkt havde nogle lodsejere fået en ide om at anskaffe en pumpestation til at regulere vandstanden i mosen, og der blev indkaldt til møde blandt alle lodsejere, og min bedstefar Jens Yde mødte op, og han syntes godt om ideen, og han orienterede de øvrige om, at der kunne fås 65% i tilskud. Bedstefar foreslog, at de skulle forelægge sagen for Hedeselskabet, og dette blev en katastrofe for alle de mennesker, der elskede det rige fugleliv, fiskeriet og jagten i mosen. Nu tog Hedeselskabet over, og mosen blev afvandet og omdannet til landbrugsjord, men desværre af en så ringe kvalitet, at den kun egnede sig til græsning.

Til mine forældres ejendom hørte et lille stykke af mosen. Min bedstefar blev ofte kaldt tørveproducent.

Fra Landbrugsjord til sø?

Nu i skrivende stund er arbejdet langt fremme med at omdanne landbrugsjorden fra den oprindelige mose til en stor sø. Projektet har til formål at reducere udledningen af drivhusgasser, fremme naturens kvalitet og forbedre

vandmiljøet. I gamle dage, hvor tørveproduktionen fandt sted, havde ingen næppe tænkt på, at mosejord prutter for meget.

Min første skoledag

Den 1. april 1955 skulle jeg i skole for første gang. Skolen lå ca. 1 km nord for Snedsted, nærmere 1 km nord for Villes dam. Jeg havde ca. 2 km til skole.

Min mor havde spurgt, om hun ikke skulle følge med mig til skolen på den første dag, men det afslog jeg. I god tid forlod jeg hjemmet med skoletasken på ryggen for at gå den lange vej til skolen.

Jeg skulle gå på digerne, der omkredsede landmændenes marker. Godt halvvejs til skole skulle jeg passere en lavning, en lille dal. Det var, som om min vej forsvandt ned mellem træer og hyldebuske.

Mine ældre legekammerater havde ofte fortalt mig, at der fandtes trolde og hekse. Modet svigtede mig, og jeg løb grædende hjem. Mor forbarmede sig over mig, og kørte mig op til skolen, men hun måtte ikke gå med mig ind. Det skulle jeg nok selv klare. Indenfor bød lærer Søltoft mig velkommen og spurgte efter mit navn. Jeg svarede Børge Yde Søndergaard, og lærer Søltoft svarede Børge Søndergaard, imens han tjekkede i sine papirer. Jeg rettede ham og fortalte, at mit navn var Børge Yde Søndergaard. Herefter var min skolegang startet. Foruden lærer Søltoft var lærer Præstgaard tilknyttet skolen.

Jeg kan ikke erindre, at jeg har været ked af eller træt af at gå i skole. Dog var der nogle timer, hvor jeg syntes, at uret stod stille, ligesom måneden før sommerferien forekom umådelig lang.

Efter 4 år i den gamle skole kom vi i den nye skole, der var bygget på hovedgaden i den østlige del af Snedsted. Jeg startede i 5. klasse i den nye skole i august 1959. Der var mange lærere tilknyttet skolen, og jeg syntes godt om dem alle, dog nogle bedre end andre.

Min favoritlærer var Niels Braad. Han havde den autoritet over sig, som bevirkede, at vi lærte noget, og så gav han mig ug i sport, eller måske hed det

gymnastik på skemaet. Det luede godt blandt de øvrige karakterer. Fru Gerda Braad gav mig karakteren g+ i biologilære. Jeg kunne fortælle alt om dyr i Danmark, men jeg trak noget med blomster til eksamen, og der kunne jeg kun fortælle, at nogle var hvide og nogle var røde. Herefter var Gerda Braad ikke længere blandt mine favoritlærere. Det var derimod Karen Pedersen, som jeg havde til regning, og der fik jeg gode karakterer. Lærer Andersen, ham den hårdtslående, havde i 2. real givet mig ug i matematik. Jeg opdagede senere, når der skulle gives terminskarakterer, at lærer Andersen i de tilfælde, hvor jeg ikke var blevet hørt siden sidst, gentog min karakter, i dette tilfælde ug.

På et tidspunkt var det ved at rable, idet lærer Andersen ville høre mig. Jeg fortalte, at jeg den dag ikke var forberedt, fordi vi havde købt en ny jagthund, og den havde løbet med min matematikbog og bidt i den. Jeg undgik derfor at blive hørt, og der står stadig ug i matematik i min karakterbog. Jeg havde ikke løjet, men måske fortiet den fulde sandhed, at hunden kun havde løbet lidt rundt med bogen og havde blot ødelagt omslaget.

Vi sad 4 gode kammerater Bjarne, Bertel, Johannes og jeg nederst i venstre side af klassen. Vi havde det sjovt sammen, og vi lo utrolig meget i timerne. Utrolig at vi ikke en gang imellem blev smidt udenfor til afkøling. Årsagen var nok, at vi trods uroen klarede os hæderlig til eksamen.

Min store interesse og lille forretning

Ud over jagt og fodbold var mine duer min store interesse. Min far fik vor nabo Chr. Sørensen, der var en rigtig handy man, til at bygge et pænt dueslag på loftet af stalden. Huset var på ca. 16 m². Indvendig havde jeg lavet redekasser af gamle ølkasser og lignende trækasser. Jeg havde ca. 25 duer, og de ynglede og ynglede. Når ungerne var flyvefærdige blev de slagtet ved, at jeg snurrede duen rundt indtil halsen brast. Herefter blev de slagtede duer lagt på køl natten over i vor kælder i stuehuset. Næste morgen cyklede jeg på posthuset med de slagtede duer i en pakkasse med adressen Møller og Melgaard i København. En uge efter forsendelsen kom der en check til mig med posten, og jeg cyklede straks til Snedsted Sparekasse for at indsætte pengene på min konto.

Min lille forretning udviklede sig derved, at jeg cyklede rundt til alle ejendomme i en afstand af ca. 5 km for at spørge om de havde duer, og i bekræftende fald om jeg kunne købe ungerne, når de var flyvefærdige. Jeg skulle nok selv holde øje med, hvornår dette tidspunkt indtraf.

Folk var flinke, og jeg fik i langt de fleste tilfælde en aftale på plads. Min pris til naboerne var under halvdelen af den pris, jeg fik for duerne hos Møller og Melgaard. Min forretning var nu blevet større, og jeg kendte alle de duer, der fløj rundt i nærheden af mit hjem. Jeg vidste, hvornår de havde lagt æg, og hvornår ungerne var flyvefærdige. Skulle det ske, at ungerne havde forladt reden, når jeg nåede frem, og derfor var vanskelig at fange, skød jeg dem med min luftbøsse.

Havde min far skudt nogle agerhøns, blev de også sendt sammen med duerne. Unge agerhøns havde gule ben, og prisen for dem var høje. Jeg kan ikke udelukke, at der engang blev puttet en død krage med i forsendelsen. Når checken kom, fik jeg lov til at sætte alle pengene ind på min konto inkl. pengene for agerhønsene. Nu var min lille forretning blevet kanon god, og indestående på min konto steg og steg. Et par gange om året cyklede jeg til Sparekassen for at få tilskrevet renter. Alle bevægelser i min Sparekassebog var med håndskrift. Dengang var der ikke noget, der hed momsregnskab, ej heller krav om bogføring, men heller ikke EU-tilskud.

Jeg har gennem flere år med stor fornøjelse tilbragt utrolig mange timer med at iagttage og passe mine duer og min lille gode forretning med opkøb af duer. Udover duer havde jeg også kaniner. Det var spændende, hvor mange unger, der var i reden, men de yngede for meget, og kaniner var svære af afsætte, så det blev ikke en overskudsforretning. Hertil kom, at der gik meget tid med at fodre, så det ebbede efterhånden ud.

Giro 413

Giro 413 var et radioprogram, der kunne høres i radioen hver søndag fra kl. 12:00 til 13:30. Folk kunne skrive ind med et ønske om at få sendt en hilsen til et familiemedlem, en ven eller bekendt, med efterfølgende ønske om, at en bestemt sang blev spillet.

Det kunne f.eks. være moster Johanne i Nors, der ønskes tillykke med fødselsdagen fra os alle i Gjersbøl, der har ønsket at høre ”Den gamle gartners sang” med Birte Wilke & Mogens Wedel.

Radioprogrammet var meget populært, og mange af de mest spillede sange kunne høres der, blandt andet hørtes ofte følgende:

Lily Broberg med sangene ”Ejnar”, ”Klokkeblomst og Bellis og Følfod” og ”Hver fugl synger”

Rachel Rastenni med sangene ”Vovsen i vinduet”, ”Hele ugen alene”, ”Heksedansen”, ”Jeg rev et blad ud af min dagbog”

Bjørn Tidmand med ”Lille sommerfugl”

Poul Richardt med sangen ”Er du dus med himlen fugle”

Holger Hansen med sangen ”Den glade vandrer”

For ikke at forglemme den vist nok mest spillede sang i Danmarks Radio nemlig førnævnte ”Den gamle Gartners Sang”

Efter skoletid med Jørgen de Mylius

Efter skoletid var et radioprogram for de unge, og det blev sendt første gang i 1963 og radiovært var den 17-årige Jørgen de Mylius. Før dette radioprogram havde vi unge lyttet til **Top 20** med Jørgen Hjorting.

Musikprogrammet kunne høres om eftermiddagen kl. 15:00 – 16:00. Når det var godt vejr om sommeren, lå jeg på græsplænen med en transistorradio og læste lektier samtidig med, at jeg hørte den gode musik. Musikken tog noget af den koncentration, jeg burde lægge i lektierne, men skønt var det.

De oftest spillede artister var:

Elvis Presley med ”Return to Sender”, ”Kiss Me Quick” og mange andre Elvis numre

The Beatles med ”All you need is love”, ”Yesterday”, ”Blackbird”, ”Hey Jude” og mange andre

Cliff Richard & The Shadows med ”Bachelor Boy”, ”It’ll be me” med flere

Buster Larsen med ”baby twist”

Gitte Hønning med ”Ta med ud og fisk”
Radio Luxemburg lyttede vi til om aftenen

Fjernsyn

Jeg husker ikke præcis, hvornår mine forældre anskaffede fjernsyn, men jeg husker, at jeg og andre interesserede har stået uden for Malles radio- og tvforretning på hovedgaden i Snedsted med hænderne rundt om øjnene for bedre at kunne se, hvad der blev sendt i det tv apparat, som Malle havde kørende inden for. Jeg har stået der og set seksdagesløb med Kay Werner og Palle Lykke, eller måske var det Kay Werner og Evan Klamer. De var meget dygtige cykelryttere, og de vandt mange gange seksdagesløbet.

O! i 1960 blev også sendt i fjernsynet. Det var her, Harald Nielsen fik sin debut på landsholdet i 1959 som 17-årig. Harald Nielsen er den yngste landsholdsspiller i Danmark nogensinde. Min far og jeg havde før OL været i Frederikshavn for at se Harald Nielsen spille en fantastisk god kamp.

Henning Enoksen og Tommy Troelsen, der også var med på holdet, har vi set spille mange gange på Vejle stadion. Henning Enoksen og træner for landsholdet Arne Sørensen har jeg mødt, når de har været i Thy. Landsholdet opnåede sølv ved OL i 1960.

Jagt

Mine allerstørste fritidsinteresser var jagt og fodbold. Jagtinteressen har jeg fået ind med modermælken. Min far gik på jagt sammen med sin bror Lars, naboen Anders Jensen og en god ven Knud Jensen fra Nørhå. Jeg fik lov at

gå med på jagt, der for det meste var trampejagt efter harer og agerhøns. Fra barnsben var jeg med på samtlige jagter, og jeg syntes, det var utrolig spændende. Det var for det meste søndag formiddag. Jagten foregik i 2-3 timer. Der var mange harer og agerhøns i Gjersbøl, men vi gik også på jagt på Damgaard i Årup og hos min fars anden bror Christian i Årup. Jeg blev efterhånden god til at kigge haren ud, når den lå og trykkede i græstuerne.

Jeg ilede så hen til min far for at fortælle, at der lå en hare i den busk, som jeg pegede på.

Den 18. september gik agerhønejagten ind. Det var på min fødselsdag. Den dag jeg blev født skød far 2 agerhøns på Damgaard, men så blev der ringet med besked om, at vandet var gået hjemme på gården i Gjersbøl.

Den 1. oktober gik harejagten ind og Lars, min far og jeg kørte til Vrå i Vendsyssel for at gå på jagt hos fars søster Thea, der var gift med Anders Houen, og som havde en stor gård, der hed "Søndergård". Vi overnattede og gik også på jagt dagen efter. Begge dage ville min far og Lars have middagssøvn. Det irriterede mig grænseløs. Vi skulle videre på jagt, også selv om jeg ikke var gammel nok til at gå med bøsse.

Fire til fem harer og tilsvarende antal agerhøns og måske en ræv kunne det sagtens blive til. Vi var glade for den store gæstfrihed, vi mødte i Vendsyssel. Vi så hvert år frem til turen til derop.

Min far har gennem tiderne haft flere gode jagthunde. Især husker jeg en Pointer, som fik navnet Prins. Den var næsten en konge og hersker på sit felt. Den var hvid med gule pletter, og den kunne tage stand for alt vildt og apportere, når vildtet var nedlagt.

Min fars hund Prins

Min hund Dina

Da jeg var en lille dreng i 5-6 års alderen gik jeg og min bror på jagt med en gummi rækkebøsse og med bue og pil. Det var nok mest i fantasien, at jagten blev udøvet. En enkelt solsort og en allike har jeg skudt med bue og pil. Ellers skød vi mest til mål på opstillede skydeskiver. Startskuddet til en mangeårig interesse for jagt var affyret.

Da jeg var 11 år fik min bror og jeg hver en luftbøsse i julegave. Luftbøssen var en såkaldt forlader af ikke særlig god kvalitet. Vi var lykkelige for gaven, og vi skød til måls på noget pap, som vi havde stillet op. Juledag skulle vi besøge vor kusine Inger Marie i Nors. Min bror og jeg var sure over, at vi skulle med, for vi skulle skyde til måls med vore bøsser.

Senere købte jeg en større og kraftigere luftbøsse. Den var så kraftig, at den sagtens kunne pille en due ned fra taget eller en allike ned fra en trætop. Jeg blev efterhånden så god til at ramme, at jeg på 20-25 meters afstand kunne skyde stilken over på tulipanblomsterne i haven. Det opdagede mor, og så var den øvelse slut.

En god legekammerat og fodbold- og jagtkammerat Jan Ringgård, der boede på Snedsted mejeri, hvor Jans far var mejeribestyrer, cyklede ofte ned til mig på gården. Jan havde en luftbøsse, der var endnu bedre end min, en såkaldt Rolls-Royce udgave. Jeg var lidt misundelig, men min var jo også god. Så blev der skudt til måls og gået på jagt efter fugle. Vi skød mange gråspurve, solsorte og stære. De smukke små fugle som musvitter, kongefuglen og andre fik for det meste lov at leve. Vi mente, at gråspurvene spiste gårdens korn inde i laden, og solsorten spiste jordbær i køkkenhaven. Vor nabo Anders

Jensen havde hundredvis af gråspurve, der hver dag spiste af kornlageret inde i laden. Anders spurgte os, om vi ikke ville skyde nogle af dem. Jan og jeg var glad for ordren, og vi skød mindst 50 den første dag.

Jan og jeg samlede på fugleæg. Jan havde fået lavet en stor flot trækasse med glaslæg. Bunden af trækassen var belagt med vat, hvorpå æggene kunne ligge uden at blive slået itu. Målet var, at indsamle et æg fra så mange forskellige fugle som mulig. Vi prikkede et lille hul i begge ender af ægget, hvorefter vi pustede indholdet ud. Herefter blev ægget anbragt på vattet, og der blev oplyst på et lille stykke papir, fra hvilken fugl ægget stammede. Når vi samlede æg, tog vi kun et æg fra reden.

Engang havde Jan og jeg set en vandstær ned i mosen. Vi mente, den var meget sjælden set i den danske fauna. Vi besluttede, at vi ville forsøge at se den igen dagen efter. Vi skulle tidligt op, for vandstæren var mest aktiv om morgenen. Vi satte vækkeuret, og tidlig morgen næste dag cyklede vi ned til mosen. De sidste ca. 100 meter hen til kanalen, hvor vi havde set den dagen før, kravlede vi på alle fire. Vi var heldige, den var der igen. Vi ville ikke skyde den eller på anden måde gøre den fortræd. Synet af den var en sejr for os.

Min interesse for jagt afspejler sig også i følgende hændelse: Jeg havde hørt, at Kristen Yde, ”Enggård” i Årup skød mange rådyr, og at de ofte hang på vestenden af stuehuset i noget net, der skulle beskytte mod insekter. Jeg cyklede til Årup for at se et rådyr der. Lige før jeg nåede frem, mødte jeg farbror Lars, der havde overtaget ”Damgård”, og Lars spurgte mig, om jeg havde fået lov af mine forældre til at cykle så langt hjemmefra. Det havde jeg ikke. Jeg cyklede dog videre de sidste 3-400 meter, før jeg var fremme. Jeg standsede cyklen neden for ”Enggård” på vejen og kiggede op gennem haven, og sejren var hjemme, der hang et rådyr på muren. Min unge alder fortæller mig, at det ikke var gårdens datter, jeg kiggede efter. Det har jeg så gjort senere i livet, og vi er nu lykkelig gift.

Da jeg var ca. 14 år købte jeg en glatløbet 9 mm bøsse, der kunne skyde med haglpatroner. Den var ikke særlig kraftig, og derfor måske kun beregnet til at skyde rotter og små fugle som solsorte, hjejler og bekkasiner. Min jagtiver og

ihærdighed var stor, så det lykkedes mig også at skyde agerhøns, skovduer og en enkelt hare på tæt afstand.

En dag, da jeg var blevet 15 år, og kun manglede et år til jeg måtte gå lovlig på jagt, gik far og jeg på jagt på en afsides beliggende mark, hvor ingen kunne se os. Pludselig rakte far jagtgeværet til mig og sagde, at nu kunne jeg skyde, såfremt haren kom. Min puls og blodtryk steg til uanede højder, og sveden sprang frem i mine håndflader. Vi fandt dog ingen hare den dag.

Endelig blev jeg 16 år, og så måtte jeg gå på jagt med mit nyindkøbte kvalitetsgevær en kaliber 16.

Der blev gået meget på jagt, og nu kan jeg skrive i dagevis om alle mine oplevelser op til dags dato, herunder jagt på kron dyr, dådyr og rådyr, som ikke fandt sted hos os i min barndomstid, men det må blive en anden gang.

Sport

Jeg interesserede mig meget for sport, og især fodbold havde min store interesse. Jeg startede med at gå til fodboldtræning som 7-årig, og under en af de allerførste træningsaftener gav jeg bolden en ordentlig tå hyl, og bolden sejlede ned i mål bag målmanden, som jeg mener var Jens Vestergaard eller Eluf fra Todbøl ("Luffe") Vor træner udbrød i høje toner Flot, Godt, Fantastisk. Vor træner Henry Svankjær forstod at tilføre begejstring. Selvtilliden voksede, og dermed var en lang fodboldkarriere begyndt.

Min første kamp var på Sønderhå stadion, og banens mindste spiller var Brian Vang. Han spillede på højre fløj. Han løb meget hurtig på de små ben. Det var Brian Vang, der senere opfandt den lille runde skive, der kunne forhindre rødvinspletter på festdugene.

Jeg spillede meget fodbold hjemme på gårdspladsen. Jeg spillede sammen med nabo drengene Arne Sørensen og Jørgen Knakkegård, og Jan Ringgård fra Snedsted. Karlen på gården og min far spillede af og til også med. Der var 2 ladeporte ind til laden, og de dannede mål. Ofte punkterede bolden, når den blev skudt ind i en tjørnehæk, men inden for en ½ time havde vi været i Snedsted på cykel for at købe en ny bold. De var ikke så dyre, og spilles skulle der.

Vi smadrede utrolig mange vinduer ind til stald og lade, men vi havde lært, hvordan vi skulle sætte en ny i. Få minutter efter, at vi havde ituslået et vindue, var der sat en ny i. Vi skar selv glasset ud af en plade, og satte den i ved hjælp af kit. Forinden havde vi samlet det gamle vindue op, og fejret pænt op, og var det inde hos grisene havde vi strøet med halm.

En gang, hvor jeg spillede på gårdspladsen, sammen med far kom mor ud i døren for at fortælle, at middagsmaden var klar. Det var på en søndag, og menuen stod på bøf med løg, kartofler og brun sovs efterfulgt af jordbærgrød.

Min far fik den vanvittige ide, at han ville stå på mål foran vinduet ind til stuen, selvfølgelig i den tro, at han sagtens kunne afværge mit skud. Jeg hamrede til bolden, og den smuttede imellem hænderne på ham, og splinterne fra det ituslåede vindue lå inde på bordet, der var dækket med mad. Mor stod straks i døråbningen igen, og med høj røst udbrød hun. Der bliver ingen mad til jer i dag. Far og jeg kiggede på hinanden uden at sige et ord.

Jeg har trænet i hundredvis af timer hjemme på gårdspladsen og nede på græsplænen, og ud fra devisen øvelse gør mester blev jeg efterhånden en rigtig god fodboldspiller, og jeg scorede mange mål på det hold, jeg spillede på i Snedsted Gymnastik og Idrætsforening. På holdet var der mange, der var gode fodboldspillere hver med deres kompetence. Jan Ringgård var hurtig på højre fløj, Johannes fra Årup Mølle var god og særlig god til hovedstød. Preben Thinggård var en teknisk god spiller. På venstre fløj spillede Svend Christen med et godt venstre ben. Forsvaret var solidt med Jens Vestergård i mål. Gunnar Jensen og Bertel Jespersen var gode i forsvaret.

Næsten hver søndag var far og jeg på Snedsted stadion for at se de voksne spille. Der var gode spillere, og i nogle år kom de langt i pokalturneringen. Engang havde de trukket Thisted på hjemmebane. Der var 1.000 tilskuere, der så Snedsted vinde.

På Snedsted kro kunne vi bag glasset i en kasse se holdopstillingen til den næste kamp. Det var spændende for mig, om der var rokeret om på holdet. Jeg cyklede hver uge op til kroen for at se holdopstillingen.

På et tidspunkt var jeg som 15-årig på et udvalgt Thy hold, og vi skulle spille mod et udvalgt hold fra Mors. Kampen blev afviklet på Bedsted stadion. Jeg spillede en god kamp og scorede flere gode mål.

Næste dag var jeg ude og hakke roer på mine forældres gård. Pludselig dukkede der 2 mænd op med blomster til mig. De sagde tillykke med den gode kamp i Bedsted i går. De fortalte, at de var talentspejdere for Vesterås i nærheden af Stockholm. De tilbød mig at komme til Vesterås primært for at spille fodbold. Vesterås havde store ambitioner om at rykke op i 1. division. Jeg kunne arbejde om formiddagen på Volvo fabrikken og træne om eftermiddagen. De tilbød at betale rejsen derop, og som en engangsbetaling tilbød de kr. 10.000.

Jeg var selvfølgelig beæret og spekulerede på, om det var en chance at tage til at blive endnu bedre til fodbold. Efter en uges betænkningstid vurderede jeg, at jeg nok ikke kunne undvære alt det, jeg holdt så meget af, min familie, mine venner og min store interesse for jagt. Desuden ville jeg færdiggøre min realeksamen, så det blev et nej tak til tilbuddet.

Fra dengang til nu

Dengang i 1968 var prisen for mine forældres gård inkl. 70 grise, to kvier og foderbeholdninger kr. 280.000.

Nu har min datter og svigersøn solgt en ejerlejlighed i Århus for kr. 5.347.000,

I mine drengeår var der mange agerhøns og harer. Nu er der mange dådyr og kronstyr. Dengang var det amatør fodbold. Nu betales der svimlende store beløb for de bedste spillere. Postbudene kørte rundt med breve. Nu udbringes brevene via mail.

Dengang var der fred på gaderne. Nu skyder bandemedlemmer efter hinanden på gaderne. Dengang gik man i fred og ro til fodboldkamp. Nu må politibetjente rykke ud og oprette fred efter en fodboldkamp mellem Brøndby og FCK. Dengang kendte vi ikke noget til "Krudttønden". Det gør vi i dag.

Meget er blevet bedre og noget er blevet langt værre end dengang. Jeg håber på en bedre verden fremover

Finn Munk

Født 04-06-1948 i Snedsted

Jeg er født i Snedsted i 1948 og blev efterfulgt af Grethe 1950, Ole 1952, Jørn og Jann 1954 og Per 1961.

Jeg blev døbt Finn Munk Pedersen men blev oftest kaldt Finn Post.

I mit voksne liv har jeg altid gået under navnet Finn Munk, så det gjorde vi officielt ved en navneændring for en hel del år siden.

Mine forældre kom til Snedsted i 1947, det år de blev gift. De købte Vester-gade 67, det ene af to næsten ens huse – Janne og Evald boede i det andet sammen Evalds forældre – Peter Murers. Årsagen var at min far havde fået stilling som landpost ved Snedsted Posthus.

Han fik en rute, som startede lige uden for Snedsted, der hvor Vangsgade overgik fra by til land, videre ud gennem Korea til Hørsted krydset, hvor han havde afstikker ud mod Haring tilbage bagom til Hørsted, tværsover til Årup, hvor han drejede ad de små veje til de ejendomme der lå op ad Sønderhaavej ud til Nesgaard tilbage til Årup by med købmand og mølle, videre mod Snedsted og derefter udover Midholm mark og bagom til Gjersbøl, endnu engang tilbage til landevejen mod Snedsted for så at slutte lige ved bygrænsen ved Buchhave bakke. Posten havde alt med dengang: aviser reklamer, postanvisninger og tog indbetalinger og breve med tilbage. Hele den centrale del af den rute betjente han i alle de år, han var post i Snedsted frem til januar 1983, så nogle af husstandene kom han ved hver dag i 36 år.

Det første, jeg sådan rigtig husker fra min barndom, er forbundet med min fars job.

Han var gået om morgenen, inden vi stod op, men kom altid hjem lige over middag, hvor han satte sig ind ved køkkenbordet for at gøre bogen op inden han kørte ned på posthuset for at afregne og aflevere. Turen gennemførtes på cykel 6 dage om ugen året rundt i al slags vejr. Posten fik udleveret uniformsdele efter et pointsystem, som de kunne bruge til sommeruniform, vinteruniform, skjorter, slips og kasketter. Min far gik stort set ikke i andet, for sammen med de øvrige 2 postbude Viggo og Henry skiftedes de til at gå med aviser – Thisted Amts Tidende om eftermiddagen i den vestlige del af byen – i den østre del var det Kristian Laj, der delte ud.

Aviserne kom med Hedegaards rutebil fra Thisted ved tretiden, og uddelingen foregik til fods med aviserne i en stor taske over skulderen. De første år var der også breve med, men det hørte op, så det var kun aviser.

Jeg var ikke ret gammel, før det var naturligt, at jeg var med på avisruten. Så gik far i Vestergade med avistasken og delte ud i de nære brevsprækker, og jeg fik 2-3 aviser ad gangen og besked på, hvem der skulle have dem, typisk dem der lå lidt afsides.

Da jeg blev så stor, at jeg cyklede selv, kom jeg også med ud på landruten. Det startede med, at jeg på et bestemt tidspunkt fik besked af min mor, at nu måtte jeg køre, så kørte jeg ruten bagfra, indtil jeg mødte ham og hjalp så med uddeling resten af ruten. Typisk blev jeg sendt ud til de gårde, som kun skulle have en avis eller måske et enkelt brev.

Det udviklede sig til en fast pligt, så jeg var med så ofte som muligt og indgik utvivlsomt i forsøget på at blive tidligere færdig, så min far kunne komme i gang med sine øvrige aktiviteter.

Min far havde ofte arbejde hos landmændene på ruten i høst og i roesæsonen – en del var vel almindeligt daglejerarbejde, men ofte afregnedes det i naturalier, typisk gris. Mange af disse jobs var jeg også med og fik lov at køre traktoren eller hestene, når der skulle køres korn hjem.

Jeg har aldrig været særlig stærk, men jeg var stor, så med tiden kom han hjem og fortalte, at han havde aftalt at jeg skulle ud til en eller anden gård og hjælpe.

Det var jo i grunden godt, for så fik jeg jo betaling, men hvor jeg dog hadede, når han skaffede mig et job med at hakke roer. Det var hårdt arbejde for ryggen, gav vabler i hænderne, og især hos Ivar Jakobsen på Årup Møllegård var rækkerne uendeligt lange, og selvom betalingen var afstemt efter række længden, var der en større tilfredshed i at kunne afslutte rækken og begynde på en ny end at gå og hakke i den samme række i en uendelighed.

Når min far ikke gik post eller var på landarbejde, var han en ivrig jæger, især markjagt og andetræk. Han har aldrig betalt egentlig jagtleje, jeg tror ikke der var penge til det. I stedet havde han aftaler med landmændene på postruten, om at han kunne jage på deres jorder. Han betalte så med en hare eller et par ænder, ligesom han for adskillige kalkede især de høje gavle. Helt naturligt var jeg også med i jagten, vel primært for selskabs skyld. Så når han kom hjem fra postruten, kunne han fortælle, at han havde set, at der på den og den mark var en hare eller en flok agerhøns. Af en eller anden grund lod dyrene sig ikke mærke med, at posten kom cyklende, og så kunne vi om eftermiddagen cykle ud til marken med hunden og forsøge at skaffe lidt tilskud til køkkenet.

Ofte sluttede vi så med at cykle ud til en af de moser eller søer, hvor han havde lov til at gå på andetræk. Det var typisk lige før mørket faldt på og frem til, vi ikke kunne se mere.

Jeg nåede aldrig selv at blive rigtig jæger. Jeg var 17, da jeg flyttede hjemmefra og boede de næste 10 år mest i Københavnsområdet. Da vi flyttede tilbage til Jylland, havde man indført jagtprøven for nye jægere, hvorimod mine yngre brødre alle havde deres jagttegn blot ved at betale gebyret. Så selv om jeg var tilvænnet omgang med våben hjemmefra og har beskæftiget mig med dem i forsvaret og i øvrigt er en udmærket skytte, har jeg aldrig fået taget mig sammen til at gennemgå jagtprøven.

En overgang satte vi ålekroge ud i tørvemosen i Gjersbøl og fangede en del. Ålene blev sat i en stor zinkbalje med vand nede i wc rummet i baghuset og nogen gange var der åbenbart enten for mange, eller de var for store, for det skete ikke sjældent, at de for rundt på hele gulvet, når man åbnede døren og tændte lyset for at benytte wc'et. Det er måske derfra jeg har mit ubehag ved slanger.

Da jeg blev lidt ældre, begyndte jeg at hjælpe de andre poste med aviserne om eftermiddagen, og efterhånden blev det sådan, at jeg klarede turen selv og de sidste år jeg gik i skole, kørte jeg også dele af landturene alene. Det var

vist ikke helt officielt og helt sikkert ikke lovligt, men det talte man ikke så meget om, og dermed kunne posten betale sig til ekstra fridage.

Jeg var den ældste af seks børn og min mor havde ikke udearbejde, mens jeg boede hjemme, til gengæld havde hun forskellige hjemmejobs bl.a. syede hun en overgang arbejdshandsker. Det var første senere, hun fik arbejde med rengøring på skolen.

Begge mine forældre er født i Stenbjerg. Min bedstefar var fisker og han ”roede æ haw” sammen med en anden i robåd til en forholdsvis høj alder.

I Stenbjerg boede desuden farbror Poul, som også var fisker og faster Sonja, som var gift med en fiskekrejler, og i Agger boede faster Eva, som også var gift med en fisker.

Min far var åbenbart ikke tiltrukket af fiskeriet, men tjente på landet indtil han i 42 blev post i Stenbjerg-Vorupør området, så han har i nogle år cyklet rundt blandt tyskerne – noget han i øvrigt aldrig ville tale om, men da vi i skolen skulle på udveksling i Kirchwerder og efterfølgende skulle have en besøgende boende, blev der talt en del om, hvorvidt det nu kunne gå an, at ældste sønnen skulle omgås sådan nogen, ligesom han ikke helt havde den samme stolthed som mor over mine udmærkede tyske talegaver.

Min mor blev født i Stenbjerg skole, men efter nogle år blev min morfar -lærer Jensen- ansat som lærer og degn (kordegn/kirkesanger) i Nørhå, og der var et af mine heller. Min morfar forgudede mig, og han var mit helt store forbillede. Jeg var ikke ret gammel, før jeg fik lov til selv at tage med rutebilen til Nørhå og tilbringe nogle dage der.

Jeg kan ikke huske, hvornår det startede, men jeg synes altid, jeg har fået lov til at komme med i skole og sad ved pulten og lavede det samme som de andre børn i ”æ bette klas”.

Der var skole i den ene ende af bygningen og privaten i den anden ende. Morfar havde mange bøger, som jeg elskede og mormor lavede helt fantastisk mad. Min fætter Peter boede i Nørhå, og i præstegården lige ved siden af var der også børn, så det var for mig en belønning, når jeg fik lov at tage på ferie.

Min fars cykel var hans arbejdsredskab, så den skulle altid være i orden til næste dag. Hvis der var et eller andet i vejen med den, blev jeg ofte sendt ned til Ejlersen med den, når han kom hjem fra postruten og skulle efterfølgende hente den ved fyraften.

Jeg tror det var i 60 eller 61, hvor far væltede på cyklen og slog ryggen. Derfor fik han tilladelse til at køre på knallert, og det var jo et helt anderledes køretøj at bringe og hente.

Jeg ved ikke helt, hvornår han lærte mig at køre den, men det gjorde han. Far har ofte i min barndom klædt om til den pæne vinteruniform og taget rutebilen til Stenbjerg for henholdsvis at besøge familien og skaffe lidt gratis fisk.

Nu kunne han jo selv køre derud på knallerten, så fisk, som han elskede, blev en endnu hyppigere gæst på spisebordet – vi fik så meget fisk, at min mor havde et ekstra gasblus nede i baghuset, som oftest blev anvendt til tilberedningen af fisk og altid blev anvendt, når vi skulle have ”tar tåsk”, som min far ret ofte insisterede på at få serveret. Det var de vindtørrede torsk, som hang under loftet nede i baghuset, og som lugtede ret karakteristisk, når de blev tilberedt.

Vi spiste så meget fisk i min barndom, at jeg holdt mig fra fisken i 3-4 år, efter jeg flyttede hjemmefra. I dag spiser jeg rigtig gerne fisk og sætter stor pris på det. Men den tørrede fisk, uanset om det er torsk eller bakskuld, holder jeg mig fra. Jeg har prøvet en gang imellem, men det kommer jeg aldrig til at kunne lide igen.

Men jeg fik ofte lov til at tage knallerten til Stenbjerg efter fisk eller endda nogle gange til Agger i samme ærinde eller i særlige anledninger efter ål, som min onkel også fangede

Til gengæld var det svært at få lov at låne den til eget formål, der kom altid en forklaring om, at den jo skulle bruges på arbejdet næste dag.

Af en eller anden årsag har selve skolegangen ikke fæstnet sig ret meget i min hukommelse. Jeg husker ikke ret meget fra undervisningsdagene, blot enkelte emner.

Bedst husker jeg Peter Dohn, Thorkild Kragholm og Bertel Jespersen, som jeg fulgtes med alle 10 år, først hos Frøken Stensgaard, så i ”æ stuur skul” hvor vi kun var i nogle måneder og endelig de sidste 5 år i centralskolen.

Jeg tilbragte en del tid sammen med Peter og ofte også Thorkild. Vi må have haft fælles interesser. De sidste år var det musikken.

Børge Søndergaard, Johannes Yde og Bjarne Nørgaard var også gode kammerater i skolen, men de havde fodbolden som en væsentlig del af deres liv, og det blev aldrig rigtig mig. Jeg prøvede lidt, men det fængede ikke.

Svend Christensen fra Nørhaa og min fætter Peder Munk Pedersen fra Stenbjerg kom med i klassen efter et par år, og derudover var også Jørgen Andersen og Poul Verner.

Pigerne interesserede mig ikke så meget, bortset fra til dans, hvor jeg på danseskolen dansede med Karen Johanne.

Hendes kusine Ruth interesserede mig slet ikke, og det var gensidigt – det ændrede sig dog drastisk til skoleafslutningen 13. maj 1965 – vi har guldbryllup 2018 😊.

Jeg tror, jeg klarede mig udmærket i skolen. Jeg har altid læst meget, er god til regning og matematik og har desuden et rigtig godt musikøre.

Der var dog ikke meget, der pegede på at mit liv skulle udvikle sig i retning af det boglige.

Da vi nærmede os konfirmationen, havde der været en del snak derhjemme om, hvad jeg mon skulle tage mig til, og vi var nået frem til, at jeg gerne ville være maler, og min far havde allerede talt med maler Balsby, og han ville godt tage mig ind som lærling.

Det ændrede sig dog, da lærer Sølvtoft – til min ikke ringe bekymring – en dag kom besøg derhjemme – der havde han ikke været før, og jeg mente ikke umiddelbart at have lavet noget galt.

Det viste sig at Sølvtofts ærinde var, at overtale mine forældre til at lade mig komme i realskolen.

Jeg har aldrig fået det bekræftet, men jeg har altid troet, at min morfar havde en snak med Sølvtoft om sine ønsker for sit ældste barnebarn.

Det lykkedes heldigvis, og ændrede den vej mit liv kom til at forme sig på. Jeg er ikke sikker på, at jeg ville være blevet en god maler.

I realen kom der nye og spændende fag med gode lærere.

Kathe Johansen, vores elskede klasselærer udfordrede os i dansk og litteratur, Gustav Johansen en karismatisk lærer i tysk og fransk, Langdahl i engelsk og Braad til regning og matematik – det var tre gode år.

Fritiden var præget af spejderlivet i FDF. Jeg husker tydeligt, at jeg en dag under avisuddelingen bankede på hos Harald Rysgaard og spurgte, om jeg kunne være med. Harald kikkede alvorligt på mig og spurgte lidt til alder osv., hvorefter han alvorligt meddelte, at jeg var velkommen. Det blev til en del dejlige år, først som pilt, derefter som væbner – med de ugentlige møder på fritidshjemmet i Vangsgade og forskellige lejrture - alle med praktiske lege og skøn sang.

Mine yndlingsførere var Calle Rysgaard og Gert Harkjær. Gert forlod Snedsted for at blive politibetjent i København, og desværre sluttede det med deltagelse i hans begravelse i København og Store Magleby i 1965, da han blev dræbt i tjenesten sammen med tre andre unge politibetjente.

De sidste år i skolen dannede vi et rockorkester. Det startede med Peter, Bjarne og mig, men blev hurtigt suppleret med Gurli, Svend og Poul Henning. Vi fik enkelte engagementer både i idrætshuset til bal og i Vildsundhallen – jeg ved ikke helt, hvor godt det lød, men det var utroligt sjovt at være med i.

Mine forældre og især min far var meget udadvendte og sociale. De deltog i de lokale arrangementer i byen, især var karnevallet det helt store nummer. De lavede selv kostumerne og optrådte ofte sammen.

Især husker jeg en giraf, som indeholdt min far, og så min mor som en lille – aldeles politisk ukorrekt – negerdreng, som trak med giraffen. Det kostume vandt de førstepræmien for i Snedsted, og de deltog også med det i nabobyerne.

Dertil kom den årlige dilettantforestilling, hvor især min far deltog på scenen, ligesom han gerne fremførte monologer af Hans Bakgaard, digteren fra Ydby. Jeg så ofte disse optrædere fra balkonen eller i hvert fald fra baggrunden – det var på den ene side sjovt, men også lidt flovt at se ens forældre ”skabe sig”. Jeg har efterfølgende hørt fra andre, at det var meget underholdende. Dertil kom den tids selskabelighed ved familiefesterne i den store bekendtskabskreds.

De var ofte med som gæster, men endnu oftere deltog de med far som skaffer og mor i servering. De var så efterfølgende ude til ”ætterbøjl” de samme steder. Det var meget almindeligt dengang, at når spisningen var overstået, samledes man ved kortbordene og spillede esmakker. Jeg har indtryk af, at deltagerkredsen ofte blev sammensat efter, at det skulle gå op med korthold.

Mine forældre havde ofte naboer og venner på besøg til kortaftener, og min far deltog ofte i præmiewhist – så vidt jeg husker ofte med positivt resultat. Desuden deltog de ofte i andespil i Snedsted og de omliggende byer.

Der blev ikke læst bøger i mit hjem. Jeg kan ikke huske at have set mine forældre med andet end avisen eller forskellige blade. Min far havde ofte blade med hjem, som skulle med ud med posten næste dag.

Det var ”Hus og Hjem”, ”Landsbladet” og et eller andet med jagt. De blev behandlet meget forsigtigt, så siderne ikke blev krøllede.

Jeg fik interesse for læsning i min morfars bogsamling og blev hurtigt introduceret til biblioteket, som i starten var hos frøken Stensgaard og senere på centralskolen.

Frøken Stensgaard var en meget myndig bibliotekar, som ikke tillod lån af hvad som helst og heller ikke for meget ad gangen.

Jeg var allerede dengang en meget hurtig læser og fik hurtigt smag for andre bøger end lige dem, der passede til min alder. Så jeg kom ofte et par gange om ugen og blev ofte overhørt i indholdet og diskuterede, om det nu kunne gå an at låne den type bøger i min alder.

Jeg husker tydeligt en langvarig kamp om at få lov til at låne Svend Hazels ”Døden på larvefødde” – i øvrigt lidt en skuffelse, da det endelig lykkedes.

Udover biblioteksbøger læste jeg stort set alt, hvad jeg kunne få fingrene i; tegneserier, cowboybøger om Walt Slade, krimier om Norman Conquest o.s.v. Læselidenskab har fulgt mig hele livet og er stadig vigtig.

Jeg troede i mange år, at jeg skulle være skolelærer, men de seneste år stod der politibetjent i fremtidsplanerne – et erhverv som i øvrigt blev kommenteret af et par af vore lærere, som ikke mente, at det var en levevej at stile efter med en realeksamen.

Jeg var ret høj, men også tynd, så jeg var nok ikke prototypen på en betjent.

Sidst på skoleåret besluttede jeg at skaffe mig en tænkepause og blive soldat, så i august 1965 forlod jeg Snedsted samtidig med Ruth, som var blevet optaget på postskolen i København.

Johannes Yde

Født 09-10-1947 nær Snedsted Kirke

SOM JEG HUSKER DET, sad tvillingerne Anders og Kristian og jeg ved siden af hinanden med benene dinglende ned fra bagenden af mælkevognen. Grusvejen med små vandpytter gled langsomt frem nedenunder. Til siderne var der grøfter og diger med enkelte små vindbøjede træer i skellet ind til markerne. Enkelte steder var der stabler af sneskærme, som stod klar til næste vinter. Vi holdt øje med kirketårnet i det fjerne, mens vi roligt kørte af sted. Vi var på eventyr ud i det ukendte. Vi havde nemlig fået lov til at køre med Johannes Gulddammer på hans mælketur hjem mod Beersted, hvor han boede. Jeg var lidt nervøs. Så langt hjemmefra, og kunne vi finde hjem igen? Men heldigvis var tvillingerne 1 år ældre end mig, og havde langt større erfaring om den vide verden.

Johannes Gulddammer var mælkekusk som bierhverv ved siden af sit lille husmandssted i Beersted. Med to heste foran en flad "gummivogn" kørte han hver morgen, også om søndagen, fra gård til gård og hentede mælkeunger hos landmændene i Beersted. Og så kørte han stille og roligt mod mejeriet i Snedsted. Han holdt ofte ind hos os på tilbagevejen fra mejeriet, fordi min far var købmand, og derfor ofte skulle have nogle varer med ham ud til bønderne. Når man nu kørte vejen! Eller blot for at snakke lidt.

Johannes var en tynd, slidt og stille mand. Han sad lidt sammensunket på bukken med en pibe i munden. Han havde kone og børn og et lille husmandssted, som man hverken kunne leve eller dø af. Derfor måtte han tidligt op, spænde hestene for vognen og af sted i alt slags vejr. Mælken skulle jo på mejeriet hver dag - også om vinteren. Var der blot lidt sne på vejene, stod jeg spændt og ventede på, om han i dag kom med hestslæden. Hvis han gjorde, kunne man høre ham på lang afstand, for så havde hestene fået bjælder på. Så var det rigtig vinter, og måske kunne man få en lille tur med på slæden.

Da vi nærmede os Beerstedgård, kunne vi kun lige ane spidsen af kirketårnet, og derfor hoppede vi af. Kirketårnet var vores holdepunkt, som skulle sikre os en sikker hjemtur.

Beerstedgård var en af de store gårde, og her boede Chr. Houe, som blev sognerådsformand i Snedsted. Han byggede mange år senere et hus ved siden af skolen i Snedsted, og fra vores klasse kunne vi ofte se ham træde ud på balkonen i slåbrok om formiddagen. Så kunne vores tysklærer Johansen hilse: "Da haben wir der Bürgermeister". Gården lå lidt tilbage trukket fra vejen med et stort velholdt stuehus og en stor have omgivet af høje træer. Syd for vejen lå Johannes Gulddammers husmandssted og trykkede sig lidt ind i bakken.

Vi begav os så hjemad på grusvejen. Passerede de to gårde, hvor brødrene Knudsen boede på hver sin, og lidt længere oppe Niels Pedersen. Det var gårde i den lidt større ende med ansatte karle og piger og to skorstene på stuehuset. Vi drejede så til venstre, da vi kom op til vejen ned til Todbøl. Vi traskede videre hen mod Niels Ringgårds ejendom, som lå på østsiden af vejen. Et lille trelænget husmandssted præget af generelt forfald. Ud til vejen lå møddingen kun 5 meter fra stalddøren. Et par brede planker førte henover hjulsporene og opad møddingen, hvor trillebøren lå vendt på hovedet. Syd for stuehuset lå deres tilgroede have omgivet af nogle træer.

Og så kunne vi se til vejs ende, for der lå vores hus, købmandsbutikken. Lige før vejen ramte huset svingede den udenom til højre og sluttede i et T-kryds ud til landevejen mellem Vildsund og Snedsted.

Mod vest, på den anden side af vejen, kunne vi se præstens have med de høje træer, som gik helt op til præstegården. Her overfor lå så forpagterboligen og lidt længere oppe mod vest Snedsted Kirke.

Når vi kiggede mod øst, kunne vi på sydsiden af landevejen se, hvor tvillingerne boede sammen med deres forældre Peter og Nina samt deres storebroder Jørgen. Og lige overfor dem et par aftægthuse, hvor der boede nogle ældre mennesker.

Købmandsforretningen

Det var midt i alt det, at jeg blev født i oktober 1947 ind i en familie med far, mor, storesøster og storebror. Mine forældre havde året forinden købt købmandsforretningen, som var en lille landforretning, hvis største fordel nok var, at den lå ud til den "store" landevej, som fra Vildsundbroen førte over Sundby til Snedsted og endte i Stenbjerg ved Vesterhavet. Oplandet til forretningen var landområderne Beersted og Elsted, hvor der boede en masse husmænd, nogle gårdejere og nogle landarbejdere.

Under krigen havde min far passet møllen hos mine bedsteforældre i Årup Mølle, og mor havde hjulpet mormor i manufakturforretningen. Men nu ville de være sig selv. Vi boede i købmandsforretningen indtil jeg blev 7 år, og for mig var det centrum i verden; og det er nok også rigtigt, at forretningen var centrum i det lille landområde. Mange boede ret isoleret dengang, og skulle man have

informationer og sladder, skulle man et ærinde op til købmanden. Så spændte man hesten for vognen eller pumpede cyklen eller gik. Her kunne man træffe andre, og i det mindste kunne købmanden fortælle lidt om, hvad der skete rundt omkring. Inde i forretningen var der en bænk, hvor kunderne kunne sidde og snakke og få en pibe tobak. Så der kunne sagtens gå en time eller to med at være ved købmanden. Så snakken gik, mens far og mor vejede mel, sukker, rosiner med mere op. Alt blev opbevaret i løsvægt og skulle så vejes op i poser efter kundens ønsker. Kaffen skulle kværnes, og petroleum skulle pumpes op. Det hele blev skrevet op i "æ kontrabog", som så skulle betales hver måned. Hvis landbokonerne leverede æg til far, blev det trukket fra regningen.

Far var fremragende til at få snakken til at gå. Han havde ikke de markante meninger, for som købmand skulle man jo optræde uden at støde nogen, og sladder skulle helst være af det positive, men han var en god formidler og vellidt. Dette var nok årsagen til at forretningen kunne køre rundt trods konkurrencen fra de mange købmænd (4-5) i stationsbyen Snedsted, som lå blot 1,5 km mod vest, en købmand i Todbøl mod nord og Brugsen og en købmand i Sundby mod øst.

Landevejen var efter datidens forhold ret trafikeret, og mange gjorde holdt ved vores forretning. En vognmand, som vi så ofte, var Robert Dreyer fra Mors. Han var en "stor" vognmand med flere biler, og altid med på det nyeste. Vi besøgte ham af og til på Mors. Han havde en volierye med kanariefugle, og så havde han grammofon. Hvilken luksus for en lille dreng. Han havde altid det nyeste, og på et tidspunkt købte vi en aflagt grammofon af ham. Som 6-årig fik jeg min første plade med "Anders & Britta" og en plade med sangen "Fra Engeland til Skotland". Vi fik også et bur med 2 kanariefugle.

Når der om sommeren var marked i Vildsund, kom der mange kreaturer og heste med tog til Snedsted Station. Herfra blev de så i store kobler trukket lige forbi vores forretning mod Vildsund. De blev trukket afsted på landevejen, hvilket gik uden problemer; for så mange biler kom der nu heller ikke.

Hedegårds rutebil til og fra Thisted kom forbi et par gange om dagen. På eftermiddagsturen havde rutebilen aviser med. Folk der boede langs vejen fik avisen smidt ud, hvor de boede. Mange, der boede længere væk, kunne hente avisen hos os, hvor der blev afleveret et helt bundt aviser.

Der var også en daglig fragtbil, som om morgenen startede i Stenbjerg og kørte til Thisted og hen på eftermiddagen den anden vej tilbage. Den blev drevet af

brødrene Jørgen og Theodor. Fra Thisted kom de med pakker fra engrosfirmaerne, når far havde bestilt kaffe og andet.

Far kørte også "landture". Det vil sige, at han et par dage om ugen kørte en rute til Elsted og til Beersted; faktisk kun 3-4 km, men da næsten ingen selv havde bil, var det besværligt for dem at transportere varer i større mængde. Folk kunne ringe og bestille varer, som far eller mor så målte op, pakkede ned og kørte ud med. Vores første bil var en ombygget Citroën af den gamle høje type. Den bagerste del var skåret af og erstattet af et lille lad. Senere købte far en stor brugt Chrysler. En rigtig gangsterbil, med klapsæder og plads til 8 personer. Her kunne bagsæderne tages ud og erstattes af en indsats, som bevirkede, at der var rigtig meget plads i bilen, når han kørte ud til kunderne.

Der var ikke mange, der havde bil der først i 50'erne; især ikke i Thy. Om søndagen kom folk kørende i jumpe med hesten spændt for eller på cykel til kirke. I enden af præstegårdsladen var der en stald, hvor hesten kunne "parkeres", mens bonden og konen var til gudstjeneste.

Der var også kun få, som havde telefon. Vi havde "Snedsted nr. 8", og mine bedsteforældre i møllen i Årup havde nr. 9. Når de nærmeste naboer skulle ringe, kom de over til os og lånte telefonen. Omvendt ringede deres familier ofte til os med en besked, og vi børn blev så sendt af sted med beskeden om, at tante Tove havde ringet om et eller andet.

Mine forældre oparbejdede i de syv år, de havde købmandsforretningen, en rimelig veldrevet forretning, men der var ikke plads til at slå ud med armene. Der skulle spares, hvor man kunne. Tøj blev syet om og lappet. Der var ikke noget, der hed ferie. Mine forældre havde højst en weekendtur til mors plejesøster Agnes i Esbjerg. Om søndagen samledes vi ofte hos mine bedsteforældre i Aarup Mølle til middag sammen mors søskende, og om sommeren kunne det ske, at hele familien i et par biler kørte på udflugt til et eller andet sted i Thy med medbragte madkurve.

Min tidlige barndom

Mine forældre have travlt med at passe forretningen, men jeg fik alligevel megen opmærksomhed og kærlighed, og de var jo hele tiden i nærheden. Mine søskende skændtes meget, men jeg var jo den lille, og dermed lidt udenfor det. Min storesøster var nok den, der lærte mig mest på det boglige område. Hun

forsøgte ihærdigt at lære mig at læse, da jeg var 5-6 år gammel. Min bror lærte mig at cykle, men ellers prøver man jo altid at efterabe "de store" som eksempelvis mine bedste legeskammerater "tvillingerne".

Jeg kunne tage med far på landture. Vores "unge pige" var et eller andet sted i huset, og mine søskende var der, når de ikke var i skole. Jeg kunne gå over til naboerne, som næsten altid havde tid til tage sig af mig. Kunne sammen med forpagterens Karen køre med hendes far ud med ornen, eller med Niels Ringgård i hestevognen op til foderstoffene i Brugsen i Snedsted. Det gav en enorm tryghed, og der skete hele tiden noget interessant og spændende med alle de forskellige mennesker, der kom i forretningen.

Den tjenestepige, som tog sig mest af mig var Gunhild. Hun var hos os i mine første 4 leveår. Gunhild kom fra "æ tow-etager" i Aarup, hvor hendes far havde være skomager. Jeg tror virkelig hun elskede mig, og hun passede mig op i alle ender og kanter.

Jeg var også med hende hjemme og overnattede hos hendes mor, som da var enke. Jeg husker hende som en meget gammel kone i sort tøj boende i en lille mørk indelukket lejlighed.

Gunhild var så rar, så rar, og jeg mødte hende siden langt op i alderen. Hun blev gift med en kommis, og senere fik de forretning i Thisted; købmand Skårup.

Når vi børn var alene hjemme, fik vi ofte lov til at "flotte os" med æggesnaps: æggeblomme med sukker. Det skulle røres godt og grundigt, hvilket Conny var ekspert i. Conny havde en veninde, som hed Åse, og hun besøgte os ofte. Hende var jeg meget begejstret for. Hun havde lange lyse fletninger, som nåede helt ned til taljen. Når jeg senere har mødt hende, fortalte hun ofte om dengang, jeg havde siddet stille og set på hende og så sagt: "Hvor ær do pæn, Åse".

Lørdagsvask og tøjvask

Der omkring 1950 var vask af såvel mennesker som tøj noget besværligere end nu. I modsætning til mange andre hjem havde vi et lille badeværelse med håndvask, WC og en zinkbalje på gulvet. Der var ikke varmt vand. Dette måtte man hente vand i køkkenet eller, når der var storvask" om lørdagen, i gruekedlen i vaskehuset.

Da vi i 1954 flyttede ned i Aarup Mølle, fik vi et badeværelse med flisebeklædt badekar og efter nogle år også varmt vandt. Og der var også her træk-og-slip, og så skete det ikke så sjældent, at septiktanken stoppede og måtte graves op. Så hentede man Viggo Nind, som kom kørende på sin "sofa-cykel", og så gik han i gang med at tømme tanken for lort ved hjælp af skovl og trillebør.

En anden vigtig begivenhed vedrørende personlig hygiejne skete, da vi i den nye centralskole begyndte at få to ugentlige gymnastiktimer med efterfølgende tvangsindlagte brusebade. For manges vedkommende var det ugens eneste bade. Og i det nye klubhus i fodboldklubben kom der også brusebad, som vi brugte efter træning og kamp.

Mor havde en vaskedag med "storvask" hver tredje eller fjerde uge, tror jeg. Her startede hun fra tidlig morgen med at tænde op under gruekedlen, og så stod det ellers på vask hele dagen. Tøj blev kogt, tøj blev skrubbet op ad vaskebrættet, og tøj blev skyllet og kørt gennem rullen, og så til sidst hængt op på lange tørresnore. Et kæmpe arbejde, som jo også gjorde, at man ikke skiftede tøj hver dag. Tøj blev brugt til det var "godt moget".

På et tidspunkt gik mine forældre sammen med naboer og købte en elektrisk vaskemaskine, som kunne bevæge tøjet rundt i sæbevandet. Maskinen blev så transporteret rundt mellem hjemmene på skift. Et lille fremskridt i alt det hårde arbejde, som et hjem krævede.

Rita og Niels Ringgård

Rita og Niels boede som nævnt i et lille husmandssted på vejen ned mod Beersted et par hundrede meter fra os. Et hvidt stuehus bygget sammen med stald og lade, som en lille trelænget gård. Lidt rodede omgivelser og ikke særlig velholdt, men søde og rare mennesker, som gav mig usigeligt megen varme. Jeg følte mig meget værdsat af dem, og det fortsatte langt op i voksenalderen. De havde en dreng, som hed Karl, som var 10 år ældre end mig, og så havde de på kirkegården et gravsted med en pige, som døde lige efter fødslen. Måske var jeg en slags erstatning for hende, de mistede?

Min søster prøvede, da jeg var 5, at lære mig at stave, og da det lykkedes mig at kunne stave til KYKKELIKY, fik jeg 5 kroner af Niels og Rita. Det var mange penge i 1952; især for dem. Der var ingen lås i deres dør, men når de tog i byen,

satte de en hegnspæl for døren, således at man vidste, at de ikke var hjemme. Så var der jo ingen grund til at gå ind!

Jeg holdt meget af dem, men selvom jeg ikke var så gammel, kunne jeg godt se, at der ikke var så rent som hjemme. De havde ikke rindende vand, men pumpe vandet op fra en brønd i bryggerset, og de havde ikke wc, men satte sig ude i stalden bag køerne. Det var faktisk ikke usædvanligt.

Niels gik meget op i vejret, og når vi var inde i middagspausen, skulle han altid hen og banke på barometret og se, om trykket steg eller faldt, og det væsentligste at høre i radioen var vejrmedlingen. Hvad var trykket og vindstyrken over Blåvands Hug og Jærens Rev? Blev det regn? Måske gjorde alle landmænd det?

Fra jeg var 4-5 år gik jeg meget omme hos Niels. Jeg var med ham i stalden og i marken. Niels spredte kunstgødning med hånden ved at gå med en bønneformet bakke på maven og en ske til at tage gødningen op og sprede den med i jævne bevægelser. Jeg fik også det samme samt en "så-gy-lu" (en hvid bøllehat magen til den Niels brugte om sommeren) på hovedet, og så gik vi side om side op og ned ad marken.

Niels' stolthed var hans heste, gule nordbagger. Med dem tog han på dyrskuer og ungskeer og hjembragte ofte præmier. Den gamle hed Lissy og var stille og rolig. Den vidste nøjagtigt, hvad den skulle, og det var nok derfor, jeg fik lov til at køre med den, fra jeg var 5 år. Når vi kørte roer eller korn ind fra marken, kørte jeg hestevognen frem, mens Niels læssede, og det skete også, at jeg kørte hjem med læsset vogn og ind i laden. Hvilken stolthed for mig, og hvilken ros jeg fik fra Niels og Rita selv om, det var Lissy, der gjorde som forventet. Jeg gjorde som 5-årig ingen gavn, men alligevel tog Niels sig tid til, at jeg var med alle vegne. Jeg fik også min egen fork til at læse roer med. Niels kunne tage 4 på en gang, mens jeg kun med stor anstrengelse kunne hive en enkelt roe op i vognen.

Niels og Rita kunne jo knapt leve af deres lille landbrug, og Niels supplerede også med andet arbejde. I efterårs- og vintertiden kørte han med tærskemaskinen rundt på gårdene for at tærsk korn. Niels var "ilægger", hvilket var det mest betydningsfulde job på tærskværket. Kornnegene skulle nemlig lægges i maskinen, således at man fik en jævn belastning. Et støvet og beskidt arbejde, som betød, at man mange dage efter hostede sort slim op. Jeg prøvede det selv senere ude ved min onkel i Nørhå. Niels fik da også, som mange andre

landmænd inkl. min onkel nogle lungeproblemer (tærskelunger), da han blev ældre. Han var også snefoged, hvilket betød, at han havde ansvaret for at kalde folk sammen, når vejene om vinteren skulle ryddes for sne med håndkraft. Der var ganske vist nogle vognmænd, som kørte rundt med sneplove foran deres lastbiler, men det var begrænset, hvad de kunne flytte af sne dengang. Vi børn så altid spændt efter, om Evald Bertelsen skulle komme med sneploven. Vi syntes, at han kørte "helt vildt", men reelt skulle der ikke meget sne til før, også han måtte give op. Derefter var der kun håndkraft tilbage, men det gav så et afbræk for alle de landarbejdere, der gik uden job i hele vintersæsonen, hvor der hverken var arbejde i landbruget, på vejene eller i byggeriet.

Tvillingerne

På sydsiden af landevejen 100 meter fra os boede Peter og Nina Kveiborg med deres tre drenge. Tvillingerne Anders og Kristian var 1 år ældre end mig, og de var i de år mine nærmeste legekammerater. De var kvikke og dygtige på alle måder, og jeg skulle virkelig oppe mig for at følge med. Så det var lærerigt. Deres far Peter var vel blevet husmand, fordi der ikke var så meget andet, man kunne blive dengang på landet i Thy. Han var optaget af så meget andet end landbrug, og skilte sig lidt ud fra de andre mænd på egnen. Peter tog om sommeren ned til Vildsund for at bade. Man kunne se ham på cyklen med håndklæde og badebukser i bagagebæreren på vej mod øst. Folk forstod det ikke, for i starten af 50'erne var badning ikke en luksus, man brugte i Thy. Han spillede også på harmonika, og lærte også drengene at spille lidt, og så "gjorde han sig klog" på mangt og meget. Peter burde nok have været skolelærer, så han kunne have brugt de evner, han jo havde; men det blev til gengæld hans tre drenge, som alle fik en læreruddannelse på Nr. Nissum Seminarium.

Deres husmandssted blev passet af hele familien. Når roerne skulle udtyndes gik Peter forrest og hakkede dem i buske, og så kom drengene kravlende bagefter med sække om knæene og lugede roerne, så der kun stod een roeplante tilbage. Tvillingerne blev virkelig holdt i gang.

Når jeg tænker tilbage på Nina, mærker jeg altid duften af friskbagt sigtebrød. At komme ind til eftermiddagssaftvand og få friskbagt sigtebrød med smør står stadig for mig, som noget helt specielt at huske tilbage på. Og Ninas sigtebrød var fantastisk og bedre end det, jeg fik hjemme.

Vores lege havde meget med landbrug at gøre. Eksempelvis havde vi "pallekøer", som var kridtsten med hul i. De fik en snor og var så køer, der skulle på græs. I sandkassen lavede vi også marker, som skulle harves og sås til. Vi lavede lange gange og huler i høet inde i laden. Vi ledte efter firekløvere i kløvermarken og kælkede om vinteren ned af oldtidshøjene, tvillingehøje, som lå på deres mark. Og Peter havde selv snedkereret tvillingernes kælke.

Tvillingerne startede i skolen 1 år før mig. De var da lige flyttet til Årup og startede derfor i landsbyskolen der, hvor vi mødtes igen, da vi også flyttede til Årup. De solgte husmandsstedet til Jesper Jespersen også kaldet "Jesper-tow-gång". De havde en pige, som hed Else Marie og var et par år yngre end mig. Derfor havde jeg et års tid, hvor jeg kun havde piger at lege med; hende og så Karen L.C.

L.C. og Magda

L.C. og Magda Jensen var forpagtere af præstegården. De var et par små rare runde mennesker, og deres datter hed Karen. Karen var også et år ældre end mig, og hende legede jeg også ofte med. Måske var det sammen med hende, at jeg legede med dukker. På et tidspunkt begyndte min storebror og hans kammerater at drille mig med, at jeg havde en dukke. Så måtte jeg jo vise mig som en "rigtig" dreng. Jeg kravlede op på en stol og hoppede så ned på celluloid dukken, og så kunne den ikke bruges mere.

Der var kun lidt jord til præstegården, og L.C. måtte lave mange andre ting for at få det til at køre rundt. Han blev en slags handelsmand. Han formidlede salg af duer, kaniner m.m.. Rundt fra gårdene kunne man aflevere, hvad man nu havde af den slags til ham, og han sendte det videre til slagting. L.C. havde også et par orner, som han kørte rundt med til landmændene så de kunne få bedækket deres søer, og han købte og solgte også smågrise. Han havde en lille brun bil med lad, hvor der var plads til et par bokse til nogle grise. Karen og jeg kørte ofte med ham ud, når søerne skulle bedækkes. Det var et håndgribeligt indblik i forplantningens gåde.

Kultur i barndommen

Omkring Snedsted var der ikke ret meget kulturliv i klassisk forstand, men der skete dog noget. Der var et bibliotek, der blev holdt "Højskole-aftener" med

inviterede foredragsholdere, og der var biograf i Snedsted. Der blev opført di-
lettant på kroen i Snedsted, og på Hotel Ålborg i Thisted kom der af og til tea-
terforestillinger. I min familie (min mors) betød højskolebevægelsen meget.
Som de fleste børn fra "gårdmandsklassen" havde hun været på højskole - Da-
nebod Højskole. Min mors familie var meget engageret i Frimenigheden i Hund-
borg, Hundborg Friskole og Ungdomsskolen, og var meget optaget af gymnastik
og samfundsforhold i øvrigt. Mine forældre var kristne af grundtvigiansk obser-
vans, og de var gift i Frimenigheden i Hundborg. Min mor læste fadervor med
os. Min far sang ofte for os og altid, når han kørte bil. Min søster læste lidt for
mig i nogle børnebøger; eksempelvis nogle illustrerede hæfter med gendigtning
af historier fra Saxos Krønike. Og så fik jeg som 6-årig min første grammofon-
plade.

Min mors familie havde altid været meget engageret i gymnastik (Ollerup gym-
nastik), og da jeg var 5 år skulle jeg også begynde. Jeg startede sammen med
Anders og Kristian. Vores leder hed Hans Egeberg, og da jeg ikke selv kunne
cykle til Snedsted, var det så heldigt, at jeg kunne køre med ham på hans cykel,
hvor jeg sad bagpå. Det foregik i Forsamlingshuset i Snedsted. Vi havde alle små
sorte "gymnastik-bukser" og ingen sko på. Som børn var vi alle meget discipli-
nerede dengang. Jeg husker således en dreng, som ikke turde spørge om lov til
at gå på toilettet, hvilket bevirkede, at han pludselig stod midt på gulvet og tis-
sede i bukserne.

I Snedsted var der søndagsskole, hvor jeg enkelte gange var med min søster.
Men da mine forældre ikke ville tvinge mig, blev det aldrig rigtigt noget for mig.

Mine første biograffilm så jeg som 7-årig, da vi lige var flyttet til Snedsted by.
Det var dog ikke den store succes. Da jeg så "Far til Fire i Sneen" måtte jeg styrte
ud af biografen, da Lille-Per var blevet væk. Og da jeg så "Snehvide og de Syv
Små Dvæрге" måtte jeg gemme mig bag stoleryggen, da heksen stod og svovlede
oppe på klipperne.

I præsteboligen boede pastor Emil Gregersen. Gregersen døbte og konfirme-
rede mig og mine søskende. Han var vist den lette udgave af en grundtvigiansk
præst. Der blev sagt det, der skulle siges, men ellers var der ikke meget religiøst
eller kulturelt over ham. Jeg tror ikke, at han på nogen måde prægede sognet.
Men lidt anderledes og fin var han da. Præsten, lægen og skolelæreren var jo de
eneste "uddannede" omkring Snedsted. Så man havde på mange måder stor re-
spekt for dem; og så kunne man jo også grine lidt af dem som "va så fikn på 'et".

Det væsentligste jeg husker fra konfirmationsforberedelsen hos Gregersen er ordet: BERISHIT, som er hebræisk og betyder "I begyndelsen", hvilket er starten på Det gamle Testamente. Men ellers var det under det forløb, at jeg indså med mig selv, at jeg ikke kunne finde nogen mening i kristendommen. Jeg havde faktisk lyst til at springe fra konfirmationen, men det ville have været helt uhørt i Snedsted dengang; så det havde jeg ikke modet til. Men jeg følte mig lidt falsk på konfirmationsdagen.

Snedsted By

Da jeg var 7 år købte mine forældre morfars og mormors forretning i Aarup. De solgte købmandsforretningen inden vi kunne flytte ind i Aarup Mølle, og derfor måtte vi i 3 måneder bo i Snedsted By. Vi flyttede ind i en lejlighed i et dobbelthus på hovedgaden lige overfor mejeriet. Så vi kunne sidde inde i vores stue og kigge ud på den store aktivitet på mejeriet, hvor hestevogne og traktorvogne afleverede mælken tidligt om morgenen. Det var altid spændende.

Mine forældre var altså på vej fra købmandsforretningen (1 km. øst for Snedsted) til at overtage møllen i Aarup (2 km. vest for Snedsted) efter mine bedste forældre. Så familiens opmærksomhed i de måneder, vi boede i Snedsted, var rettet mod Aarup, og allerede sidst på året flyttede vi så videre ned til Aarup Mølle. Min storesøster var da blevet konfirmeret og begyndte at arbejde, og min broder startede på Hurup Mellem- og Realskole efter 5. klasse.

Vores lejlighed blev overtaget af min fars forældre, som solgte deres husmandssted i Hundborg. De kom så nærmere flere af deres børn, som boede i og omkring Snedsted: min far, Dagny, Svend og Viggo.

Landsbyen Aarup

Aarup blev så det sted, jeg voksede op, fra jeg var 7 år, til jeg flyttede til Århus som 19-årig i 1967. Det er herfra, jeg husker mest, og det er vel også den tid i livet, som præger en ganske afgørende.

Aarup var en lille hyggelig landsby på det tidspunkt. Byen var opstået omkring de to å-løb, som her løber sammen og fortsætter ud gennem Nørhå Sø for at løbe ud i Limfjorden ved Krik.

Omkring åen opstod i 1800-tallet en vandmølle, et farveri og et væveri. Min morfar købte Aarup Vandmølle i 1914, og her blev min mor født i 1915. På grund af regulering af å-systemet i 20'erne måtte vandmøllen, farveriet og væveriet nedlægges, og min morfar byggede ny foderstofforretning og privatbolig. I stedet for vand blev det nu vind, som skulle drive kværnene i møllet.

Det var her, vi flyttede ind i et ganske stort hus, som rummede en manufakturforretning, som min mor drev, og en foderstofforretning, som min far drev. Der var herudover meget aktivitet i landsbyen. Der var smeden Marius Andersen, hønseri og rugeri drevet af Ejner Yde, købmand Bredahl, en cykelhandler, tømrer Jens Kirk, maskinstation ved Jens Skodkjær og dertil 5-6 huse samt "æ tow etager", hvor der var 4 lejligheder. Lige omkring byen lå 4 større gårde: Damgård med familien Søndergård, hvis ene søn var gift med min fars søster Dagny; Enggård, hvor min mors fætter Chr. Yde boede. På den anden side af åen lå Neesgård, som ejedes af Chr. Andersen, hvis datter blev gift med min morbroder Chr. Yde (Kes). Syd for byen lå Aarup Møllegård med familien Jacobsen samt en gård beboet af Niels Bredahl. Længere vestpå (1,5 km) i Nørhå boede min morbroder Kes sammen med Grethe (fra Neesgård), og yderligere 0,5 km. længere ude mod vest min moster Else sammen med Jens Nørgård Lyhne, som kom fra en anden stor gård, som hed Midholm mellem Hundborg og Årup. I et lille hus, som hed Dally, boede mine bedsteforældre Johannes og Jensine Yde.

I dette lille bysamfund var der 15-18 børn; nogle lidt ældre og nogle lidt yngre, men børn jeg kunne lege med. Aarup havde det, man forbinder med et gammelt landsbymiljø: Forretninger, landbrug, tætte familiebånd, tæt naboskab og mange legende børn. Så det var for mig på mange måder et godt sted at vokse op.

I huset havde min mor altid en pige til at hjælpe sig, da hun jo også skulle passe manufakturforretningen.

Ude i møllen arbejdede Martin Clausen, som de første mange år spiste middag hos os. Det betød, at der blev lavet varmt middag til kl. 12 alle hverdage inkl. lørdage. Det skete ofte, at der var andre, der skulle spise med. Det kunne være vognmænd, kunder eller håndværkere, som var i nærheden. Alle blev budt. Og så var der jo også eftermiddagskaffe kl. 15, og her var der altid kunder eller personale, som deltog.

Jeg var altså også her meget tæt på mine forældres arbejde. De var altid omkring mig sammen med de ansatte. Jeg kunne altid henvende mig til nogen, hvis jeg havde behov for det, men ellers passede man sig selv. De voksne satte ikke en i gang med leg, og de legede ikke sammen med en. Man måtte selv udnytte de lege- og beskæftigelsesmuligheder, der var omkring en. Men der var en masse at få inspiration af. Man kunne gå ned til åen og smide sten i vandet eller fiske. Man kunne sparke bold op af en af dørene i udbygningerne. Man kunne arbejde på en hytte omme blandt træerne i haven, og så kunne man selvfølgelig cykle en tur og se, om der var andre børn, som ville lege. Eller man kunne gå over til smeden og se på, at to mænd stod ved essen og med store hamre bankede hestesko ud af et stykke jern. Eller måske være med nede hos Ejnar Yde, når han rugede æg ud – se de små kyllinger arbejde sig ud gennem æggeskallerne.

På de lyse sommeraftener kunne vi ofte være over 10 børn, som legede eksempelvis "to-mand-frem-for-en-enke-løb" eller "Antonius".

De fleste af mine kammerater, som kom fra gårdene, blev oplasket med at hjælpe til fra en meget ung alder. Ofte mange timer dagligt. Jeg slap ikke helt, men var en del ude hos min morbror Kes i Øster Krogsgård i høsten, og når roerne skulle tage op. Kes havde en stor gul Renault traktor, som jeg skulle køre. Koblingen var meget hård, og for at træde den ned måtte jeg presse skulderen mod rygstødet på sædet. En gang skulle jeg køre roetoppe op til ensilage-beholderen, som lå ved opkørslen til laden. Jeg standsede lidt for tidligt, og ville så køre lidt frem igen, og så løftede traktorens næse sig langt op i luften, før jeg i sidste øjeblik fik koblet ud. Jeg følte virkeligt, at jeg så døden i øjnene.

Aarup Mølle

Korn & Foderstoffer samt Mode & Manufaktur.

Min far blev altså møller. Vi havde på taget en vindmølle, som drev kværnene i mølleriet. Der var flere slags kværne, så man kunne lave "grutning" til grisene og valset havre til hestene. Det foregik mest på den måde, at landmændene i hestevogn kom til møllen med ex. 4 sække bygkorn. Det blev så kørt igennem kværnen, og nogle dage senere hentede de så "grutningen". En lidt besværlig måde, men der i 50'erne og 60'erne havde de små landmænd ikke selv kværne i modsætning til de større gårde, som evt. selv havde en vindmølle ovenpå laden.

Som tiden gik, var der også flere, som fik elmotorer til at trække en kværn, og andre brugte deres traktor til det.

Desuden indkøbte far også specialfoder til høns, grise og køer samt såsæd fra nogle store foderstofforretninger i Aalborg. Det blev så solgt videre til landmændene. Kunstgødning var også en stor artikel: Salpeter og NPK-gødning.

Foderstofferne fra Aalborg blev hentet af lokale vognmænd. Når de så kom hjem med det, skulle det læses af, hvilket skete ved, at man på ryggen bar sækkene ind på lageret. Det var sække, som vejede fra 50 – 100 kg. Både min bror og jeg hjalp med det, da vi blev store og stærke nok.

At anvende en vindmølle til produktionen var lidt besværligt. Den krævede meget vedligeholdelse. Møllen skulle hvert år bankes for rust og males. Diverse klapper og bolte skulle smøres. Møllestenene skulle "billes". Det betyder, at de skulle løftes fri, hvorpå man med hammer og mejsel skærpede de riller i stenen, som gør at kornet bliver fordelt og malet.

Så med tiden blev vindmøllen forældet. I 1960 blev møllen taget ned, og i stedet fik vi en eldrebet "slagmølle".

Far kørte også ud til landmændene med foderstofferne. Her skulle sække også bæres ind på deres lager, som nogle steder lå på stueloftet, hvor man skulle op af stejle trapper. Jeg kørte utallige ture med ham. Mens han var inde og få kaffe og evt. betaling, brugte jeg ofte tiden til at køre rundt på gårdspladsen i lastbilerne (de var ikke så store); så jeg fik tidlig rutinen i at køre bil.

Min mor drev Mode & manufakturforretningen. Her solgte hun stoffer som metervarer, sokker og skjorter, knapper og tråde og 100 andre småting. Forretningen havde min mormor startet omkring 1915 nede i den gamle vandmølle. Kunderne kom gerne cyklende fra Nørhå, Sønderhå, Midholm og andre steder fra.

Ved det årlige "Udsalg" var der travlhed. Der kom mange kunder, og alle blev budt ind i privaten, hvor der blev serveret kaffe, boller og kager.

De første år tror jeg, at det var en nogenlunde forretning, men op i 60'erne, da flere og flere fik bil, trak handelen mod Snedsted og Thisted. Omkring 1965 lukkede mor forretningen.

Aarup skole

I Snedsted sogn var der i 50'erne 3 små skoler med kun en lærer – Årup, Elsted og Snedsted By. Og så Den store Skole med 2 lærere. Skolerne i Årup og Elsted førte børnene helt op til konfirmationen efter 7. klasse. Jeg skulle være startet i Den Store Skole 1. april 1955, men da vi skulle flytte, først midlertidigt til Snedsted og så senere til Årup, startede jeg først i Snedsted By-skole en måned senere.

Min storesøster fulgte mig første dag ned i skolen hos frøken Steensgård. Jeg kom til at sidde ved siden af Bertel Wust (efternavnet skyldtes, at han far var ostehandler), som i de kommende år blev en af mine venner i skole og til sport.

Jeg begyndte, straks vi var flyttet ned i møllen, i Aarup Skole. Der var kun een lærer – Rolighed Christensen. Om formiddagen underviste han de store – 4. til 7. klasse og kl. 13 mødte de yngste – 1. til 3. klasse, og de gik til kl. 16. Der gik ca. 46 børn i skolen med ca. 20 i "æ bette Klas" og 30 i "æ stur Klas".

Der var kun et klasseværelse. I klasseværelset var der en stor kakkellovn, og ved siden af den stod en spand med koks. Roligheds kone fyrede hver morgen op i ovnen, så der var nogenlunde varmt, når de ældste mødte kl. 8. I løbet af dagen skulle der smides brændsel ind i ovnen. Det blev børnene ofte bedt om at gøre, og vi skulle også hente koks ude i udhuset. Ved indgangen i entreen var der på væggen knager til vores tøj samt en reol med bokse til hjemmesko/træsko. Vi skulle altid skifte, når vi gik ud eller ind. Roligheds kone sørgede for rengøringen; så vi skulle ikke svine mere end højst nødvendigt.

Hvad lærte vi så i skolen? Vi lærte at stå ret ved siden af bordet, når læreren kom ind, at sidde stille, og at række hånden op, når man ville spørge eller svare. Men det med disciplinen, tror jeg nu ikke, gav læreren store problemer. Det var noget, vi næsten alle var vokset op med hjemme fra, og Rolighed havde vist også en naturlig autoritet og distance. Der var ikke nogen tæt relation mellem eleverne og læreren. Jeg tror aldrig, at han "snakkede" med nogen af os. Hvis der var nogen, som var ked af det, måtte vi selv ordne det på en eller anden måde. Man kom ikke ind til "et trøstende ord".

Med tre årgange i samme klasse skulle det naturligvis være differentieret undervisning, men vi undervistes også ofte i det samme, og så var der jo mulighed for at lytte med, når de ældre blev undervist. Så jeg tror faktisk, at vi lærte de basale ting udmærket, men nogen stor pædagogisk oplevelse var det næppe. Vi

lærte at skrive bogstaver og tal samt at læse og at regne. Desuden også lidt geografi og bibelhistorie.

Jeg gik i skolen i 4 år, og nåede således at komme op i "æ stur klas". Til min/vores store held blev der i 1959 oprettet en ny "centralskole" i Snedsted, hvilket betød at kommunens 4 små skoler blev nedlagt. Også dengang var der protester mod skolelukningerne: skolen lå for langt væk (2 km.) og var for stor etc.. Der blev samtidig ansat en række nye lærere, hvoraf en del kom lige fra seminariet. Så det var en helt ny pædagogik, som blev præsenteret for os.

Barn i Aarup

I 50'erne var der børn i næsten alle huse i Aarup by – ca. 19 børn i 1957. Her kan nævnes: Bitten Besby; Jørgen og Niels Mønsted; Æ møllers Tage og Johannes; Jørgen og Verner Smé; Per og Karen Yde fra "æ hønseri"; Åse Tousgård; Evald fra Havreholm, Jørn Skodkjær; Nina, Gunnar og Helge fra Enggård, Jens fra Neesgård, Jens-towetager, Mogens Harkjær og hans lillebror. Og så var der nok 6 mindre børn, som vi ikke kunne lege med. Og rundt på gårdene omkring Aarup var der også en del børn på trods af, at de fleste blev smidt ud hjemmefra, når de var blevet konfirmeret.

Jeg legede meget med Jørgen Smé, som boede lige skråt over for os. Vi var jævnaldrende og fulgtes meget ad. Vi sad ved siden af hinanden i skolen i Aarup, og vi begyndte også at spille fodbold samtidigt, da vi var otte år. Vore forældre købte støvler til os; jeg fik støvler nr. 39 og Jørgen nr. 37. Støvlerne var dyre, og blev derfor købt til at vokse i. Den sommer var vi i Agger for at spille en kamp på lilleput-holdet. Jeg husker, at jeg ramte bolden med en flot vristspark, og bolden susede af sted mod mål, og så 2 meter efter kom min støvle i en flot bue. Det var pinligt.

Vi cyklede meget. Satte pap i forhjulet og legede, at vi kørte på motorcykler. Kørte op og ned af grøfter. Lavede en cykelbane på vores mark med hoppebakker, sving og andre forhindringer under inspiration fra motocrossbanerne i Skjoldborg og på Mors, hvor vi flere gange var med vore fædre og brødre til motocross-stævner. Jeg havde en lille blå cykel, og derfor skulle jeg forestille at være "Kontor-Kaj", som kørte på en lille 250 cm² motorcykel. De store drenge (Verner-Smé og Neesgård-Jens) deltog også, og vi kørte nogle drabelige løb.

Vi brugte meget tid nede ved åen. Kastede sten efter vandrotter (mosegrise), fiskede eller soppede. På de varmeste sommerdage badede vi også i "æ strøm-kanal" ovre ved Havreholm. "Æ strøm-kanal", som udspringer oppe fra Sjørring Sø, var dengang meget ren med sandbund og var fin at bade i.

I sommerferien kunne man også gå til svømmeundervisning nede ved Vildsund Strand. Den sommer, vi startede, kørte en flok drenge i samlet flok ned ad den store bakke til Vildsund. Mit forhjul kom for tæt på en af de andres pedal, og jeg blev kastet hen over styret, og blev udstyret med asfalt-eksem overalt. Inden mine sår var helet, var sæsonen ved at være slut, og jeg blev aldrig en super-svømmer.

Vi kunne også om vinteren gå til danseundervisning på kroen i Snedsted. En fru Rasmussen kom op fra Holstebro og underviste de små pøder i dansens mysterier. Det blev aldrig det helt store. Jeg "glemte" det ofte: først skulle man vaskes, så skulle man have fint tøj på, og så skulle man cykle de 2 km til Snedsted. Curling-børn var et ukendt begreb dengang.

Mine forældre købte som de første i Aarup et fjernsyn. Der blev sat en ca. 10 meter høj antenne op på huset, og så skulle man fange signalerne fra enten Holstebro eller Aalborg. Billederne var ofte lidt grynede og så naturligvis sort-hvid. Når der blev sendt fodbold med Real Madrid (Puskas, Di Stefano og Garincha) eller andre af de store hold i udlandet, kom næsten alle mænd fra byen op til os for at se det på fjernsynet. Vi kunne let være en 10-15 stykker i stuen. Og lørdag eftermiddag blev der sendt Robin Hood af Sherwood og lørdag aften TV-i-Tivoli.

Centralskolen

I 1959 begyndte alle børn fra Snedsted kommune samt de store fra Nørhå-Stenbjerg kommune i den nye Centralskole i Snedsted. En ny moderne skole og en masse nye lærere. Der var to klasser per årgang, og jeg startede i 5.a.

Det var helt sikkert af afgørende betydning for mange af os, at Centralskolen blev oprettet. Vi fik mange nye fag på et helt andet niveau end, hvad årgangene før os havde oplevet. Det blev mere naturligt at supplere med 8. klasse eller realeksamen (1., 2. og 3. real), og dermed stod alle uddannelsesmuligheder åbne for os. Før centralskolen var de fleste gået ud af skolen efter 7. klasse. Ganske få

var efter 5. klasse startet i Mellemskole enten i Hurup eller Thisted, og af dem fortsatte endnu færre på gymnasiet.

I Aarup Skole erindrer jeg ikke, at jeg havde lektier for hjemme. I centralskolen begyndte der at komme lektier, og jeg fik også interesse for at lave lektier. Også fordi vi fik mere interessante fag, som kemi, fysisk, matematik, historie m.m.. Men vi havde også "salmevers". Til kristendomstimerne blev vi hørt i salmevers. Jeg læste det for det meste i frikvarteret før timen, så jeg kunne huske det en times tid, og så var det væk igen. Vi diskuterede aldrig, hvad der stod i salmerne; opgaven var alene, at remse det op. En skam for religion er jo ret interessant at diskutere.

I 7. klasse begyndte "alvoren" så småt at gå op for én. Skulle man ud af skolen efter 7., skulle man i 8. klasse eller skulle man i realen? Jeg valgte sammen med 18 andre realklassen. Altså ca. 1/3 i realen, 1/3 i 8. klasse og 1/3 ud af skolen. En ret hård opdeling, som blev gjort i samarbejde mellem forældre og lærere. De væsentligste kriterier var sociale forhold og skolekundskaber. Der var hos mange ja vel de fleste ikke tradition for at fortsætte en skoleuddannelse udover 7. klasse, og der var ikke krav om det. Mange familier havde også dårligt råd – børnene skulle ud at tjene deres egne penge. Og så er der spørgsmålet om kundskaber. Lærerne gjorde givetvis meget for, at de "meget dygtige" skulle fortsætte.

Vores klasselærer og dansklærer i realen var Kathe Johansen. Hun kom til at betyde meget for mange af os. Hun snakkede med os, hørte på os, tog os alvorligt og lod os diskutere. Det var ikke noget givet hos Thy-børn dengang. Mange af os var ret tilbageholdende. Man førte sig ikke frem, og man var tilbageholdende med at stå op i en forsamling og ytre sig. Sådan havde jeg det i det mindste. Og så var der det med sproget. Jeg var som de fleste vokset op med thybo-mål, og nu i skolen skulle vi så helst over i det rigsdanske. Det gjorde det ikke lettere.

Kathe Johansen introducerede os for litteratur. Der blev fortalt og læst op. Vi købte alle en bog, og så gik de 18 bøger rundt på skift til alle. Min litteraturlæsning var så småt begyndt i 5. - 6. klasse med at læse romaner i Familiejournalen og Hjemmet. Så Jan-bøgerne, Walt Slade (cowboy-bøger), Drengene, artikler i Det Bedste, og så mere gængs litteratur i 1. og 2. real. Og så begyndte jeg at læse Jyllandsposten og Thisted Amtstidende dagligt.

Kathe Johansens mand hed Gustav Johansen, og var vores tysk- og historielærer. Han åbnede op for min interesse for historie, og Gustav Johansen sørgede

også for, at vi fik muligheder for at læse Politikens Skoleavis, og derved kom vi også ind på at snakke politik.

En anden lærer, som betød meget for mig, var Niels Braad. Han var vores gymnastiklærer og meget håndbold interesseret. Som skolehold blev vi tilmeldt en indendørsturnering i håndbold, og indenfor KFUM oprettede han et voksent håndboldhold. Og vi var ganske gode.

Jeg var meget glad for at gå i skole, og også meget bevidst om, hvad skolen kunne betyde for ens fremtid. Jeg var helt klar over, at det var mit eget ansvar at få noget ud af det. Jeg lavede mit skolearbejde uden at bruge for meget tid på det. Jeg ville gerne gøre det godt, men stræbte ingenlunde efter at være den bedste – det var nok meget realistisk. Mine forældre var til de to årlige samtaler på skolen, og de skulle underskrive karakterbogen, men ellers havde de ikke noget med skolearbejdet at gøre. De kendte jo ikke noget til matematik og udenlandske sprog.

Mit sportsliv

Sporten kom til at betyde meget for mig, og jeg brugte megen tid på det. I Snedsted kunne man kun lave gymnastik samt spille fodbold, badminton og håndbold, og jeg deltog i det hele. Når jeg brugte så meget tid på det, var det selvfølgelig, fordi jeg var rimelig god til det uden, at jeg på nogen måde brillerede. I modsætning til det var og er jeg næsten tonedøv, hvilket har været et af de "traumer", som jeg har måtte bære med mig i livet.

Jeg startede med fodbold som 8-årig i mine store støvler med læderknopper. De her læderknopper gav ofte problemer. De blev banket ind i lædersålen med små søm, som gik igennem sålen og skulle bøjes på indersiden. Her kunne de af og til genere og stikke op i fodsålen. Knopperne var ret store, hvilket gav problemer i sommertiden, når banen var hård. Knopperne kunne også gå løse, og så måtte de bankes ind igen eller erstattes med nye. Vores træner Henry Svankjær, som boede i klubhuset, kunne banke nye knopper på. Han havde sådan en lille sko-armbolt og en hammer, og så fiktede han det.

Fodboldene var i starten læderbolde uden overfladebehandling. Når de blev våde blev de tunge som et ondt år. De var for os lilleputter meget svære at skyde til, og hvis man satte hovedet til en bold, fik man en mindre hjernerystelse og

kunne have ondt i hovedet længe efter. Senere fik vi bolde med en gummihinde på, men de måtte kun bruges til kamp.

Vi havde fra fødselsårene 1946-48 en flok drenge, som var ganske gode til at spille fodbold: Jan Ringgård, Bertel Jespersen, Gunnar Jensen, Børge Søndergård, Jens Vestergård, Preben Thinggård, Svend Christensen og mig selv. Både som drengehold og som juniore kom vi til at spille uden for Thy. Vi var bl.a. i Randers, Viborg, Holstebro, Struer, Nykøbing, og vi så selvfølgelig os selv som kommende stjerner. Børge, Bertel og jeg var også til udtagelsesstævne til JBU's hold. Børges far kørte os til Aalborg, hvor vi skulle vise os frem på Changs baner. Jeg tror, jeg var på banen i 10 minutter, og kun rørte bolden et par gange. Jeg var hunde nervøs ved at stå overfor spillere fra kæmpe store byer som Aalborg – de snakkede så fint og kunne så meget. Kun Børge gik videre til næste omgang, hvor han så blev pillet ud. Til gengæld blev vi flere gange udtaget til Thy's udvalgte hold.

Så længere blev vores karriere ikke, men der var jo nogle frynsegoder ved at være rimelig god til fodbold. Ikke mindst da vi så snart, vi var blevet 16, blev rykket op på bedste herrehold i serie 2. Det gav lidt prestige i byen, og ikke mindst blandt pigerne.

Drenge/herre håndbold var som noget nyt startet af vores gymnastiklærer Niels Braad omkring 1960. Vi trænede ikke håndbold, men deltog kun i turneringer og stævner. Drengeholdet opnåede at blive Amtsmestre i tæt kamp med Thisted og Hundborg. Braad tilmeldte også et herrehold til KFUM's sommerturnering. På KFUM-holdet havde vi kun to voksne (lærerne Braad og Langdahl), men vi klarede os alligevel ganske pænt mod de andre. Dette foregik udenfor Snedsted Idrætsforeningen, som følte sig lidt provokeret. Så det endte med, at de også måtte tage drenge- og herrehåndbold op som en del af Snedsted Idrætsforening.

I de år blev der bygget en privat hal nede i Dyrehaven i Vildsund. Det var hal nr. 2 i Thy, og dermed åbnede det op for at spille håndbold også om vinteren. Lærer Dissing fra Hundborg stod for et drenge amts hold, og under hans ledelse begyndte nogle af os (Kristian, Børge og jeg) rigtig håndboldtræning sammen med drenge fra især Thisted og Hundborg. Med det hold spillede vi mod andre amts hold rundt i Jylland.

Teenager i Snedsted

At være teenager kan være svært og hårdt men også spændende. Alt det der med pigerne – kan de lide én? – tager man sig ordentlig ud? – gør man indtryk? Det startede med Brylcreeme i håret. James Dean var på mode, og håret skulle sidde som hans. Først vand og så Brylcreeme i håret. Så sikre et stort fald fortil, og så undgå at det kom i uorden. Så var den hjemme.

Så var der det med tøj. Modetøj i kendte mærker fandtes ikke, så det ræs var vi fri for, men vi ville dog gerne se pæne ud. Jeg havde en lille fordel med, at min mor havde en trikotageforretning, men der blev dog ikke ruttet med udgifterne. Til konfirmation fik jeg omsyet et jakkesæt, og så fik jeg en tweedjakke desuden.

Om sommeren skulle man være flot brun. Jeg lå og svedte i solen så meget som muligt; og selvfølgelig uden solcreme.

Vi havde vel alle fantasier om det der med piger. Det var rigtig spændende, at blive inviteret til konfirmationseftergilde hos årgangene 1-2 år ældre end os selv. Der var noget med at lyset blev slukket, og så skulle pigerne flytte sig fra knæ til knæ. Voldsomt! Og da det var os, som skulle konfirmeres, blev det endnu mere spændende – vi var jo næsten voksne! Vi lyttede til Radio Luxembourg, og så kom Jørgen de Mylius i 1963 med "Efter Skoletid". Elvis og Cliff var på toppen, og vi dansede til "Are You Lonesome to Night" og "Kiss me Quick". Og jeg fik i konfirmationsgave en transistorradio, og vi kunne ligge på Vildsund Strand og høre musik og spille meget smarte.

Vi var nogle drenge i vores realklasse, som så en del til pigerne fra årgangen under os: Hanne, Solvej, Nina, Kris og Gurli. Vi var mere eller mindre på skift kærestes – i al uskyldighed - med dem, og vi holdt mange hyggeaftener sammen, især oppe hos Hanne. I dag > 55 år senere er Hanne gift med Bertel og Nina med Børge!

Det der med sex kørte selvfølgelig rundt i hovedet på os. Informationer fik vi især gennem kammeraterne, og hvad man nu hørte af frække historier om diverse andre. Lidt seksualundervisning var der dog kommet i skolen. Så vidt jeg husker var der en bog, og så kunne vi selv læse. Lærer Andersen var vist for genert til at gennemgå det. Man var usikker, følte sig bagud, og var dårlig til at snakke reelt om det. Det var rodet.

Efter konfirmationen måtte man også begynde at "gå til bal", og det var jo noget nyt og spændende. At have mod på at gå hen og bukke for en pige og spørge, om hun ville danse med én! At risikere at hun sagde "nej"! Og så danse med hende og finde ud af, hvor tæt det kunne blive! Jeg var ikke så ofte til bal. For det meste kun i Snedsted, men i en senere alder også andre steder i Thy. Men her begyndte der også at vise sig en forskel mellem dem, som gik ud af skolen efter 7. eller 8. klasse og os andre. De første tjente penge, mens vi andre skulle bede om hver en krone hos vore forældre. De første havde også råd til at købe øl og andet spiritus, mens vi andre ikke havde. De første kørte på knallert, mens vi andre cyklede.

Farvel til Snedsted Skole

I 2. real skulle vi tage stilling til, om vi ønskede at komme på gymnasiet. Det havde jeg aldrig været i tvivl om, at jeg gerne ville. Vi var tre fra klassen, som efter 2. real i 1964 fortsatte på gymnasiet i Thisted. Med andre ord var det kun 3 ud af årgangens godt 50 elever, som fortsatte til en gymnasial uddannelse. At det blev os tre skyldtes ikke, at vi var de dygtigste, men mange andre grunde. Der var ikke tradition for boglig uddannelse i Thy. I årgangens forældrekræds var det kun Peter Dohn, som havde en far (dyrelæge) med lang uddannelse. En del forældre havde ikke råd til, at børnene skulle "fodres" i 5 år udover 7. klasse. Og så var der selvfølgelig mange i årgangen, som bare gerne ville ud af skolen og tjene deres egne penge.

Mit farvel til Snedsted Skole blev dog først i 1965, da jeg fik lov til at følge mine gamle klassekammerater på en tur til Østrig efter, at de havde fået realeksamen. Turen blev ledet af Kathe Johansen, og var en fantastisk tur, som på flere måder satte skellet mellem barndom og ungdom. Det blev så min afsked med gode år i Snedsted skole og en god og tryk barndom.

Kristian Kveiborg

Født 01-07-1946 nær Snedsted Kirke

Tiden på Præstegårds mark

Lige efter afslutningen af 2. verdenskrig blev der født mange børn i Danmark. Det skyldtes sikkert glæden over freden. Jeg og min tvillingbror Anders tilhører også den store generation fra 1946.

Vi blev født den 1. juli hjemme på et lille husmandssted øst for præstegården i Snedsted. Der var ikke ret meget jord til ejendommen, vist nok 14 tdr. sæd. Tdr. sæd er, så vidt jeg ved, et arealmål, der brugtes i Thy. Jeg tror, det er 10.000 kvadratalen, der svarer til 3.940 kvadratmeter. Det svarer således til ca. 5,5 ha. Min storebror Jørgen, der er 3 år ældre end mig, har fortalt, at besætningen bestod af 4 køer, nogle kalve, 1 so, nogle smågrise, 2 heste og nogle høns. Endvidere var der nogle bistader.

Min mor har fortalt, at hendes far frarådede mine forældre at købe ejendommen, da de blev gift i 1942. En familie kunne ikke leve af en ejendom af denne størrelse, så det ville betyde, at min far måtte tage noget arbejde uden for hjemmet, og så måtte mor passe børn og dyr. Efter høsten kørte ejeren af en maskinstation rundt til landmændene med et tærskværk, og der arbejdede far som kornbærer. På de fleste ejendomme blev kornet båret op på stueloftet og fungerede som isolation om vinteren. Kornet blev fyldt i 100 kilos sække og båret op på loftet. Det må have været et utroligt hårdt arbejde, men der var ikke noget, der hed arbejdstilsyn den gang. Om vinteren blev min far, som de øvrige lodsejere, udkommanderet til at rydde vejene for sne. Arbejdet var offentligt ombud og blev styret af snefogeden. Som jeg husker det, var der

meget sne om vinteren. Min far havde aldrig ønsket at være landmand. Han ville gerne have været dyrlæge, men det fik han ikke lov til. Alternativt kunne han ønske sig at blive smed eller lære et andet håndværk, men det lå nok i kortene, at hans forældre ønskede at han skulle overtage deres lille landbrug på et tidspunkt.

Ejendommen var en statsejendom udstykket fra præstegården. Disse ejendomme var belånt med indekslån, hvilket betød, at mine forældre skyldte mere end de havde lånt, da de solgte ejendommen efter 12 år. Der var fine bygninger til ejendommen. I stuehuset var der en forgang med adgang til et værelse og til stuen. Fra bryggerset, der var bygget sammen med staldbygningerne, var der adgang til køkkenet, hvorfra der var adgang til soveværelse og stue. I bryggerset var der en trappe til loftet, og under trappen var der et toilet, et gammeldags das. Vandpumpen var, så vidt jeg husker, også placeret i bryggerset. Det var først et par år efter min fødsel, at der blev lagt elektricitet ind i huset. På et tidspunkt købte mine forældre sammen med en række naboer en elektrisk vaskemaskine. Det varme vand fra gruekedlen blev hældt i vaskemaskinen og tøjet blev lagt i sammen med vaskepulver. Maskinen kørte tøjet rundt, indtil det var rent. På maskinen var monteret en vridemaskine, som var to tromler, der blev trukket rundt med håndkraft. Tøjet blev kørt mellem tromlerne, så vandet blev klemt ud af tøjet. Der var konstrueret en vogn, som vaskemaskinen kunne stå på. Så var det let at transportere maskinen rundt til de enkelte steder, der så havde en fast vaskedag ca. hver fjortende dag.

Købmandsfamilien Janne og Christian boede på den anden side af vejen, lidt mod vest hvor vejen gik mod Beersted. Deres yngste barn Johannes, der var et år yngre end os, var vores bedste legekammerat. Så vidt jeg husker, legede vi mest hjemme hos os, i hvert fald om sommeren. Så legede vi ude, for der var mest plads i stald og lade samt have og marker. Magda og L.C. (jeg husker ikke andre navne på dem) boede i forpagterboligen til præstegården. De havde en datter Karen, der havde samme alder som mig. Jeg husker hende kun som Karen L.C, og hende legede vi også en del med, men hun måtte finde sig i at lege drengelege. Om vinteren kørte vi meget på slæde. Der var et par gravhøje på vores mark, så der var en fin kælkebakke. Min far lavede slæder til Anders

og mig. De kørte utrolig godt. Min storebror havde fået en købt kælke, men den var ikke nær så god. Et år til jul fik Anders og jeg hver en traktor af træ, som far selv lavede. Senere lavede han en tærskemaskine af træ. Vi kunne putte græs ned foroven, og så kunne vi tage det ud i enden af maskinen. Af udseende mindede det meget om en rigtig gammeldags tærskemaskine. Vi legede også noget, man i dag sikkert vil kalde rollelege. Jeg kan huske at Anders engang legede præst og Johannes og jeg var menighed. Han brugte et bistade som prædikestol, og da han bankede hårdt på taget for at understrege ordene, fik han mange bistik.

Selv om der var tid til at lege, skulle vi også hjælpe til derhjemme. Når der skulle tyndes roer, hakkede far roerne i buske. Så kravlede vi bagefter og tyndede ud, så der kun stod en plante tilbage i hver busk. For at skåne både bukser og knæ fik vi en gødningssæk af papir bundet om knæene. Om efteråret gravede far kartoflerne op, og så kravlede vi bagefter og samlede dem op. I høsttiden høstede far et skår omkring marken med le. Kornet blev så bundet i neg. Man tog nogle af stråene og lavede et bånd, som så blev bundet omkring en passende mængde korn. Når det var gjort, kom min farfar fra Årup med sin selvbinder, der blev trukket af 3 heste. Selvbinderen høstede kornet og bandt det i neg. En fin opfindelse, der gjorde det meget lettere at høste. Negene blev så sat op mod hinanden, så det kunne tørre nogle dage. Herefter blev negene kørt hjem og sat i en stor stak, så det var klar til at blive tærsket. Jens Skodkjær fra Årup (han hed sikkert Skadekær) havde en lille maskinstation med traktor, gødningsspreder og en tærskemaskine. Han kørte så rundt til de små ejendomme og tærskede kornet. Som før nævnt var min far med som kornbærer, og man kunne godt nå at tærske for 3 til 4 ejendommen på en dag. Når man var færdig et sted skulle arbejderne som regel have noget at spise. Det var ofte varm mad, og ikke sjælden kyllingesteg. Far fortalte, at når man havde fået kyllingesteg flere gange om dagen, flere dage i træk, kunne man godt blive træt af denne ellers udmærkede ret.

På en lille landejendom som vores var man i stor udstrækning selvforsynende med fødevarer. Man havde mælk, æg og kartofler hele året og om sommeren var der grønsager og frugt i køkkenhaven. Der blev slagtet en gris til jul og

måske en mere i løbet af året. Der var mere fedt på grisene dengang end i dag, og en del af flæsket blev saltet. Flere af ugens middagsretter var stegt flæsk. Det var flæskesvær med en bred fedtkant, der blev helt sprøstegt. Dertil kartofler og mælkesovs. Det smagte rigtig godt. Kødet blev parteret og pakket i passende pakker og kørt til frysehuset i Snedsted. Pakkerne blev forsynet med en seddel med et nummer. En tilsvarende seddel havde mor hjemme, og på den stod der, hvad der var i pakken. Vi børn blev så sendt afsted efter kødet, når det skulle bruges. En stor del blev hakket til fars til frikadeller og kødboller. Jeg kan ikke huske, at vi nogensinde fik oksekød. En gang imellem blev der købt hestefars hos slagteren. Det var noget billigere end oksekødet, og så fik vi hakkebøf. En gang om ugen kom fiskemanden. Han hed Christoffer og boede mellem Nørhå og Stenbjerg. Så vidt jeg husker kørte han i en lille bil. Han havde et stift ben, og når han skulle ud af bilen måtte han have hånden til hjælp for at bøje knæet, så han kunne komme ud. Mens vi boede på ejendommen byggede mine forældre et fritliggende hønsehus. Æggene blev solgt til købmanden på den anden side af vejen. Når der blev handlet hos købmanden var det på kredit. Indkøbet blev skrevet ind i kontrabogen, og der blev så afregnet hver måned, når mælkepengene fra mejeriet gik ind på kontoen. Indtægterne fra æggesalget blev så trukket fra på kontrabogen. Hvis der var æg, hvor skallen var revnet, kunne de ikke sælges til købmanden, som jo skulle sælge dem videre. Disse knækæg blev leveret hos bager Landbo i Snedsted søndag morgen. Han kunne bruge dem i bageriet, og så fik far rundstykker med hjem.

Min farmor døde da jeg var ca. 1 år gammel, og min faster boede derfor hjemme hos min farfar. Når vi skulle besøge mine bedsteforældre i Sperring, hvor min mors forældre boede, eller i Årup, hvor min farfar og min faster boede, blev den ene hest spændt for jumben. Det var et fint åbent hestekøretøj med sæder i begge sider. Der var høje sider, så der var ryglæn til sæderne, og i bagenden var der en dør. Der var to lygter foran og en holder til kørepisken. Den blev dog mest brugt til at slå knald med. Når vi skulle køre hjem om aftenen lå Anders og jeg under sæderne og sov. Selv om afstandene mellem de enkelte familiemedlemmer ikke var særlig stor var transporten besværlig. Derfor var cyklen også det mest benyttede køretøj. Anders og jeg var heller

ikke ret gamle, før vi lærte at cykle. Der blev så købt et par brugte cykler hos cykelhandler Ejnar Jensen, og så var det lettere at have børn med på tur. Vores ejendom lå lige ud til landevejen mellem Stenbjerg og Vildsund, og Hedegårds rutebil, der kørte på ruten mellem Stenbjerg og Thisted, gik lige forbi. Der var derfor god forbindelse til hovedbyen Thisted.

Man skulle begynde at gå i skole det år, man fyldte 7, men det fulgte ikke kalenderåret. Skoleåret gik fra 1. april, og var man født senest udgangen af juni kunne børnene begynde lige før de fyldte 7 år. Da Anders og jeg blev født den 1. juli var vi derfor næsten 8 år før vi kom i skole. Vi begyndte skolegangen i Snedsted skole, som lå lidt nord for byen på vejen mod Gjersbøl og Todbøl. Det er den vej, der i dag hedder Ved Dammen. Der var en bolig i hver ende af skolen. Der boede førstelæreren Søltoft i den ene, og i den anden boede Præstgård. Der var to klasselokaler, og der kunne undervises to klasser om formiddagen og to klasser om eftermiddagen. Der var 7-års skolegang, og hver klasse bestod af to årgange undtagen sidste klasse. I Snedsted by var der en forskole, hvor Frøken Steensgaard var eneste lærer, forskolelærer. Jeg ved ikke, hvor gamle børnene fra byen var, når de kom i Snedsted skole hos Søltoft og Præstgård. Anders og jeg begyndte i skolen 1. april og gik der indtil sommerferien, altså knap 3 måneder. Vi flyttede til Årup til august, da mine forældre overtog min bedstefars ejendom. Jeg tror ikke, der var noget, der hed mobning, men der var mange børn, der blev drillet. Jeg tror ikke, jeg drillede andre, men der var en dreng, der blev drillet rigtig meget. Engang, da han blev drillet, søgte han støtte hos mig, men jeg afviste ham. Jeg glemmer aldrig, hvordan han ligesom sank lidt sammen i skuldrene, og glansen forsvandt fra hans øjne. Jeg husker det stadig meget tydeligt.

Barndommen i Årup

Mine forældre overtog min bedstefars ejendom til august 1954. Ejendommen lå lidt syd for landevejen mellem Årup og Snedsted. Langs med landevejen lå Årup skole og nogle huse og nogle landejendomme. Mellem vores ejendom og landevejen lå en lille ejendom, og her boede Anna og Ove Overgaard. Anna var hjemmegående og passede de få dyr, der var til ejendommen, og

Ove arbejdede på teglværket i Sundby. De havde en søn, Karl Egon, der var et år ældre end Anders og mig, og ham legede vi rigtig meget med.

Bygningerne til vores nye hjem var meget gamle. Fra bryggerset var der et trin op til køkkenet, og til den anden side gik døren direkte ud til kostalden. I bryggerset var der en muret gruekedel, som skulle varmes op med brænde eller tørv. Fra køkkenet var der en dør til dagligstuen, hvor kakkelovnen stod i et hjørne. Ved siden af kakkelovnen var der en rist ind til ”den pæne stue”, hvor der ikke var nogen varmekilde. Denne stue blev kun brugt til jul, og når der var inviteret gæster. Møblerne i stuen var derfor lidt klamme og mugne, og det tog et par dage at varme stuen op, og det var nødvendigt at lade døren mellem stuerne stå åbent. Fra dagligstuen var der desuden to døre, en ud til forgangen og en til et lille kammer, der var adgangen til soveværelset. Kakkelovnen og brændekomfuret i køkkenet var de eneste varmekilder i stuehuset. Loftshøjden i kostalden var så lav, at far ikke kunne gå oprejst i kobåsene. Mellem kostalden og svinestalden lå hestestalden, hvorfra der var adgang til laden. Fra gårdspladsen var der adgang til et gammeldags das. Der var dog malkemaskine og en transportabel elmotor, der trak en pumpe, der pumpede vand i to store vandtrug af cement, en inde i stalden og en lige udenfor på gårdspladsen.

Der gik dog heller ikke mere end et par år før alle udbygninger blev væltet og der blev bygget ny stald og lade. Far lavede selv tegningerne til byggeriet og udførte en stor del af arbejdet med hjælp fra et par arbejdsmænd. I den ene side af bygningen var laden, og i den anden side var staldbygningen med hestestald i den ene ende, kobåse i den ene side og svinestier i den anden side. I den anden ende var der et stort hønsehus. Helt igennem en meget velfungerende indretning. Mellem laden og bryggerset blev der lavet en mellembygning, hvor der blev indrettet et toilet med træk og slip, et vaskerum og to værelser.

Ud over at bygningerne var gamle, var markerne også upraktiske. Det meste af arealet på ca. 24 tdr. sæd lå omkring ejendommen, men derudover var der et lille stykke mose nord for skolen, ca. 1 km. fra ejendommen. Endvidere var der en eng ved åen et par km. vest for Årup. Adgangen dertil var ad en

markvej, der gik gennem andre ejendommers marker. Om sommeren kom store kalve og kvier på græs på engen.

Som andre børn på landet måtte vi også tage del i det daglige arbejde. Hver dag skulle der hjælpes ved fodring af såvel kvæg som grise. Om foråret skulle der tyndes roer ud, og en gang mere skulle der hakkes ukrudt væk, så det ikke tog næringen fra roerne. Når der blev slået hø, skulle det sættes i stak, så det kunne tørre. Stakkene blev sat på såkaldte ryttere, der var 3 lange granrafter sat i en trekant med en rafte på tværs, så der kom luft ind under høet. I høsttiden blev kornet høstet med selvbinder, og så skulle vi sætte negene op mod hinanden, så regnvand kunne løbe af. Kornet var ikke så modent, som det er nu, hvor det bliver høstet med mejetærsker. Derfor stod det nogle dage og tørrede inden det blev kørt hjem på gårdspladsen i en stor stak. Så kom Jens Skodkjær med sin tærskemaskine, og kornet blev båret op på loftet i stuehuset, og halmen blev ført med en transportør op på staldloftet eller stablet i laden. Da min far var med tærskemaskinen som kornbærer, måtte vi børn arbejde en hel del i den tid. Senere købte far en lille tærskemaskine, og så blev kornet kørt direkte ind på staldloftet og i laden. Det blev så tærsket lidt efter lidt, efterhånden som det skulle bruges. Det betød så, at der ikke kom korn på stueloftet, og det gik ud over isoleringen. Derfor var der meget koldt i soveværelset om vinteren, og der var tit rim på dynen om morgenen. Om efteråret skulle roerne tages op. Vi havde en roeoptager, der samtidig skar toppen af sukkerroerne og samlede roerne fra to rækker. Roerne blev med fork læsset i arbejdsvognen og kørt i en kule, der blev dækket med halm og jord. Roetoppene blev lavet til ensilage. En daglig opgave hele sommeren, fra forår til efterår, var at cykle de ca. 3 km. ned i engen og pumpe vand fra åen op i et vandtrug til kvierne og gå en runde hele vejen rundt om folden for at se, om hegnet var i orden. Far var meget glad for sine to Nordbagger, der blev brugt som trækdyr. Da min storebror var 3 år ældre end Anders og mig, var det ham, der lavede markarbejde, når der skulle hjælpes. På et tidspunkt blev hestene afløst af en gammel traktor, en Fordson Major. Så vidt jeg husker, beholdt vi dog hestene, der således gik på aftægt. Vi fik også lov til at hjælpe hos en nabo, Jensine og Chr. Johannesen, der havde en ejendom lige over for skolen. De havde en søn, Alfred, der var 11 år ældre end mig. Han var karl

derhjemme, og det var meget sjovere at hjælpe ham i marken, end at arbejde hjemme. De solgte dog på et tidspunkt ejendommen og flyttede til Snedsted, og Alfred flyttede til Hammerum og fik arbejde på et cementstøberi. Han blev senere tømrermester i Nr. Snede. Mælkekusken og posten fik altid kaffe på deres runde, og en fast dag i turnus var det hos os. En kontrolassistent, der kontrollerede kvaliteten af mælken fik også kaffe, når han kom. Det var sjovt, for han kunne spille Trædballehus Polka på mundharpe. Når han kom, fandt vi vores mundharpe frem og lokkede ham til at spille. Far havde en gammel trækharmonika og en blokfløjte, og vi fik en mundharpe, så selv om jeg ikke er fra et hjem med klaver, var der dog musik i hjemmet. Det var Anders, der var bedst til at spille.

Ugens højdepunkt var lørdag eftermiddag, hvor bager Landbo fra Snedsted kom på landtur. Mor bagte selv sigtebrød, men rugbrødet blev købt hos bageren. Ofte havde han gammelt wienerbrød med. Det var det wienerbrød og kager, der ikke var blevet solgt i løbet af ugen i byen. For 1½ kr. kunne man få en stor pose, og så blev der spist til eftermiddagskaffen. Vi blev meget skuffede, hvis der var blevet udsolgt i løbet af ugen. Hvis en maskine gik i stykker, og det var noget, man ikke selv kunne lave, blev der sendt bud efter smeden i Årup. Så var det ofte smedevenden Niels Hangaard, der kom. Han kom på en Nimbus med en flad sidevogn, hvor han havde sit værktøj. Vi fik ham ofte til at køre et par omgange på gårdspladsen med sidevognen oppe i luften, ja han kunne køre helt fra Snedsted til Årup uden at sidevognens hjul rørte vejbanen.

I ugen op til jul havde købmand Bredahl i Årup åbent til hen på aftenen. Så blev der købt ind til højtiden. Jeg tror ikke, der blev købt særlig meget, men dog gerne lidt slik og et par appelsiner. Efter handlen var der kaffe i en stue ved siden af butikken, og så gik snakken med de andre handlende. Da far var jæger, og harejagten sluttede 18. december, var menuen juleaften altid haresteg.

Nytårsaften blev fejret med nytårsløjer. Efter aftensmaden gik vi ud, forsynet med nytårsskyts, hundepistol med propper og kinesere. Da det kunne være svært at tænde kineserne, var vi udstyret med et par cerutter til at tænde med.

Hvis cerutterne slap op, gik vi ind til Chr. Johannesen og ønskede godt nytår og fik suppleret op. Vi havde som regel hilst på om eftermiddagen og set vores snit til at åbne en dør i udbygningerne, så vi kunne komme ind om aftenen og gemme de redskaber, der skulle bruges i stalden om morgenen.

Det var ikke nogen guldgrube at have et lille landbrug. Hvis mine forældre havde nogle grise, der skulle sendes til slagteriet, var det ikke usædvanligt at de fik et forskud, så de kunne betale terminen. De havde op mod 400 høns og leverede rugeæg til et rugeri i Villerslev, og det gav en fast indtægt sammen med mælkepengene. Når hønsene blev sendt til fjerkræslagteriet, blev der suppleret op med daggamle hønekyllinger. Der blev så også købt ca. 50 usorterede kyllinger, dvs. både høne- og hanekyllinger. Når hanekyllingerne var store nok, blev de slagtet og var ofte på middagsbordet om søndagen.

Da min bedstefar døde et par år efter flytningen, arvede min far lidt penge, og dem brugte han til at få et kørekort, og senere købte han en gammel bil, en Ford A årgang 1929.

Selv om vi børn havde en del pligter, var der også tid til leg. Vi legede mest med Karl Egon, men jeg fik også en god kammerat i skolen, Preben Kristensen. Jeg tror, vi kaldte ham Preben Fynbo, hvorfor ved jeg ikke. Han var fra et lille husmandssted i Gjersbøl. Så vidt jeg husker, arbejdede hans far på jernstøberiet i Sundby. Han abonnerede på et tegneseriehæfte Wild West med Kaptajn Micky, Fuzzy og Dr. Salasso, så der var altid godt læsestof. Da far læste meget, gerne rejsebeskrivelser, var det helt naturligt, at vi lånte bøger på biblioteket, der var placeret på forskolen i Snedsted, og Frk. Steensgaard var bibliotekar. Jeg kan huske, at jeg læste Navarones kanoner som 12-årig. Vi var også med til fødselsdage hos drengene nede i Årup by. Så blev der leget cowboy og indianere eller røvere og politi rundt i hele området. Vi brugte meget tid på at skyde med slangebøsser og bue og pil. På sejlene på en selvbinder var der nogle lange flade pinde til at stive sejlet af. De var et par meter lange og var fortræffelige til at lave flitsbuer af, og med pile lavet af opbindingspinde til blomster, kunne vi let skyde op til 100 meter, så det var ikke et helt ufarligt legetøj. Om sommeren fik vi ofte lov til at cykle til Vildsund for at bade, og om vinteren stod vi meget på skøjter. Vi fik et par

brugte skøjter, det ene par var fars fra hans barndom, og så cyklede vi til gården Ulstrup mellem Årup og Hundborg. Der var der en branddam, som var en fin skøjtebane. Skøjterne skulle skrues på gummistøvlerne, og spændes fast om fødderne med et par læderremme. De gik dog ofte af, og måtte spændes på igen. Derved blev vanterne våde, og vi frøs utrolig meget om fingrene og tærne, når vi cyklede de ca. 4 km. hjem. Det var ren tortur, når fingre og tær igen skulle tøres op. Datteren fra Ulstrup kunne ikke kende forskel på Anders og mig. En gang havde vi et par grønne og et par brune vanter på. Så kunne hun kende os på dem. Men så drillede vi hende og byttede, så vi havde en af hver på, men det var ikke så svært, for den ene havde en grøn og en brun, mens den anden havde en brun og en grøn. Vi kælkede også meget. Der var en gravhøj på vores mark, og det var en rigtig god kælkebane. Far købte af og til tømmer på strandauktion til reparationer. En gang lavede han et par ski af et par meget tynde og lette brædder. Han bukkede den ene ende ved at varme den op med damp fra gruekedlen og sætte den i spænd. Vi sparkede foden ind under en rem lavet af cykeldæk, og så kunne vi glide afsted. Der var dog ingen rille i sålen, så skiene gled ud til siden, så det blev aldrig den store succes. Jeg kunne også godt lide at fiske. Jeg havde en fiskestang af bambus med et fiskehjul af grøn plastik. Så cyklede jeg hen til en lille sø ved gården Tyrhove, der lå mellem Årup og Hørsted. En gang, jeg var cyklet hen for at fiske, blev det et forfærdeligt tordenvejr, og jeg måtte skynde mig hjem. Da lynet slog ned ikke ret langt væk, måtte jeg skyndsomt søge ly hos en nabo. Da hverken mine forældre eller naboen havde telefon, var mor og far meget bekymret for mig, men jeg kom hjem i god behold. Da vi fik lov til at lege efter skoletid, måtte vi ofte arbejde en times tid eller to efter aftensmaden. Der skulle som regel tærskes lidt korn, så der var til de næste dage.

Da Karl Egon fik en lillesøster, var vi ofte barnepige sammen med ham. En gang havde vi sparet sammen og købt en pakke cigaretter, som vi gemte i deres garage. De skulle jo gerne vare et godt stykke tid, så vi delte en enkelt cigaret, når vi passede Mona, som lillesøsteren hed. Ove fandt dog cigaretterne, som han og Anna røg engang vi legede hos dem. Der blev ikke

på noget tidspunkt nævnt, at det var vores, hvilket de naturligvis var klar over. Fin pædagogik.

Tiden i Årup skole

Selv om vi kun flyttede ca. 3 km. vestpå, var det alligevel en hel ny tilværelse. Vi begyndte i Årup skole umiddelbart efter flytningen. Årup skole var en to-classes skole med store klasse og lille klasse. Der var 3 årgange i lille klasse og 4 årgange i store klasse. Anders og jeg startede i lille klasse, mens vores storebror Jørgen begyndte i store klasse. Store klasse gik i skole om formiddagen, og vi små gik fra kl. 13 til 16. Skolen havde et klasselokale i den ene ende af bygningen, og lærer Rolighed Christensen havde en lejlighed i den anden ende. Om vinteren måtte han eller hans kone fyre op i kakkelovnen i klasselokalet om morgenen, så der var varme når eleverne mødte klokken 8. Til skolen hørte en stor have og en gårdsplads, der var skolegården.

De faste fag i skolen var dansk, regning og bibelhistorie med salmevers. Derudover havde vi en gang imellem geografi og historie. Der var ikke en gymnastiksal, men om sommeren cyklede vi nogle gange til Snedsted og spillede fodbold på stadion. Jeg kan ikke huske, om det kun var drengene, eller om pigerne også var med og evt. dyrkede anden idræt. I frikvartererne legede vi på gårdspladsen eller i haven, men vi måtte ikke spise æblerne. En gang imellem kom nogle af drengene op at slås, bl.a. mig, men så bankede Rolighed på ruden, og så faldt der ro over gemytterne. Jeg kan ikke huske, at Rolighed nogensinde brugte korporlig afstraffelse, hvad der ikke var ualmindeligt. Frikvartererne var af forskellig længde og blev lagt, hvor det passede bedst ind i undervisningen.

Disciplinerne i dansk var mundtlig dansk med læsning, og skriftlig dansk med diktat og genfortælling. Læreren læste en historie højt to gange, og så skulle vi elever skriftlig genfortælle historien. Når vi havde diktat byttede vi hæfte med sidekammeraten for at rette for stavfejl. Ud over skriftlig regning i regnebogen havde vi meget hovedregning. En gang om året, tror jeg, kom skolekommissionen på inspektion, og børnene, og nok ikke mindst læreren,

var til eksamen. Medlemmerne skulle så se vores diktathæfter og regnehæfter for at se, om vi havde lært noget. De skulle også høre os i salmevers, og om vi var gode til hovedregning, og det var vi. Rolighed nævnte i ret hurtig rækkefølge en række tal, som skulle ganges, lægges sammen, trækkes fra og divideres, og kommissionsmedlemmerne faldt meget hurtigt fra, men det gjorde vi ikke. Vi vidste nemlig, at på et tidspunkt blev der sagt gange med 0, og så var det med at være vågen. Der kom så et par små tal, der skulle lægges sammen eller ganges, og når vi så blev bedt om facit, sad hele flokken med fingeren i vejret. Meget imponerende.

Den store begivenhed i skolen var udflugten til zoologisk have i Aalborg. Mor smurte en lækker madpakke med æg og sardiner og en sodavand. Vi kørte så med rutebilen til Thisted, hvor vi steg på Skinnebussen, som gik fra Thisted til Aalborg gennem en række byer, bl.a. Fjerritslev. Denne togforbindelse blev i 1969 nedlagt og erstattet af busforbindelser.

Skinnebus ved Thisted station i 1969. Foto: J. Hagger Jensen.

Jeg kan ikke huske, hvor ofte vi var på udflugt, men i de 5 år jeg gik i Årup skole, var vi på udflugt til Aalborg mindst 2 gange.

Centralskolen i Snedsted

I 1958 blev der vedtaget en ny skolelov, der sidestillede land- og byskoler. Folkeskolen omfattede nu en 7-årig hovedskole, der kunne suppleres med en

8./9. klasse eller en treårig realafdeling. Der blev derfor bygget en ny skole i Snedsted, og alle elever fra de to skoler i Snedsted samt skolerne i Elsted og Årup begyndte i den nye skole den 1. august 1959, og de gamle skoler blev nedlagt. De ældste elever kom i 7. klasse, og jeg begyndte i 6. klasse.

6.a Snedsted Centralskole 1959

Der blev ansat mange nye lærere, og den nye skoleinspektør hed Gunnar Jensen. Rolighed gik på pension, mens de øvrige lærere fra de gamle skoler fortsatte på den nye skole, og Søltoft blev viceskoleinspektør. Vi fik mange nye fag, som jeg slet ikke kendte, men det var meget spændende. Jeg fik Præstgård som klasselærer, og han underviste i dansk og engelsk, og til matematik havde jeg Bråd. Det var nok de to lærere, der betød mest for mig, men jeg var også glad for de andre lærere, jeg havde.

Lærerkollegiet Snedsted Centralskole 1959

Hvis de elever, der begyndte i 7. klasse, ville fortsætte i 8. klasse eller 1. real måtte de til Thisted. En enkelt elev, Flemming Nielsen, der kom fra Elsted skole, valgte derfor at gå 2 år i 7. klasse, så han kunne fortsætte i realskolen i Snedsted. Han kom i klasse med mig og blev min bedste skolekammerat, mens jeg gik på skolen i Snedsted. Det var jo en blandet flok fra 3 skoler, der begyndte i 6. og 7. klasse, og en gang imellem meddelte jungletrommerne, at der var arrangeret slagsmål bag biografen efter skoletid. Den gang kunne drenge slås på en fair måde. Man slog kun på kroppen, og tog man livtag, var kampen afgjort, når den ene part lå på jorden.

Efter konfirmationen i 7. klasse valgte nogle elever at gå ud af skolen, mens resten fordelte sig i 8. klasse eller 1. real, som både Anders og jeg valgte.

Konfirmationsbillede fra 1961 med pastor Gregersen

Når vi blev konfirmeret, var det almindeligt med et ungdomsgilde rundt omkring i hjemmene. Her var både drenge og piger med, og så blev der leget forskellige lege. Et af de mere spændende var at ”bytte kone i mørke”. Drengene sad på en stol i en rundkreds i stuen, hvor lyset blev slukket. Pigerne havde et nummer og skulle sidde på drengenes knæ. Drengene kaldte så på et nummer, og den pågældende pige skulle så flytte hen til drengen, der havde kaldt. Hvis en pige havde fundet ud af, at hun sad hos en dreng, hun godt kunne lide, kunne der godt kaldes forgæves.

Da vi begyndte i 1. real, kom der også elever fra Stenbjerg og Nørhå, og en enkelt elev kom fra Vildsund. Han måtte hver dag cykle de 7 km. frem og tilbage. Jeg var meget glad for at gå i realskolen med de mange spændende fag. Jeg syntes bedst om matematik, fysik og kemi, men også de øvrige fag var interessante, og selv om det var frivilligt, valgte jeg både latin i 2. real og fransk i 3. real. Dengang var der råd til små valghold. Det var kun Jørgen fra Vildsund, Anders og jeg, der valgte latin, og Jørgen og jeg var de eneste, der valgte fransk. Vi havde Gustav Johansen til begge fag, så det var et lille kor, der med ham som forsanger sang Marseillaisen.

Bråd tilmeldte et drengehold til skolehåndbold, og der var både Anders og jeg med. På billedet ses stående fra venstre Preben Thinggaard, Børge Søndergaard og Johannes Yde. Siddende på hug er det Ivan Friberg, Bertil Jespersen og Anders, og som målmænd sidder jeg med bolden. Vi spillede i Vildsundhallen, der så vidt jeg husker, var den første sportshal i Thy. Vi klarede os rigtig godt, og Bråd tilmeldte et hold til sommerhåndbold i KFUM-regi sammen med en anden lærer, Langdahl. Det var seniorhåndbold, så selv om vi unge, efter egen mening, var talentfulde, var Bråd og Langdahl de bærende kræfter.

Vores skolegang kom altid i første række. Først når vi var færdige med lektierne, skulle vi ud og arbejde, så det kunne godt tage lang tid. Jeg tror, det skyldtes min fars manglende uddannelse. Det var ham meget magtpåliggende,

at vi fik en uddannelse, vi havde lyst til. Han kunne sidde flere timer om aftenen og prøve at løse vores matematikopgaver. Det kunne f.eks. være ligninger med to ubekendte, noget han aldrig havde lært eller hørt om. Han havde noget familie, som var emigreret til USA, da han var barn, så derfor prøvede han også at lære sig lidt engelsk efter vores engelskbøger.

FDF og KFUM

Allerede før vi flyttede til Årup gik jeg til gymnastik i forsamlingshuset i Snedsted. Jeg kan huske, at Jørgen Malle var gymnastikleder. Jeg kan dog ikke huske, hvor længe jeg fortsatte med at gå til gymnastik. De fleste drenge gik til fodbold, men det måtte vi ikke. Til gengæld begyndte vi at gå til FDF lige som vores storebror. Den første sommer efter vi var flyttet til Årup, skulle min storebror med på sommerlejr, men Anders og jeg var, efter vore forældres mening, for små til at komme med. Der var måske for få til turen, så aftenen før kom Harald Rysgård, der var kredsleder, og Laurits Søndergaard hjem til os. De fik overtalt mine forældre til at give os lov, så mor fik travlt med at lave soveposer af tæpper og lagenposer til os. Laurits var karl hos sine forældre på Svalgård lige over for kirken. Hvert år mødtes hele FDF-kredsen fastelavnssøndag på Svalgård for at slå katten af tønden. Bagefter fik vi boller og kakao, noget vi så meget frem til. Hvert år var vi på sommerlejr, hvor der var nogle mødre med som ”tanter”. Under ledelse af Nina Rysgård sørgede de for madlavningen og andre opgaver som at sætte plaster på skrammer og at trøste dem, der havde hjemve. De store sov ofte i telt, men som regel var der plads til alle på sovesale. Når vi kom frem, afleverede vi de medbragte lommepege. De blev sat i ”banken”, og så kunne vi hæve lidt hver dag, så vi kunne handle i ”tutten”. På den måde risikerede man ikke, at der var nogen, der løb tør for penge allerede de første dage. Dagene var fyldt med forskellige aktiviteter og sluttede om aftenen med lejrball. Her blev der sunget flittigt fra sangbogen ”March og Lejr” samt fra ”Den Grå”. I løbet af lejren var der ”natløb”. I løbet af dagen, var der sket et eller andet mærkeligt. Det kunne være en mystisk person, der var set i nærheden af lejren, og der kunne have været tyveri fra ”banken” eller ”tutten”. Så kom lommelygterne frem, og vi måtte ud i skoven for at fange forbryderen. Det var altid Laurits. Han var

mørkhåret og brugte briller. Når han tog brillerne af og vendte vrangen ud på jakken så han meget farlig ud. Når han pludselig trådte frem med et brøl, sendte det skræk og rædsel gennem kroppen på os. Det var uhyggeligt.

De ugentlige møder blev holdt i KFUM-bygningen i Vangsgade. Her holdt de enkelte patruljer møde under ledelse af patruljeføreren. Her havde vi forskellige aktiviteter, hvor vi kunne tage nogle duelighedsmærker, der blev syet på det ene ærme af uniformen. Vi lærte om kort og kompas, og ofte var vi på telttur i Skyum Bjerge fra lørdag til søndag, hvor vi så løb orienteringsløb. Alle møder blev sluttet af med en kort andagt.

Hver vinter var der fritidsklub i bygningen i Vangsgade. Her kunne vi f.eks. spille skak, billard og bordtennis. Jeg ved ikke, hvem eller hvad, der stod bag fritidsklubben.

Da mine forældre tilhørte Indre Mission, var det helt naturligt, at jeg og mine brødre efter konfirmationen begyndte at komme i KFUM. Så vidt jeg husker, holdt vi jævnligt møder i missionshuset sammen med KFUK, der var den tilsvarende organisation for piger. Det gjorde det lidt spændende. Af og til var der fælles arrangementer, hvor der blev leget sanglege.

Opbrud

De første realister blev dimitteret fra Snedsted Centralskole i 1964, og dem var jeg iblandt sammen med min tvillingbror Anders. Efter eksamen var hele klassen med Præstgård en tur i Harzen, og det var afslutningen på skolegangen i Snedsted

De første dimittender fra Snedsted Centralskole 1964

Hvad skulle der så ske? Min storebror var begyndt at læse til lærer på Nørre Nissum Seminarium, og da både Anders og jeg var glade for at gå i skole, valgte vi det samme. Indtil ca. 1970 kunne ansøgere uden studentereksamen gå i en præparandklasse forud for den 4-årige seminarieuddannelse. Det valgte Anders, men man kunne dog også indstille sig til optagelsesprøve til seminariet uden præparandklassen, og det gjorde jeg. Jeg bestod prøven, men var for ung til at begynde på læreruddannelsen, og så måtte jeg have et sabbatår. Alfred Johannesen skaffede mig et job i Hammerum på det cementstøberi, hvor han havde arbejde. Så flyttede jeg hjemmefra og forlod Årup og Snedsted lige efter, jeg var fyldt 18 år.

Svend Christensen

Født 19-12-1947 i Nørhå

Jeg blev født 19. december 1947 i Nørregade i Snedsted. Min far Jens Christensen, der var indfødt thybo, gik landpost i Nørhå – på cykel. Han havde været i købmandslære i Løgstrup og Skringstrup ved Viborg. Der mødte han min mor Herdis, der var fra en forholdsvis stor gård i Skringstrup. De blev gift og fik min søster Bente og min bror Arne, før jeg så dagens lys.

Vi flyttede til Årup – i den ejendom, der har 2 etager og senere til Nørhå – i et hus på Kjærgårdsvej.

På det tidspunkt var jeg 2 år gammel. En dag mine forældre var til sølvbryllup i Snedsted, var jeg alene hjemme sammen med Bente og Arne. Af uransagelige årsager fandt jeg på at tage spritflasken og hælde sprit i en kakkelovn, der allerede var ild i. Det var dumt. Bente var heldigvis snarrådig og fik slukket ilden ved at svøbe et tæppe omkring mig, så jeg overlevede (ellers var historien jo nok blevet lidt kort ☺). Jeg kom 6 uger på Thisted Sygehus med brandsår og begrænset adgang for forældrene. Det fortælles, at jeg slet ikke ville med hjem, da mine forældre hentede mig efter de 6 uger. Sygehusvæsnet er bestemt blevet bedre på det område. Jeg husker, at jeg lang tid efter var bange for ild – turde ikke tænde for gassen. Det er da heldigvis gået over nu.

Jeg kan selvfølgelig ikke selv huske hvad der skete dengang, men mange år senere havde jeg en oplevelse ved Gudenåen i Bjerringbro. Vi fiskede, og nogle unge kanoroere havde lavet bål. Jeg stod med ryggen til, da en af de unge smed brandbar væske på bålet. Jeg blev ligbleg og fik koldsved – den lyd kendte jeg. Min kone måtte køre en af de unge på skadestuen i Viborg med forbrændinger – jeg kunne ikke. Jeg rystede over hele kroppen. Gad vidst hvad underbevidstheden ellers gemmer på.

Så omkring 1950 købte mine forældre en af de 3 købmandsbutikker, der dengang var i Nørhå.

Købmandsbutikken

Min far var udlært købmand, så det faldt nok helt naturligt at købe en købmandsbutik. Allerede dengang var kundegrundlaget i Nørhå nok ikke så stort, at en familie kunne leve af det. I hvert fald fortsatte min far med at være landpost i Nørhå om formiddagen mens min mor passede butikken. Det var dengang, det blev sagt om mine forældre, når de gik tur: ”Se der går posten med købmandens kone”.

De 2 andre købmænd i byen havde også bierhverv: Købmand Morsing havde cykelværksted og købmand Jensen havde æggepakkeri.

Jeg mener, der dengang var omkring 50 husstande i Nørhå. Der var

- 4-5 større gårde
- En del mindre landbrug / husmandssteder
- 1 vognmand – Jens Evald Hyldahl
- 1 vejmand – Chr. Poulsen
- 1 biavler - Salomon Vorup, som i øvrigt også kunne spille på Zitar
- 1 murer hvis kone passede telefoncentralen (vi havde telefon nr. 19)
- 3 købmænd
  - Villum Jensen, som også havde æggepakkeri
  - Thomas Morsing, som havde cykelværksted
  - Min far Jens Christensen, som var landpost ved siden af
- 1 smed – han hed Hjøllund og solgte senere til Viggo Pilgaard
- 1 præst – pastor Nielsen som senere blev afløst af Hartvig Vagner, som var ”møj” salvesfuld og missionsk
- 1 skole med 1 degn / vikar

- Nogen arbejdede i skoven
- Nogen arbejdede i kalkværket
- Nogen arbejdede i grusgraven
- Nogen var daglejere
- Der var et ”fælles” tærskværk, som gik på omgang i høsten. Kornet blev høstet med selvbindere. I starten trukket af heste – senere af traktorer (grå Ferguson).

Dengang kørte købmanden landtur – dvs. at vi børn – på cykel - kørte ud til kunderne om tirsdagen og fik ordresedler med de varer, kunderne skulle have. Varerne blev så fundet frem og pakket og så kørtes der landtur torsdag eftermiddag. I starten foregik det med hestevogn. Senere startede ”den rivende udvikling”, og vi fik en gammel varevogn.

De fleste kunder havde kredit og betalte når de havde penge – det var vel typisk en gang om måneden. Nogle kunder solgte æg, som vi så fik med tilbage på landturen. Når kunden fik varer blev det skrevet i en kontrabog, som fungerede som en manuel debitor-konto. Nåh ja - alting foregik jo i øvrigt manuelt.

Dengang havde butikkerne ikke spiritusbevilling – i hvert fald ikke vores. Jeg mener, det var sognerådet, der stod for den slags bevillinger. Vi fik på et tidspunkt lov til at sælge øl.

Jeg husker, at der hen under fyraften dagligt kom nogen forbi købmandens bagbutik og fik sig en øl og en gang snak. En gang i mellem blev der ”klunset” om hvem, der skulle betale. Dengang var det nok ikke helt lovligt, men det

var godt nok hyggeligt. Snakken gik, og der blev fortalt historier – sommetider endda lidt vovede – det var lige noget, vi børn kunne lide.

Dengang var der handelsrejsende til. De var ansat hos grossisterne. Det var stort for os børn, når en handelsrejsende kom på besøg. Dels kunne vi se de nye varer, han havde med i kufferterne, og dels bragte han nyt og gode historier ude fra den store verden (Thisted, Viborg, Holstebro ...).

Kolonialvarerne fra grossisten kom typisk hjem i sække. Så havde vi børn til opgave at veje f.eks. sukker af i mindre poser. Kaffen var hele bønner, som kom hjem i store kaffedåser. Den blev så malet på en stor kaffemølle i den mængde, kunden ønskede – det var typisk ¼ pund, som kostede 1,80 kr. Det var jo kort tid efter 2. verdenskrig, og der var mangel på sukker og kaffe. Jeg kan huske, der skulle rationeringsmærker til, når vi solgte sukker og kaffe. De fleste blandede kaffen med Richs eller Danmark kaffeerstatning.

Julen

Vores jul startede allerede i august - september. Da havde grossisterne lavet juleudstilling, og vi børn fik lov til at komme med, når der skulle bestilles varer hjem til jul. Hold da op – det var noget vi glædede os til, og det var helt utroligt så meget legetøj, der var at se på – og afprøve. Når så varerne kom hjem i god tid før jul, så skulle der laves juleudstilling i butikken. Jeg tror vist ikke, ”de gamle” rigtig gad det, så det fik vi børn lov til.

Om julen var der altid snevejr og frost. Snedriverne var kæmpestore, og vi løb på skøjter i flere måneder - så vidt jeg husker. Min far var jo landpost og dengang, tror jeg, alle skrev julekort til alle. Der var i hvert fald rigelig af dem. Op til jul kørte min far om aftenen til posthuset i Snedsted for at sortere posten til næste dag. Jeg fik tit lov til at komme med – det var hyggeligt. Når de var færdige med at sortere posten, var der som regel tid til et slag kort.

De sidste dage op til jul kørte min far i bil på postturen. Så var jeg som regel med rundt for at aflevere posten.

Leg

Vi var 8-10 børn i nabolaget så der blev leget – i træer og der blev spillet fodbold.

Jeg har vist sneget mig til at låne min brors fodboldstøvler.

Der var jo ikke adgang til så meget legetøj, men der var altid en bold eller vi kunne lege i den nærliggende skov. Jeg mener bestemt ikke, vi kedede os. Ind i mellem måtte jeg hjælpe i butikken.

Nørhå skole

Jeg startede i Nørhå skole 1. april 1955. Vi startede 7 drenge og ingen piger det år. Her er vi klar til første skoledag – med fine nye skoletasker.

I Nørhå skole var der dengang 2 klasser – store (4-7 årgang) og bette klasse (1-3 årgang). De store gik i skole om formiddagen, og vi gik om eftermiddagen.

Kort før jeg startede i skolen, gik lærer Jensen på pension. Da det ikke lod sig gøre at finde en afløser, havde vi vikarer de første 3 år af min skolegang. En ny hvert halve år. Jeg husker ikke, om vi lærte noget, men så vidt jeg husker, gik det godt nok med disciplinen i de små klasser, mens der gik forskellige historier, om hvilke genvordigheder vikaren måtte udstå i store klasse.

Engang bildte de vikaren ind, at det var kristi himmelfartsdag på en helt forkert årstid – og fik fri. En anden vikar blev smidt i kassen med brænde af de store elever.

Her har vi bette klasse ca. 1956 med lærer Sand ved skolen og på udflugt til Stenbjerg.

Og her er det bette klasse ca. 1957 med en ny vikar.

Det lykkedes at få et lærerpar (Hr. og fru Sørensen) ansat. Der blev bygget et hus til dem, og skolen blev restaureret, så der var 2 klasseværelser. Så fra 4. årgang begyndte vi vist at lære noget. Da hr. og fru Sørensen valgte at flytte til Mors, blev der ansat en lærer til de små klasser, og så blev de store klasser sendt til den nye Centralskole i Snedsted.

Vi blev konfirmeret i 1962 i Nørhå Kirke. Nørhå og Stenbjerg havde samme præst, så børnene fra Nørhå og Stenbjerg gik til præst og blev konfirmeret sammen. Vi var 7 drenge fra Nørhå og 2 drenge og 4 piger fra Stenbjerg. Så vidt jeg husker, var vi drenge så småt ved at begynde at interessere os for, hvad sådan nogen piger ku' bruges til ☺

Snedsted Centralskole

Allerede midt i 7. årgang startede vi 7 drenge i Snedsted. Det første halve år måtte vi cykle til Snedsted. Derefter kørte vi med skolebus.

Det var da godt nok en omvæltning – nye fag, mange nye lærere og mange nye kammerater.

Jeg kom i realklassen. Det betød lektier – det var noget nyt. Jeg husker endnu, at jeg til en af de første biologitimer ikke lige havde fået forberedt mig – og selvfølgelig blev jeg hørt. Det var fru Braad bestemt ikke særlig imponeret af.

Vi var så heldige at komme med i noget udveksling med en tysk skoleklasse fra Kirchwerder ved Hamburg. Vi var først i Tyskland og boede hos hver vores tyske elev. Året efter kom de tyske elever op til os. Det var meget udviklende. Både sproget og kulturen var anderledes. Det var kun 17 år efter 2. verdenskrig, og det var, mens Tyskland var delt. Pigtråden og udkigstårnene mellem øst og vest gjorde meget stort indtryk. Selvom det var kort tid efter krigen, var Hamburg meget imponerende blevet genopbygget og bar, så vidt jeg husker, kun få mærker af krigen.

Også besøget i koncentrationslejren i Bergen-Belsen kunne nok få en flok teenagere til at tænke lidt mere over tingene.

Vi besøgte også VW fabrikkerne i Wolfsburg - imponerende.

En af de sidste aftner havde vores friske lærere fået arrangeret, at vi kom ind og så et tyroler show i Hamburg – jeg tror faktisk, det var på Reperbahn.

Efter 2. real var vi 3 der valgte at fortsætte på Thisted Gymnasium. Vi var dog så heldige at få lov til at komme med på en tur til Zell am See og Salzburg i Østrig, da resten af klassen havde afsluttet 3. real. Det var også en stor oplevelse og meget udviklende – det var nogen store bakker, de havde dernede.

Var vi ikke kommet til Snedsted Centralskole, så havde min fremtid bestemt formet sig anderledes. Det var slet ikke normalt, at nogen fra Nørhå kom på gymnasiet. Mine ældre søskende gik begge to ud af skolen efter 7. klasse. Min søster kom i huset og min bror kom på landet – det var det normale. Til trods for den korte skolegang har de nu klaret sig godt alligevel ☺

Udflugter

Mine bedsteforældre, som boede på Idrætsvej i Snedsted, gjorde rigtig meget for at samle familien. Blandt andet arrangerede de i min barndom hvert år en familieudflugt. Så kørte vi afsted i Hedegårds rutebil til forskellige seværdigheder. Her er det vist en tur til Silkeborg.

Fodbold og sport i Snedsted

Min far har altid gået meget op i fodbold - min bror Arne var ret god - så jeg begyndte at gå til fodbold i Snedsted Idrætsforening - det var vel allerede omkring skolestart som lilleput. Selvom jeg vist ikke var super god, så var jeg ”venstre-benet”, og det gav plads som venstre wing på holdet.

Jeg husker, at min far engang kørte til kamp i Hundborg med det meste af holdet bag i den gamle varevogn. Det har nok ikke været så farligt den gang.

Faktisk fortsatte det meste af holdet helt til junior A, som dengang var det bedste man kunne nå i junior rækken. Jeg mener da at kunne huske, at vi bankede alle de store hold fra Randers, Viborg og Skive. Engang fik vi fri-spark mod Randers KFUM fordi en af deres spillere kom til at bande – jow, jow.

Her blev vi amtsmestre i 1962 – vi vandt 2-0 over Nors.

Også dengang var det de frivillige kræfter, der gjorde det muligt at drive foreninger som Snedsted Idrætsforening.

Bal i æ Idrætshus

Da vi var blevet konfirmeret, fik nogen af os lov til at komme med til bal i Idrætshuset. Jeg mener, der var bal ca. 1 gang hver måned. Det var en stor oplevelse - altid levende musik ofte 2 orkestre, smukke piger (det var jo begyndt at interessere drengene), og slagsmål var der da også en gang imellem.

Det var Idrætsforeningen, der stod for arrangementet og formålet var at skaffe penge til sporten – jeg tror ikke, der var offentligt tilskud dengang.

Der kunne ikke købes øl og spiritus til sådan et bal dengang, men på en eller anden måde lykkedes det os at skaffe øl og en ”kylling”. Det blev så gemt ude i buskene, indtil det skulle drikkes – i frostvejr, så vidt jeg husker. Man var ikke altid sikker på – i mørket – om det var de varer, man selv havde haft med, man fandt.

Musikken

Jeg har brugt en stor del af min tid med musik. Jeg husker ikke hvordan, det startede. Der var jo ikke rigtig noget, der hed musikskole dengang – og da slet ikke på landet. Jeg tror nu alligevel, der var noget med nogen blokfløjter i Nørhå Skole.

Mine forældre havde en ungdomskammerat, som spillede folkemusik og som kunne spille på ølglas (ligesom Erik Hansen). Efter jeg havde set og hørt det, skulle jeg da også prøve med min mors glas. Det viste sig, at de kunne stemmes til godt og vel en oktav så det kunne lade sig gøre at spille ”Den Gamle Gartner” på dem.

Omkring 1957 blev der lavet indsamling til Ungarn, og Snedsted var også med. Der blev arrangeret en indsamling på kroen med forskellig revy og amatør optræden. Jeg husker at Charles Post, Viggo Post og Harald Rysgaard var med, og jeg mener også Carl Erik og Torsten Rysgaard var med. Charles lavede nok en parodi på Hans Bakgaard. Og så kan jeg huske, at jeg var meget imponeret af Ritas sang – det var nok et af tidens populære refrain sange, hun sang. Jeg skulle spille et par numre på ølglas. Jeg husker, at jeg var forfærdeligt nervøs, og det har nok ikke været alt for godt, men det bliver der jo set gennem fingrene med, når det er en 10-årig. Jeg tror denne oplevelse har haft stor betydning for min senere udvikling.

Jeg fik en violin i konfirmationsgave. Det lykkedes med møje og besvær at fremtvinge noget, der lignede en melodi på den, og omkring 1. real blev Bjarne og jeg enige om at prøve at spille sammen – Bjarne på guitar og jeg på violin. Jeg mener, vi optrådte for klassen til en juleafslutning. Det udviklede sig efterhånden til sammenspil med flere andre elever i skolen – Bjarne

Knudsen, Peter Dohn, Finn Munk, Gurli Ovesen, Poul Henning Poulsen og Carsten Poulsen.

Der blev eksperimenteret meget og jeg forsøgte mig med trompet og saxofon.

Så kom der pigtråd og Beatles, og så skulle der jo guitarer til. Her øves der i kælderen på Snedsted skole og det udviklede sig til "The Red Roosters" og senere "Atlantic Kvartetten".

Torskegilde

Mens vi gik i Snedsted Centralskole og havde fået dannet et orkester, var vi så heldige at komme ud at spille et par steder og få penge for det. Det var kommet nogen i sognerådet for øre, så jeg blev indkaldt til torskegilde på Stenbjerg Kro. Jeg var meget nervøs selvom jeg havde forberedt mig meget. Jeg havde tjek på, hvad jeg havde tjent (det var jo småpenge) og hvilke

udgifter / investeringer, jeg havde haft, og da jeg så nævnte, at der vist var noget med en ungdomsydelse, som jeg måske var berettiget til, så havde de slet ingen yderligere indvendinger. Så jeg slap for videre tiltale, og den der ungdomsydelse glemte vi da vist også 😊

Det var mit første bekendtskab med det der SKAT.